

รายงานการติดตามและประเมินผล

โครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปี ๒๕๕๗

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

การจัดทำสรุปรายงานผลการติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปี ๒๕๕๗ เป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี ๒๕๕๗ ตามเงื่อนไขของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

ในการนี้ ได้มีการนำเสนอผลการติดตามและประเมินผล เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการมีส่วนร่วมระหว่างสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อนจัดทำสรุปเสนอผู้บริหารของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อนำผลการติดตามและประเมินผล พร้อมทั้งข้อเสนอแนะไปใช้พิจารณา มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการต่อไป

ศูนย์ประเมินผล
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กันยายน ๒๕๕๗

สารบัญ

		หน้า
	บทสรุปผู้บริหาร	ก - ฐ
๑	สาระสำคัญ	๑
๒	วัตถุประสงค์	๑
๓	ผลการติดตามและประเมินผล	๑
	๓.๑ การติดตามโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Flagship Projects)	๑
	๓.๑.๑ โครงการพัฒนาเกษตรปราดเปรื่อง	๑
	๓.๑.๒ โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน	๒
	๓.๑.๓ โครงการเมืองเกษตรสีเขียว	๔
	๓.๑.๔ โครงการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรองรับ ประชาคมอาเซียน	๕
	๓.๑.๕ โครงการเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียน	๙
	๓.๑.๖ โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร	๑๑
	๓.๒ การประเมินผลโครงการตามนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร	๑๒
	๓.๒.๑ โครงการจัดรูปที่ดินในพื้นที่นำร่องโครงการเชื่อมแควน้อยบำรุงแดน จังหวัดพิษณุโลก	๑๒
	๓.๒.๒ โครงการจัดระบบการปลูกข้าว	๑๓
	๓.๒.๓ โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ ๒	๑๕
	๓.๒.๔ โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน	๑๗
	๓.๒.๕ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการ เครื่องจักรกลการเกษตร	๑๙
	๓.๓ การประเมินผลโครงการที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้าง การผลิตภาคเกษตรฯ	๒๑
	๓.๓.๑ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มขีด ความสามารถการแข่งขันข้าวไทยสู่สากล	๒๑
	๓.๓.๒ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวและสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนา เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการอาเซียน	๒๓
	๓.๓.๓ โครงการปรับโครงสร้างสินค้ากาแฟแบบครบวงจร	๒๖
	๓.๓.๔ โครงการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมด้วย วิธีที่ปฏิบัติได้และเห็นผลจริง	๒๗
	ภาคผนวก	๓๐
	สรุปผลการระดมความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการนำเสนอผลงาน การติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๗	๓๑

บทสรุปผู้บริหาร

ด้วยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ได้จัดทำสรุปรายงานผลการติดตามและประเมินโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปี ๒๕๕๗ ประกอบด้วยโครงการสำคัญ (Flagship Projects) โครงการตามนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร และโครงการที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี ๒๕๕๗ สรุปผลได้ ดังนี้

๑. การติดตามโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Flagship Projects)

๑.๑ โครงการพัฒนาเกษตรกรรปราดเป็รื่อง

กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาเกษตรกรให้มีความพร้อมและศักยภาพ มีรายได้ไม่ต่ำกว่า ๑๘๐,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือนต่อปี และผ่านเกณฑ์คุณสมบัติ ๖ ประการ พบว่า

๑.๑.๑ ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตข้าว ประมง ปศุสัตว์ ฯลฯ แก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ๒๐๘,๙๘๗ ราย (ร้อยละ ๙๖) และเจ้าหน้าที่ ๑,๑๕๓ ราย (ร้อยละ ๗๓)

๑.๑.๒ ความรู้ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลทางการเกษตรจากอินเทอร์เน็ต และการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในฟาร์ม ร้อยละ ๔๘ เป็นเกษตรกรรปราดเป็รื่องต้นแบบ และกลุ่ม Developing ร้อยละ ๒๑ ซึ่งพบว่าเกษตรกรทั้งกลุ่มต้นแบบ กลุ่ม Existing และกลุ่ม Developing ทำการผลิตตามมาตรฐานการผลิต GAP แต่ยังมีจำนวนไม่ถึงร้อยละ ๔๐

๑.๑.๓ การพัฒนาที่เกษตรกรต้องการ เป็นเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะการเพิ่มผลผลิต คิดเป็นร้อยละ ๔๓ นอกนั้นเป็นการลดต้นทุนการผลิต ข้อมูลข่าวสารการพยากรณ์สภาพดินฟ้าอากาศ ล่วงหน้า และข้อมูลด้านการตลาด ฯลฯ

๑.๒ โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้ผลผลิตได้มีคุณภาพมาตรฐานตามระบบการจัดการคุณภาพ ในสินค้าเกษตร ๕ ชนิด คือ ข้าว พืชผัก ไข่ สุนัข และกุ้ง พบว่า

๑.๒.๑ ด้านต้นทุนการผลิต เกษตรกรร้อยละ ๖๓.๑๙ มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๗.๓๒ ของต้นทุนเดิม เนื่องจากปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่วนร้อยละ ๑๕.๕๘ มีต้นทุนการผลิตลดลงจากต้นทุนเดิมร้อยละ ๒๓.๒๔ เป็นผลจากการจัดการฟาร์มที่ดี

๑.๒.๒ ด้านการจำหน่าย หลังได้รับมาตรฐานฟาร์มเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตให้กับบริษัทมากขึ้นจากร้อยละ ๑๗.๓๖ เป็นร้อยละ ๓๐.๖๑ การกำหนดราคายังเป็นของผู้ซื้อ แต่มีสัดส่วนลดลงโดยเกษตรกรสามารถต่อรองราคาและมีการซื้อขายล่วงหน้าได้มากขึ้นร้อยละ ๑๗.๐๕ และร้อยละ ๒๐.๑๖ ตามลำดับ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๒.๐๕ ของรายได้เดิมที่เคยได้รับ

๑.๒.๓ ด้านคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อม พบว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้น เกษตรกรมีสุขภาพดีขึ้น ร้อยละ ๖๕.๒๒ และระบบนิเวศบริเวณใกล้เคียงดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๑๗ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการฟาร์มที่ดี และมีระบบการจัดการของเสียที่ดีขึ้น

๑.๓ โครงการเมืองเกษตรสีเขียว

กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักบูรณาการหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อพัฒนาจังหวัดที่มีศักยภาพและความโดดเด่นในการผลิตสินค้าให้เป็นเมืองเกษตรสีเขียวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ศรีสะเกษ หนองคาย จันทบุรี ราชบุรี และพัทลุง พบว่า

๑.๓.๑ การพัฒนาพื้นที่ มุ่งพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งผลิตปลอดภัย ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงบำรุงดินด้วยการใช้สารชีวภาพ ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก ปูนปรับสภาพพื้นที่ดินที่เป็นกรด และรณรงค์การไกลบตอซังแก่เกษตรกรแล้ว ๑๖,๑๐๒ ราย ในพื้นที่ ๑๕๗,๕๔๐ ไร่

๑.๓.๒ การพัฒนาสินค้า ด้านพืช ได้แก่ ข้าว พืชผัก ไม้ผล (มะม่วง ลำไย) มันฝรั่ง หน่อไม้ฝรั่ง หอมแดง พริกไทย และสมุนไพร ด้านประมง ได้แก่ กุ้งขาว ปลานิล ปลาสวยงาม และกบ ด้านปศุสัตว์ ได้แก่ สุกร โดยส่งเสริมเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรตามหลัก GAP/เกษตรอินทรีย์ ๒,๐๐๐ ราย และพัฒนากลุ่มพีชอินทรีย์ตามระบบโรงเรียนเกษตรกร ๓๐ กลุ่ม

๑.๓.๓ การลดมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม

๑) สินค้าประมง พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดีและจัดการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste ๒,๗๑๖ ราย หรือร้อยละ ๙๙ ของเป้าหมาย ๒,๗๕๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๑,๘๘๑ ราย ร้อยละ ๖๘ ของเป้าหมาย ๒,๗๖๐ ราย และการลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้งครบ ๒๕๐ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste ๔๒ จุด จาก ๖๐ จุด

๒) สินค้าปศุสัตว์ คัดเลือกฟาร์มและถ่ายทอดความรู้การนำของเสียจากกระบวนการผลิต มาผลิตเป็นพลังงานชีวภาพ เช่น ใช้มูลสุกรเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ ๒๓ ฟาร์ม

๑.๔ โครงการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรองรับประชาคมอาเซียน

กรมการข้าว ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ดำเนินการ เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง (Hub) เมล็ดพันธุ์เขตร้อนของเอเชีย พบว่า

๑.๔.๑ ผลิตเมล็ดพันธุ์ผักและพืชไร่เพื่อการส่งออกและใช้ในประเทศ ได้แก่ ถั่วเหลืองชั้นพันธุ์ขยาย ๓๕๐ ตัน ร้อยละ ๑๑๗ ของเป้าหมาย ๓๐๐ ตัน นำไปใช้ประโยชน์ ๒๐๔ ตัน คิดเป็นเนื้อที่ปลูก ๑๓,๖๑๖ ไร่ ถั่วเหลืองชั้นพันธุ์ ๑,๑๕๓ ตัน ร้อยละ ๘๙ ของเป้าหมาย ๑,๓๐๐ ตัน จำหน่ายให้สมาชิกแล้ว ๗๔๕ ตัน คิดเป็นเนื้อที่ปลูก ๔๙,๖๕๙ ไร่ และถั่วเขียวผลิตได้ ๓๖๐ ตัน ร้อยละ ๓๐ ของเป้าหมาย ๑,๐๐๐ ตัน ต่ำกว่าเป้าหมาย เนื่องจากประสบปัญหาภัยธรรมชาติ

๑.๔.๒ การเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ทั้งระบบ ดำเนินการยกระดับศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชพิษณุโลก ตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์เพื่อออกไปรับรอง ๓,๔๙๙ ตัวอย่าง ร้อยละ ๗๗.๗๖ ของเป้าหมาย ๔,๕๐๐ ตัวอย่าง

๑.๔.๓ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

๑) ผลิตและสำรองเมล็ดพันธุ์ข้าว ๒๐๐ ตัน จากเป้าหมาย ๑,๐๐๐ ตัน พัฒนาเครือข่ายการผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ๒๗๐ ราย ตรวจสอบและรับรองเมล็ดพันธุ์ข้าว (Q-Seed) ในพื้นที่ ๑๖,๒๐๐ ไร่ หรือร้อยละ ๙๓ ของเป้าหมาย ๑๗,๔๐๐ ไร่ ๘,๔๘๙ ตัน หรือร้อยละ ๘๕ ของเป้าหมาย ๑๐,๐๐๐ ตัน ผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ผ่านศูนย์ข้าวชุมชน ๒๘๑ ศูนย์ ใน ๖๐ จังหวัด รวมทั้งสถาบันเกษตรกร โดยผลิตเมล็ดพันธุ์ดีชั้นพันธุ์จำหน่าย ๒๙,๘๐๑ ตัน หรือร้อยละ ๙๒ ของเป้าหมาย ๓๒,๕๐๐ ตัน

๒) จัดตั้งหมู่บ้านส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวใช้เองของชุมชน รวม ๒๐ หมู่บ้าน มีพื้นที่ทำแปลงเมล็ดพันธุ์ในฤดูนาปี ๒๕๕๖ และปี ๒๕๕๗ จำนวน ๕,๓๙๑ และ

๕,๕๓๙ ไร่ ตามลำดับ คิดเป็นผลผลิตข้าวนาปีและนาปรังรวม ๕,๖๒๗ ตันต่อปี (เป้าหมาย ๒,๕๐๐ ตันต่อปี) ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ๓๙,๔๖๓ บาทต่อฤดู (เป้าหมาย ๒๕,๐๐๐ บาทต่อฤดู)

๑.๕ โครงการเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม

อาเซียน

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ และกรมประมง ในการพัฒนาด้านสินค้าชายแดน ๑๘ ด้าน และเพิ่มประสิทธิภาพด้านตามมติ คสช. ๕ ด้าน พบว่า

๑.๕.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยพัฒนาระบบเชื่อมโยงการยื่นคำขอการนำเข้า - ส่งออก จำนวน ๑ ระบบ และบูรณาการด้านตรวจสอบกักกันสินค้าเกษตร โดยการจัดอบรมความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ๑๖๖ ราย

๑.๕.๒ มูลค่าสินค้าเกษตรที่สำคัญจากการติดตาม ๗ ด้าน ในช่วงปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๗ มีสินค้าส่งออกและนำเข้า เช่น พืชผลทางการเกษตร พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ อาหารทะเล และสินค้าอุตสาหกรรม ฯลฯ โดยมีมูลค่าการส่งออก ๑๔,๐๔๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๑๖,๙๐๓ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๗ (อัตราการขยายตัวร้อยละ ๕ ต่อปี) และนำเข้า ๒,๙๕๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๕,๖๓๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๗ (อัตราการขยายตัวร้อยละ ๒๖)

๑.๖ โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะประสบการณ์ ในการซ่อมเครื่องมือทำการเกษตร เพื่อบำรุงรักษาเครื่องจักรกลให้มีอายุการใช้งานนานขึ้น และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร พบว่า

๑.๖.๑ เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผ่านการอบรมการซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตร ๘,๘๑๗ ราย หรือร้อยละ ๑๐๑ ของเป้าหมาย ๘,๗๕๐ ราย

๑.๖.๒ เกษตรกรร้อยละ ๕๕.๕๖ นำความรู้ไปปฏิบัติใช้บางส่วนแล้ว เช่น การปรับแต่งเครื่องจักรกล และการถอดประกอบเครื่องจักรกลในการทำความสะอาด โดยลดค่าใช้จ่ายจากก่อนเข้าร่วมโครงการในส่วนที่เป็นค่าจ้างแรงงานในการซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรชำรุดหรือเสียได้ตั้งแต่ ๑๐๐ - ๑,๐๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับชนิดของเครื่องจักรกลการเกษตร และเกษตรกรร้อยละ ๗๖.๓๐ มีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมากที่สุด

๒. การประเมินผลโครงการตามนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร

๒.๑ โครงการจัดรูปที่ดินในพื้นที่นำร่องโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จังหวัด

พิษณุโลก

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลัก ในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและที่ดินของเกษตรกรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยกระดับรายได้สู่สิทธิทางการเกษตรให้สูงขึ้น เป็นการดำเนินงานในระยะแรกคือ ปี ๒๕๕๓ นำร่องในพื้นที่ ๑,๕๑๓ ไร่ ซึ่งเป็นการจัดรูปที่ดินประเภทการพัฒนาแบบสมบูรณ์แบบ ๔๔๘ แปลง และเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๒๖๑ ราย พบว่า

๒.๑.๑ ประสิทธิภาพการชลประทาน พบว่า การส่งน้ำและระบายน้ำออกจากแปลงมีประสิทธิภาพขึ้น จากเดิมที่มีเกษตรกรร้อยละ ๓๑ ที่สามารถรับน้ำเข้านาได้สะดวก เพิ่มเป็นร้อยละ ๙๙ หลังมีโครงการ และเกษตรกรร้อยละ ๙๔ สามารถระบายน้ำออกจากแปลงนาในช่วงที่ไม่ต้องการน้ำได้

สะดวกขึ้น จากเดิมที่มีเพียงร้อยละ ๓๐ ส่วนการใช้ที่ดินมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖๘ เป็นร้อยละ ๑๙๑ เนื่องจากมีน้ำเพียงพอ เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี

๒.๑.๒ ประสิทธิภาพการผลิต ข้าวเป็นพืชหลักในพื้นที่โครงการ ผลผลิตปรับตัวเพิ่มขึ้น หลังมีโครงการ โดยข้าวนาปีเพิ่มขึ้นจาก ๗๒๐ เป็น ๘๔๑ กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นจาก ๗๓๗ เป็น ๘๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ ทำให้เกษตรกรมีรายได้สุทธิจากการปลูกข้าวทั้งปีจากการผลิตข้าว ๓๑,๑๐๗ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ๖๗๖ บาทต่อครัวเรือน

๒.๑.๓ แนวทางการเรียกเก็บเงินทุน ค่าใช้จ่ายในการจัดรูปที่ดินเฉลี่ย ๑๒,๘๘๐ บาทต่อไร่ ถ้าเกษตรกรสมทบร้อยละ ๑๐ ๒๐ และ ๓๐ พบว่า จากรายได้สุทธิจากการผลิตข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ ๒ ครั้งต่อปี เกษตรกรมีรายได้สุทธิการเกษตรในพื้นที่โครงการเพิ่มขึ้น ๙๘๖ บาทต่อไร่ เกษตรกรมีความสามารถจ่ายเงินคืนทุนได้

๒.๒ โครงการจัดระบบการปลูกข้าว

กรมการข้าวเป็นหน่วยงานหลัก บูรณาการกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปฏิรูประบบการปลูกข้าวใหม่ พบว่า

๑.๒.๑ พื้นที่เข้าร่วมโครงการ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ รวม ๒.๓๑ ล้านไร่ ร้อยละ ๗๔ ของเป้าหมาย (๓.๑๐ ล้านไร่) เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๙๖,๗๔๑ ราย สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชหลังนาและพืชปุ๋ยสด ๔,๓๐๗ ตัน ครอบคลุมพื้นที่ ๗๗๙,๙๙๘ ไร่ มีเกษตรกรมากกว่าร้อยละ ๘๐ นำไปปลูกแล้ว

๑.๒.๒ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ พบว่า พื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการในปี ๒๕๕๕ ปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวเพิ่มขึ้น โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวไม่เกิน ๒ ครั้งต่อปี ทั้ง ๔ ระบบ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐ หรือจากร้อยละ ๘๔ เป็นร้อยละ ๙๔ ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ โดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาทั้ง ๑๘ โครงการ ส่งน้ำให้แก่เกษตรกรเพื่อใช้ทำการเกษตรตามแผนการส่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่

๑.๒.๓ ผลจากการจัดระบบปลูกข้าว ในปีการเพาะปลูก ๒๕๕๖/๕๗ เกษตรกรผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจาก ๗๓๔ เป็น ๗๖๗ กิโลกรัมต่อไร่ หลังเข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่จัดระบบปลูกข้าวระบบที่ ๓ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓ เมื่อหักต้นทุนการผลิต ๓,๔๐๒ บาทต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิเพิ่มขึ้นจาก ๒,๘๘๕ เป็น ๔,๐๗๑ บาทต่อไร่ หรือเพิ่มขึ้น ๑,๑๘๖ บาทต่อไร่ หลังเข้าร่วมโครงการ

๑.๒.๔ การรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าวเกษตรกร มีการใช้ปุ๋ยเคมี ๔๗ กิโลกรัมต่อไร่ (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑) และสารกำจัดศัตรูในแปลงข้าวเฉลี่ย ๓๐๒ บาทต่อไร่ (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒) ยังไม่สามารถบรรลุเกณฑ์ที่กำหนดให้ลดปริมาณการใช้สารเคมีลง ๕ กิโลกรัมต่อไร่ และต้นทุนการใช้สารเคมีเฉลี่ย ๔๒๐ บาทต่อไร่

๑.๒.๕ ตัดวงจรการระบาดของศัตรูข้าว มีพื้นที่การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลลดลงจากก่อนเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ ๑๒ ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ เป็นผลจากการเว้นปลูกข้าว คิดเป็นพื้นที่เสียหายจากระบาดร้อยละ ๒ หลังเข้าร่วมโครงการ (เดิมร้อยละ ๑๔)

๒.๓ โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ ๒

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิตให้เหมาะสมต่อการผลิตข้าวหอมมะลิ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้ในระยะที่ ๒ พบว่า

๒.๓.๑ พัฒนาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ ๒๗๗,๔๔๓ ไร่ พร้อมเสริมระบบการจัดการน้ำชลประทาน เช่น ระบบระบายน้ำ กักเก็บน้ำ และส่งน้ำ ๒๙ แห่ง รวมทั้งขุดลอกคลอง ห้วย สระ ๑๒ แห่ง โดยเกษตรกรร้อยละ ๙๗ สามารถใช้ประโยชน์จากระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เป็นทางสัญจรและขนส่งปัจจัยการผลิตถึงร้อยละ ๙๕

๒.๓.๒ ประสิทธิภาพการผลิต

๑) ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาพรวมของทั้ง ๓ พื้นที่ ในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ มีผลผลิตข้าวหอมมะลิเฉลี่ย ๔๕๓ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการในปีการผลิต ๒๕๕๑/๕๒ เฉลี่ย ๑๒๗ กิโลกรัมต่อไร่ แต่ต่ำกว่าเกณฑ์โครงการที่กำหนดไว้ ๕๒๐ กิโลกรัมต่อไร่

๒) ผลตอบแทนสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร ในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ จากปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้เฉลี่ย ๔๕๓ กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนการผลิตรวม ๓,๗๕๙ บาทต่อไร่ จำหน่ายได้ในราคาเฉลี่ย ๑๗ บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตมีผลกำไรสุทธิเฉลี่ยไร่ละ ๓,๗๗๐ บาท หรือ ๘ บาทต่อกิโลกรัม หรือคิดเป็นรายได้สุทธิที่เป็นเงินสดจากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยครัวเรือนละ ๖๗,๐๘๘ บาท

๒.๓.๓ ประสิทธิภาพการตลาดข้าวหอมมะลิ

๑) การรวบรวมผลผลิต ผ่านกลไกของสหกรณ์การเกษตรในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ ผลผลิตข้าวหอมมะลिर้อยละ ๙๐ เกษตรกรจำหน่ายเข้าโครงการรับจำนำ เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการรวบรวมผลผลิตของสหกรณ์ในช่วงก่อนมีโครงการ (ปีการผลิต ๒๕๕๑/๕๒) จนถึงปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ พบว่า เพิ่มขึ้นจาก ๓,๙๙๒ เป็น ๕,๕๗๒ ตันต่อสหกรณ์ หรือมีอัตราการเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๕

๒) การพัฒนาคลังสต็อกข้าวหอมมะลิ มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้และจัดตั้งเป็นคลังสต็อกกลุ่มฯ ๑๙ สหกรณ์ ในจำนวนนี้มี ๗ สหกรณ์ ที่มีโรงสีข้าว ซึ่งสหกรณ์ร้อยละ ๖๒ มีจำนวนคู่ค้าเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ร้อยละ ๒๕ มีจำนวนคู่ค้าคงเดิม และร้อยละ ๑๓ มีจำนวนลดลง เนื่องจากเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก แข่งขันกับเอกชนมีจุดรับซื้อและศักยภาพมากกว่าไม่ได้

๒.๔ โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งด้านการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐาน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ประสานงาน และการติดตามสถานการณ์การเกษตร พบว่า

๒.๔.๑ คัดเลือกและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการให้มีความรู้ความเข้าใจในงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ครบตามเป้าหมาย ๗๕,๑๘๑ ราย

๒.๔.๒ การปฏิบัติงานตามภารกิจ พบว่า มีการดำเนินการแล้วทั้ง ๔ ด้าน โดยเฉพาะภารกิจการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานการเกษตรของหมู่บ้าน มี อกม. ร้อยละ ๙๕ ที่ดำเนินการแล้ว และเมื่อพิจารณาประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน จากความถูกต้อง ความรวดเร็วในการนำไปใช้ประโยชน์ และความทั่วถึงผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเห็นว่ามี อกม. ไม่ถึงร้อยละ ๗๐ ที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากภารกิจหลายด้านที่รับผิดชอบ

๒.๔.๓ การยอมรับและรับทราบบทบาท พบว่า อกม. ร้อยละ ๙๔ ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและเกษตรกรในพื้นที่ และเป็นที่รู้จักของเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ ๖๐ แต่ยังมีเกษตรกรร้อยละ ๔๖ ที่ไม่ทราบบทบาทดังกล่าว เนื่องจาก อกม. รับบทบาทหลายหน้าที่ เกษตรกรเห็นว่าปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ไม่ทราบว่าปฏิบัติงานในหน้าที่หรือบทบาทใด

๒.๔.๔ ความเชื่อมโยงระหว่าง อกม. กับอาสาสมัครของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยังมีความเชื่อมโยงระหว่างกันน้อยมาก มีเพียงร้อยละ ๓๘ ของ อกม. ที่มีการประสานงานกับอาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ โดยมีอาสาสมัครที่ประสานงานกับ อกม. มากที่สุดคือ พัฒนาหมอดินอาสาและยุวมอดิน

๒.๕ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ผลการประเมินการสนับสนุนเงินทุนให้สหกรณ์ในปี ๒๕๕๕ พบว่า

๒.๕.๑ สนับสนุนเงินกู้จากกองทุนพัฒนาสหกรณ์แก่สหกรณ์ รวม ๑๑ ล้านบาท นำไปให้สมาชิกของสหกรณ์กู้ยืม ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท โดยสมาชิกสหกรณ์แต่ละแห่งสามารถกู้เงินตามโครงการได้คิดเป็นร้อยละ ๑ - ๒๙ ของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด

๒.๕.๒ ด้านเศรษฐกิจ จากการให้บริการเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร พบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการทุกรายได้รับประโยชน์ทั้งด้านเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และค่าบริการเครื่องจักรกลการเกษตรในราคาที่ถูกกว่าเอกชน โดยลดค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ ๕๐ บาท

๒.๕.๓ ด้านสังคม การเข้าถึงการให้บริการเงินทุนสำหรับธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร พบว่า มีสมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพียงร้อยละ ๔ ส่วนที่เหลือร้อยละ ๙๕ ไม่ได้รับบริการ นอกจากนี้ สหกรณ์บางแห่งนำเงินทุนตามโครงการให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยปกติ

๒.๕.๔ ความยั่งยืนของธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร จากจำนวนสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ ๑๑ แห่ง มีการยกเลิกแล้ว ๕ แห่ง ที่เหลือดำเนินการอยู่ ๖ แห่ง ในจำนวนนี้มี ๓ แห่ง อยู่ระหว่างการพิจารณาขายเครื่องจักรกลการเกษตร

๒.๕.๕ การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการจัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อดำเนินธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรแก่สมาชิกสหกรณ์ และเกิดการเริ่มต้นสร้างเครือข่ายธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรระหว่างสหกรณ์กับเอกชน แต่ในด้านความยั่งยืนไม่บรรลุวัตถุประสงค์

๓. การประเมินผลโครงการที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรฯ

๓.๑ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันข้าวไทยสู่สากล

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลัก ในการพัฒนาสมาชิกสหกรณ์การเกษตรให้มีความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีกระจายให้กับสหกรณ์เครือข่ายและเกษตรกรสมาชิกได้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี พบว่า

๓.๑.๑ ส่งเสริมสมาชิกสหกรณ์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ในฤดูนาปี ๓๑๐ ราย พื้นที่ปลูก ๓,๙๔๑ ไร่ ส่วนฤดูนาปรัง ๒๘๕ ราย พื้นที่ปลูก ๓,๕๖๘ ไร่ โดยจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นขยาย (R๒) จำหน่ายแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ ๑๘๘ ตัน และส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชตระกูลถั่วและพืชปรับปรุงบำรุงดิน ๔๕๐ ราย

๓.๑.๒ ประสิทธิภาพการผลิต

๑) การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ในปีที่ ๒ สมาชิกสหกรณ์มีผลผลิตข้าวเปลือก เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๐.๗๔ ตันต่อไร่ ต่ำกว่าปีที่ ๑ ที่ผลิตได้เฉลี่ย ๐.๘๐ ตันต่อไร่ เนื่องจากเกิดการระบาดของแมลงบั่ว และผลกระทบจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเมื่อนำรายได้จากการจำหน่ายข้าวเปลือกเมล็ดพันธุ์ ๙,๕๖๔ บาท ต่อไร่ (๑๒,๙๗๗ บาทต่อตัน) หักด้วยต้นทุนรวม ๖,๖๔๖ บาทต่อไร่ สมาชิกสหกรณ์จะมีผลตอบแทนสุทธิ ๒,๙๑๘ บาทต่อไร่ (๓,๙๖๐ บาทต่อตัน)

๒) การลดต้นทุนการผลิต พบว่า มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจาก ๖,๕๐๑ บาทต่อไร่ เป็น ๖,๖๔๖ บาทต่อไร่ หลังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจะเป็นในส่วนของค่าสารปราบศัตรูพืช และค่าปุ๋ยเคมี ทำให้การปรับลดการใช้สารเคมียังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ สมาชิกสหกรณ์ร้อยละ ๙๙ ยังมีการใช้สารเคมี แต่มีการนำปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักมาใช้ โดยเพิ่มขึ้นจากปีที่ ๑ ที่มีการใช้ร้อยละ ๒๙ เพิ่มเป็นร้อยละ ๓๕ ในปีที่ ๒

๓) ความสามารถในการจ่ายชำระคืนเงินลงทุนหมุนเวียนของสหกรณ์ จากการพิจารณาผลกำไรสุทธิจากการดำเนินธุรกิจการผลิตเมล็ดพันธุ์ของโครงการตั้งแต่ปีที่ ๑ - ๒ พบว่า มีผลกำไรทั้ง ๒ ปี โดยมีผลกำไรสุทธิ ๕ และ ๗ ล้านบาท คาดว่าจะสามารถชำระคืนเงินลงทุนให้แก่กองทุนฯ ได้ตามกำหนด

๓.๒ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวและสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนาเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าอาเซียน

กรมการข้าว ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในการสร้างต้นแบบการพัฒนาการผลิตข้าว และชาวนาตลอดห่วงโซ่อาหารในระดับชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ทั้งด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ การลดต้นทุนการผลิตข้าว การเพิ่มคุณภาพและมูลค่าข้าวเปลือก พบว่า

๓.๒.๑ กิจกรรมศูนย์ข้าวชุมชน

๑) ในปีการผลิต ๒๕๕๕/๕๖ มีศูนย์ข้าวชุมชนคงเหลือ ๕๐ ศูนย์ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละ ๓ ตัน หรือ ๑๕ กิโลกรัมต่อไร่ พื้นที่ที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๒๐๙ ไร่ต่อศูนย์ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ ๑๐๘ ตันต่อศูนย์ เป็นพื้นที่ที่มีการตรวจรับรอง ๑๙๒ ไร่ต่อศูนย์ ผ่านการรับรอง ๑๒๘ ไร่ต่อศูนย์ คิดเป็นผลผลิต ๖๒ ตันต่อศูนย์ (สูงกว่าเกณฑ์โครงการ ๑๒ ตัน)

๒) ประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ เปรียบเทียบเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วไป พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์มีผลผลิตเฉลี่ย ๔๘๖ กิโลกรัมต่อไร่ จำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ ๒๓ บาท มีรายได้สุทธิเฉลี่ย ๖,๘๙๘ บาทต่อไร่ (๑๔ บาทต่อกิโลกรัม) สูงกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วไปที่มีรายได้สุทธิเฉลี่ย ๓,๙๑๗ บาทต่อไร่ หรือร้อยละ ๔๓

๓.๒.๒ กิจกรรมหมู่บ้านต้นแบบการลดต้นทุนการผลิตข้าว จากการจัดทำแปลงส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ย ๘ ไร่ มีผลผลิต ๖๕๔ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการร้อยละ ๘๘ แต่ในด้านต้นทุนการผลิตยังไม่สามารถบรรลุตามเกณฑ์โครงการที่กำหนดให้ลดลง ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน คือมีต้นทุนการผลิตลดลง ๙๐๐ บาทต่อตัน หลังหักต้นทุนการผลิต เกษตรกรมีรายได้สุทธิต่อไร่ ๕,๐๕๙ บาท (๘ บาทต่อกิโลกรัม) หรือเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการครัวเรือนละ ๑๖,๒๒๕ บาทต่อปี

๓.๓ โครงการปรับโครงสร้างสินค้ากาแฟแบบครบวงจร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันโดยการพัฒนาระบบการผลิตกาแฟของเกษตรกร

ผ่านสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเล จังหวัดชุมพร และกลุ่มเกษตรกรทำสวน จปร. จังหวัดระนอง พบว่า

๓.๓.๑ คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการรวมตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ รวม ๗๕๐ ราย พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น อุปกรณ์การตัดฟันต้นกาแฟ ปุ๋ย มูลค่า ๑๔,๒๒๐ บาท

๓.๓.๒ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดต้นทุนการผลิตกาแฟของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ ในภาพรวมยังไม่บรรลุตามเกณฑ์ของโครงการ (เพิ่มผลผลิตแปลงเดี่ยว ๒๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ แปลงที่ปลูกร่วมกับพืชอื่น ๑๘๐ ไร่ และต้นทุนการผลิตไม่เกิน ๓๘.๔๐ บาทต่อกิโลกรัม) พบว่า มีเพียงเกษตรกรที่ทำแปลงเดี่ยวในปี ๒๕๕๓ มีผลผลิตเฉลี่ย ๒๖๑ กิโลกรัมต่อไร่ สูงกว่าเกณฑ์ ๑๑ กิโลกรัมต่อไร่ และด้านต้นทุนการผลิต เกษตรกรที่ทำแปลงเดี่ยวในปี ๒๕๕๓ และปี ๒๕๕๔ มีต้นทุนการผลิต ๒๙ และ ๓๗ บาทต่อกิโลกรัม ต่ำกว่าประเทศเวียดนาม ๙ และ ๑ บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ

๓.๓.๓ การดำเนินธุรกิจและเพิ่มมูลค่ากาแฟของสถาบันเกษตรกรเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีรายได้จากการจำหน่ายกาแฟเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ พบว่า มีสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด ที่มีผลการดำเนินธุรกิจกาแฟในปี ๒๕๕๗ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๒๐ บรรลุตามเกณฑ์ของโครงการอีก ๒ แห่ง ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

๓.๔ โครงการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมด้วยวิธีที่ปฏิบัติได้ และเห็นผลจริง

กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับ กรมปศุสัตว์ ชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย และสมาคมผู้เลี้ยงโคนมไทยโฮลสแตนด์ฟรีเซียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนในระบบการเลี้ยงโคนม เพื่อรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้เลี้ยงโคนมจากข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ พบว่า

๓.๔.๑ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ จำนวน ๒๐ สหกรณ์ (เกษตรกร ๑,๐๓๙ ราย) และในปี ๒๕๕๖ คงเหลือดำเนินการ ๑๒ สหกรณ์ (เกษตรกร ๕๓๑ ราย) เนื่องจากมติคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ชุดใหม่ไม่เห็นด้วยกับการเข้าร่วมโครงการ และต้องการลดค่าใช้จ่ายที่สหกรณ์จ่ายสมทบ รวมทั้งทีมที่ปรึกษาและสมาชิกสหกรณ์ลาออกระหว่างดำเนินโครงการ

๓.๔.๒ ด้านต้นทุนการผลิต สมาชิกสหกรณ์มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจากปีที่เริ่มต้นโครงการ (ปี ๒๕๕๒) ที่มีต้นทุนการผลิต ๑๓ เป็น ๑๔ บาทต่อกิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ๑ บาทต่อกิโลกรัม เนื่องจากราคาอาหารสัตว์ และค่าแรงงานที่เพิ่มขึ้น

๓.๔.๓ คุณภาพน้ำนมดิบ พบว่า มีสมาชิกไม่ถึงร้อยละ ๔๐ ที่ผ่านเกณฑ์ (มีจำนวนเซลล์เม็ดเลือดขาว ไม่เกิน ๔๐๐,๐๐๐ เซลล์/มล. ปริมาณของแข็งรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๒.๔๐ และจำนวนจุลินทรีย์ ไม่เกิน ๔๐๐,๐๐๐ โคโลนี/มล.)

๓.๔.๔ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ยในฝูง ไม่น้อยกว่า ๔,๒๐๐ กก./ตัว/ช่วงการให้นม มีเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์ค่อนข้างน้อย ร้อยละ ๓๕ ช่วงห่างการให้นมของแม่โคนม (ไม่เกิน ๔๖๐ วัน) สัตส่วนแม่โคต่อฝูงโคนม (๔๐ : ๖๐) และสัดส่วนแม่โครีดนม : แม่โคแห้งนม (๖๕ : ๓๕) มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์ปานกลาง ร้อยละ ๕๓ ๗๕ และ ๗๕ ตามลำดับ

๔. ความเห็นของ สศค.

๔.๑ การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง ในการที่จะเพิ่มผลผลิตเกษตร สิ่งจำเป็นคือข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต เพื่อใช้ในการวางแผนการผลิต และการตลาด ดังนั้น ควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร ไปสู่ Smart Farmer และหลักสูตรที่อบรมให้ยืดหยุ่นได้ตามสภาพพื้นที่และอาชีพของเกษตรกร รวมทั้งจัดกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่ม/พื้นที่เดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และการเชื่อมโยงสู่การนำไปปฏิบัติจริง

๔.๒ การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน

๔.๒.๑ การเปลี่ยนมาตรฐานการตรวจสอบ และโอนถ่ายภารกิจให้เอกชนดำเนินการ ควรเร่งประชาสัมพันธ์การเปลี่ยนมาตรฐานจากหน่วยงานตรวจสอบเป็นมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ.) และการโอนถ่ายภารกิจการตรวจรับรองให้เอกชนดำเนินการ เพื่อให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP มีความเข้าใจและปฏิบัติได้จริงมากขึ้น

๔.๒.๒ การพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหารของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ในกลุ่มพื้นฐานควรให้ความสำคัญการปรับปรุงโรงเรือนให้ถูกสุขลักษณะตามมาตรฐาน อย. แล้วจึงพัฒนาไปสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมในกลุ่มที่มีศักยภาพ เน้นความสำคัญการพัฒนาผลิตตามมาตรฐาน GMP

๔.๓ การพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว

๔.๓.๑ แนวทางการปฏิบัติงานในช่วงแรกของโครงการไม่ชัดเจน ทั้งพื้นที่และสินค้าที่จะบูรณาการ ทำกิจกรรมตามภารกิจของหน่วยงาน ส่วนใหญ่เป็นการจัดอบรม งบประมาณถูกนำไปใช้นอกพื้นที่บูรณาการ เนื่องจากการเร่งรัดการเบิกจ่ายงบประมาณ ดังนั้น ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว เพื่อให้จังหวัดใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ และเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการด้านกิจกรรมคัดเลือกเกษตรกร และบริหารจัดการเอง

๔.๓.๒ การนำของเสียจากกระบวนการผลิตมาผลิตเป็นพลังงานทดแทน ซึ่งกรมปศุสัตว์เป็นผู้กำหนดรูปแบบโครงสร้างของระบบผลิตไฟฟ้าจากก๊าซมูลสุกร (Biogas) แต่เกษตรกรต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ ดังนั้น กรมปศุสัตว์ ควรให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบโครงสร้างแต่ละชนิด เช่น ขนาดของพื้นที่ใช้ ปริมาณมูลสุกร ต้นทุนในแต่ละรูปแบบ และข้อดีข้อเสีย เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้เป็นข้อมูลการพิจารณาร่วมกับหน่วยงาน

๔.๔ การพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรองรับประชาคมอาเซียน

จากปัญหาความไม่พร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตลาดรองรับผลผลิตไม่แน่นอน ไม่มีใบอนุญาตรวบรวมเมล็ดพันธุ์ควบคุมเพื่อการค้า และยังขาดเงินทุนหมุนเวียน ทำให้ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบมารับซื้อเมล็ดพันธุ์จากสมาชิก ดังนั้น

๔.๔.๑ ควรพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์กับเกษตรกรที่ต้องการผ่านกรมการข้าว และสนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์

๔.๔.๒ ควรให้ความรู้และลดขั้นตอนในการจดทะเบียนขอใบอนุญาตควบคุมเมล็ดพันธุ์ โดยกรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว และกรมส่งเสริมสหกรณ์ สนับสนุนองค์ความรู้ และโครงสร้างพื้นฐานการปรับปรุงเมล็ดพันธุ์พืช

๔.๕ การเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม

อาเซียน

๔.๕.๑ ความพร้อมของด่านตรวจพืช ด่านกักกันสัตว์ และด่านตรวจสัตว์ ยังมีอุปสรรคในด้านอัตรากำลัง เครื่องมือตรวจสินค้า และการเชื่อมต่อระบบ (National Single Window) ของด่านตรวจพืช ดังนั้น เพื่อรองรับการให้บริการ ณ จุดตรวจสินค้าร่วม (Common control Area : CCA) ควรผลักดันกฎหมายรองรับต่าง ๆ เช่น พรบ.ศุลกากรว่าด้วยเรื่องอำนาจทางศุลกากรในพื้นที่ควบคุมร่วมกัน นอกจากนี้การจัดตั้งศูนย์ One Stop Service (OSS) อาคารปฏิบัติการควบคู่รวมในพื้นที่เดียวกัน รวมทั้งสนับสนุนเครื่องมือในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า

๔.๕.๒ ด้านกฎหมายประจำด่าน ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายไม่ได้รับการสนับสนุนข้อมูลในเรื่องโควตาการนำเข้าสินค้าของแต่ละประเทศจากกระทรวงพาณิชย์ ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการเข้าตรวจสอบสินค้าในพื้นที่ตามประกาศเขตอารักขาของศุลกากรมีขั้นตอนยุ่งยาก ดังนั้น กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง และกรมศุลกากร ควรให้ความรู้ด้านกฎหมาย รวมทั้งหารือร่วมกันในประเด็นการใช้พื้นที่ตามประกาศเขตอารักขาของกรมศุลกากร และข้อมูลโควตานำเข้าสินค้า

๔.๖ การส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร

๔.๖.๑ ควรส่งเสริมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้มีการใช้เครื่องจักรกลมากขึ้น และถ่ายทอดความรู้การซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรกล โดยให้องค์กรท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดหาดูแลรักษา และถ่ายทอดการจัดการ

๔.๖.๒ กิจกรรมการจัดอบรม ควรพิจารณาความต้องการเรียนรู้ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย และช่วงระยะเวลาที่อบรมไม่ควรตรงกับช่วงเวลาเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร สร้างเครือข่ายธุรกิจร่วมกับภาคเอกชน เพื่อให้บริการเกษตรกรที่ขาดแคลนแรงงานได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลอื่นๆ ให้เกษตรกรรู้จักแพร่หลายควบคู่ไปด้วย เช่น เทคโนโลยีเครื่องปลูกมันสำปะหลังหรือเครื่องเกี่ยวนวดข้าว ฯลฯ เพื่อนำไปใช้ทดแทนแรงงานที่ขาดแคลนต่อไป

๔.๗ การจัดรูปที่ดินในพื้นที่นำร่องโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จังหวัดพิษณุโลก

๔.๗.๑ ควรขยายรูปแบบวิธีการบริหารจัดการแบบบูรณาการไปสู่พื้นที่แหล่งน้ำอื่น ๆ ในทุกจังหวัด และเน้นการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำให้มากขึ้น รวมทั้งให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาระบบชลประทานด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบชลประทาน

๔.๗.๒ ควรมีการศึกษาการคิดเงินคืนทุนการจัดรูปที่ดินในพื้นที่อื่นที่มีแบบแผนการผลิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งรูปแบบการจัดรูปที่ดินประเภทพัฒนาบางส่วน เพื่อเปรียบเทียบเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการคิดอัตราการคืนทุนต่อไป

๔.๘ การจัดระบบการปลูกข้าว

๔.๘.๑ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชหลังนาและพืชปุ๋ยสดล่าช้า ทำให้ช่วงระยะเวลาการปลูกสั้น และโลกปลูกก่อนที่จะเก็บผลผลิตไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมในช่วงพักนา ดังนั้น ในการดำเนินงานควรต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของช่วงฤดูการเพาะปลูก (เดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคม ๒๕๕๘) และแผนการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่

๔.๘.๒ ในการรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าว จากการดำเนินนโยบายภาครัฐ จึงเร่งผลิตผลผลิตให้ได้ในปริมาณมาก และจากพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ บางพันธุ์ตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเพิ่มขึ้น ดังนั้น ในการส่งเสริมเกษตรกรปลูกข้าวนอกเหนือจากวิธีการทำนาที่เหมาะสมควรพิจารณาถึงพันธุ์ข้าวที่ส่งเสริมด้วย และประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการในการรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าวให้เกษตรกรได้รับทราบถึงผลกระทบในระยะยาวทั้งด้านสภาพแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

๔.๙ การผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้

๔.๙.๑ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิต เป็นลักษณะดำเนินงานตามงบประมาณที่จัดสรรในแต่ละปี ประกอบกับเกษตรกรไม่ยินยอมให้ใช้พื้นที่ ส่งผลให้ไม่บรรลุตามแผนงานโครงการที่กำหนด ดังนั้น ในการพัฒนาควรคำนึงถึงความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนา ดูแล และซ่อมบำรุงให้มีประสิทธิภาพการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

๔.๙.๒ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สิ่งสำคัญคือ การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้ถึงเกษตรกรอย่างทั่วถึง และการแก้ไขปัญหาการปลอมปนของเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นต้นทุนที่ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

๔.๙.๓ การพัฒนาด้านการตลาด ใช้ระบบสหกรณ์การเกษตรเป็นกลไกในการขับเคลื่อน ซึ่งยังมีศักยภาพในการรวบรวมและรับซื้อสู่ภาคเอกชนที่มีความคล่องตัวมากกว่าไม่ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรของสหกรณ์ให้มีองค์ความรู้ในกระบวนการบริหารจัดการตลาดอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่จำเป็นแก่สหกรณ์ขนาดเล็ก

๔.๑๐ การพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน สิ่งสำคัญคือ การประสานความเชื่อมโยงระหว่างอาสาสมัครเกษตรด้านต่าง ๆ หน่วยงาน องค์กรท้องถิ่น และเกษตรกรในพื้นที่ที่ได้รับทราบ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรกร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในพื้นที่ของ อกม. นอกจากนี้ ควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตรแก่ อกม. ให้ครอบคลุมทุกด้าน พร้อมทั้งสนับสนุนข้อมูลข่าวสารทั้งด้านการผลิต และการตลาดที่ทันต่อสถานการณ์

๔.๑๑ การส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

๔.๑๑.๑ ควรสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้สหกรณ์นำไปให้สมาชิกกู้ไปใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตจากการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร โดยใช้บริการได้ทั้งเครื่องจักรกลการเกษตรของสหกรณ์และเอกชน

๔.๑๑.๒ การดำเนินธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ต้องมีความพร้อมทั้งในด้านปริมาณผู้ให้บริการ และบุคลากรของสหกรณ์ในการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตร ควรศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสหกรณ์ที่เคยดำเนินธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรมาแล้ว รวมทั้งเน้นการสร้างเครือข่ายธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร โดยให้สหกรณ์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนสมาชิกต่อรองกับเอกชนในการกำหนดอัตราค่าบริการ และการควบคุมคุณภาพการบริการ

๔.๑๒ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันข้าวไทยสู่สากล

๔.๑๒.๑ ควรสนับสนุนองค์ความรู้การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวแก่สมาชิกสหกรณ์และเกษตรกร ในการใช้แมลงศัตรูตามธรรมชาติและสารสกัดจากธรรมชาติช่วยกำจัดศัตรูข้าว โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ควรประสานงานกับศูนย์บริหารศัตรูพืชของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการให้ความรู้

๔.๑๒.๒ การส่งเสริมการปลูกพืชสลับนา ช่วงเวลาในการส่งเสริมควรสอดคล้องกับฤดูกาลทำนา เช่น กรณีถั่วเขียว เกษตรกรมากกว่าร้อยละ ๕๐ เลือกปลูกก่อนที่จะเก็บผลผลิต เนื่องจากต้องเริ่มเตรียมดินสำหรับฤดูกาลทำนา ทำให้สูญเสียรายได้จากการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว

๔.๑๓ การเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวและสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนาเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าอาเซียน

๔.๑๓.๑ การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดี เพื่อให้เกิดการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีสามารถตอบสนองความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกร ศูนย์ข้าวชุมชนจำเป็นต้องมีระบบการควบคุมคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ และคัดกรองเกษตรกรผู้ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีความตั้งใจจริง เพื่อลดปัญหาการยกเลิกระหว่างดำเนินโครงการ รวมทั้งเน้นการส่งเสริมควรเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยใช้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพชุมชน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

๔.๑๓.๒ ในส่วนของเงินทุนหมุนเวียนของโครงการ ควรมีการทบทวนหลักเกณฑ์และขั้นตอนการกู้ยืมสินเชื่อของโครงการให้สะดวก รวดเร็ว ช่วงเวลาในการเบิกจ่ายควรสอดคล้องและทันเวลาในการรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน

๔.๑๔ การปรับโครงสร้างสินค้ากาแฟแบบครบวงจร

๔.๑๔.๑ ความพร้อมของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ส่งเสริม เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ และความพร้อมด้านองค์ความรู้ และวิธีการถ่ายทอดให้เกษตรกรในพื้นที่ได้รับทราบและเข้าใจในเทคโนโลยีที่ต้องการให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยน รวมทั้งนำเสนอผลสำเร็จจากการดำเนินการ เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกร และลดปัญหาการถอนตัวระหว่างดำเนินการ ซึ่งทำให้ภาครัฐสูญเสียทั้งงบประมาณ และบุคลากรโดยไม่เกิดประโยชน์

๔.๑๔.๒ การพัฒนาคุณภาพของผลผลิตกาแฟ หน่วยงานควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้การบริหารจัดการการเก็บเกี่ยว และการดูแลหลังการเก็บเกี่ยวแก่เกษตรกร ซึ่งส่งผลต่อรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับจากคุณภาพที่ดีของเมล็ดกาแฟ

๔.๑๓.๓ การดำเนินธุรกิจกาแฟของสถาบันเกษตรกร ควรเร่งประชาสัมพันธ์ธุรกิจกาแฟให้เป็นที่รู้จัก พัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับตลาด นอกจากนี้ ต้องพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการตลาด ควบคู่กับการผลิตของเกษตรกร เพื่อให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์กาแฟได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

๔.๑๕ การลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมด้วยวิธีที่ปฏิบัติได้และเห็นผลจริง

๔.๑๕.๑ การส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ควรมีการเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัยกับผู้เลี้ยงโคนมร่วมกันเพื่อนำผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง โดยการบูรณาการระหว่างสหกรณ์ สถาบันการศึกษาใน

พื้นที่ที่มีความชำนาญเกี่ยวกับโคนมในการปฏิบัติงานร่วมกับทีมที่ปรึกษาในการจัดทำมาตรฐานการจัดการฟาร์ม รวมทั้งควรมีการวิจัยด้านการตลาดน้ำนมดิบ เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาการค่าน้ำนมดิบ

๔.๑๕.๒ ด้านปัจจัยภายนอก เช่น พันธุ์โค และอาหารสัตว์ ควรส่งเสริมการวิจัยพันธุ์โค อาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ จัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพมาจำหน่ายแก่สมาชิก และส่งเสริมเกษตรกรปลูกหญ้าไวกัลเลียงโคให้มากขึ้น โดยให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการ นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนาเฉพาะทางให้มากขึ้น เช่น การวิจัยวัคซีนที่แก้ไขปัญหาการผสมพันธุ์โคติดยาก หรือเทคนิคการผสมพันธุ์ เป็นต้น

* * * * *

รายงานผลการติดตามและประเมินโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ประจำปี ๒๕๕๗

๑. สารสำคัญ

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) โดยศูนย์ประเมินผล ได้ทำการติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วยโครงการสำคัญ (Flagship Projects) โครงการตามนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร และโครงการที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถแข่งขันของประเทศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี ๒๕๕๗ ระหว่างผู้อำนวยการศูนย์/สำนัก/สศช./หน่วยงานขึ้นตรงกับผู้บริหารสายการบังคับบัญชา ซึ่งตามเงื่อนไขของคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเพื่อจัดทำสรุปรายงานผลการติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประจำปี ๒๕๕๗ เสนอผู้บริหารระดับสูง เพื่อพิจารณาขอบข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขโครงการในระยะต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อจัดทำสรุปรายงานผลการติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประจำปี ๒๕๕๗

๓. ผลการติดตามและประเมินผล

๓.๑ การติดตามโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Flagship Projects)

๓.๑.๑ โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง

กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการพัฒนาเกษตรกรให้มีความพร้อม มีศักยภาพในการแข่งขันเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ยกย่องคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และคุณภาพของสินค้าเกษตร โดยมีเป้าหมายเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนา มีรายได้ไม่ต่ำกว่า ๑๘๐,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือนต่อปี และมีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ ๖ ประการ เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๒๕๕๖ ผลการติดตามดังนี้

๑) การดำเนินงาน

ถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการผลิตข้าว ประมง ปศุสัตว์ หม่อนไหม บัญชี และสหกรณ์ ฯลฯ แก่เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย รวม ๒๐๘,๙๘๗ ราย (ร้อยละ ๙๖ ของเป้าหมาย ๒๑๐,๗๗๙ ราย) และพัฒนาเจ้าหน้าที่เพื่อเป็น Smart Officer รวม ๑,๕๕๓ ราย (ร้อยละ ๗๓ ของเป้าหมาย ๑,๕๗๐ ราย)

๒) ผลการติดตามในพื้นที่ (๔ จังหวัด) จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรตัวอย่าง ทั้งเกษตรกรปราดเปรื่องต้นแบบ กลุ่ม Existing และกลุ่ม Developing พบว่า

๒.๑) ด้านรายได้ เกษตรกรปราดเปรื่องกลุ่ม Existing มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนมากที่สุด ๒,๐๘๙,๒๒๕ บาทต่อปี รองลงมาเป็นกลุ่มเกษตรกรปราดเปรื่องต้นแบบ เฉลี่ยครัวเรือนละ ๑,๑๘๖,๗๘๗ บาทต่อปี และน้อยที่สุดเป็นกลุ่ม Developing เฉลี่ยครัวเรือนละ ๗๑๐,๐๒๙ บาทต่อปี

๒.๒) ความรู้ความสามารถของเกษตรกรในการใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลทางการเกษตรได้ และนำมาประยุกต์ใช้ในฟาร์มของตนเองได้ดี ร้อยละ ๔๗.๖๒ เป็นเกษตรกรปราดเปรี๊องต้นแบบ รองลงมา ร้อยละ ๒๑.๐๕ เป็นกลุ่ม Developing ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ และผ่านการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรมาแล้ว

๒.๓) การพัฒนาผลผลิต ซึ่งพบว่าเกษตรกรปราดเปรี๊องทั้ง ๓ กลุ่ม ทำการผลิตตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิต (GAP) มากที่สุดเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊องกลุ่ม Existing ร้อยละ ๓๗.๕๐ ส่วนกลุ่มต้นแบบ และกลุ่ม Developing มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ ๒๘.๕๗ และร้อยละ ๒๖.๓๒ ตามลำดับ

๒.๔) ปัญหาในการทำการเกษตร พบว่า เกษตรกรปราดเปรี๊องทั้ง ๓ กลุ่ม ประสบปัญหาคล้าย ๆ กัน ซึ่งในกลุ่ม Developing จะมีปัญหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๙๐ รองลงมาเป็นกลุ่ม Existing ร้อยละ ๕๕.๐๐ และกลุ่มต้นแบบ ร้อยละ ๕๓.๓๓ โดยปัญหาที่พบร้อยละ ๔๗.๓๔ เป็นปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๒๙.๓๘ เกี่ยวกับโรคพืช/สัตว์ และแมลงศัตรูพืช นอกนั้นเป็นปัญหาด้านทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ และดินเสื่อมโทรม

๒.๕) ความต้องการจากภาครัฐที่เกษตรกรต้องการ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยร้อยละ ๔๒.๘๒ ต้องการเพิ่มผลผลิต และร้อยละ ๒๒.๑๕ ต้องการลดต้นทุนการผลิต ที่เหลือเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช ความรู้ในการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้อง และการแปรรูปผลผลิต รวมทั้งข้อมูลการพยากรณ์สภาพอากาศ เป็นต้น

๒.๖) ประเด็นที่พบ คือ การพัฒนาเกษตรกรที่รวมตัวเป็นกลุ่มแบบธรรมชาติ สมาชิกกลุ่มจะให้ความสำคัญกับกระบวนการกลุ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังพบว่าเกษตรกรยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับข้อมูล/ข่าวสารต่าง ๆ ทำให้การวางแผนการผลิต การปรับปรุงวิธีการทำการเกษตร การเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและตลาดยังไม่มีประสิทธิภาพ

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ไปสู่ Smart Farmer และหลักสูตรที่อบรมให้ยืดหยุ่นได้ตามสภาพพื้นที่และอาชีพของเกษตรกร

๓.๒) การถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างเกษตรกรปราดเปรี๊องกลุ่มต้นแบบ กลุ่ม Existing Smart Farmer และกลุ่ม Developing Smart Farmer ควรจัดกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่ม/พื้นที่เดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และการเชื่อมโยงสู่การนำไปปฏิบัติจริง

๓.๑.๒ โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการพัฒนาผลผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ ผลการติดตามดังนี้

๑) การดำเนินงาน ในปี ๒๕๕๗ ดำเนินการพัฒนาผลผลิตสินค้าเกษตร ๕ ชนิด คือ ข้าว พืชผัก ไข่ สุก และกุ้ง ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

๑.๑) สามารถยกระดับผลผลิตด้านพืชให้มีคุณภาพ โดยตรวจสอบและรับรองแหล่งผลิตพืชในระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม ๖๘,๘๒๖ ฟาร์ม (เป้าหมาย ๑๐๘,๓๐๐ ฟาร์ม) โรงงานแปรรูป โรงคัดบรรจุ และโรงรมตามระบบ GMP/HACCP ๗๕๓ โรงงาน ต่ออายุแปลงข้าว ๕๒,๑๐๐ แปลง (เป้าหมาย ๕๓,๐๐๐ แปลง)

๑.๒) สินค้าประมงได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและปลอดภัย โดยตรวจสอบและรับรองสินค้าประมง ๒๖,๕๑๖ ฟาร์ม (เป้าหมาย ๓๒,๐๐๘ ฟาร์ม) โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ๒๙๗ โรงงาน (เป้าหมาย ๓๒๐ โรงงาน) วิเคราะห์คุณภาพสินค้าประมงควบคุม/แหล่งเพาะเลี้ยงประมง ๑๔๗,๗๐๔ ตัวอย่าง (เป้าหมาย ๑๗๐,๔๘๘ ตัวอย่าง) รวมทั้งรองรับกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า IUU เพื่อยืนยันว่าสินค้าประมงที่ส่งออกไปยังประเทศยุโรปไม่ได้มาจากการประมงที่ผิดกฎหมาย (IUU Fishing) ในพื้นที่ ๒๒ จังหวัดชายทะเล และออกใบรับรองการจับสัตว์น้ำให้เรือประมงไทย ๘,๗๗๙ ฉบับ (เป้าหมาย ๑๓,๔๐๐ ฉบับ)

๑.๓) เพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตปศุสัตว์ให้ได้มาตรฐานปลอดภัย โดยตรวจสอบและรับรองมาตรฐานสถานประกอบการด้านปศุสัตว์ ๔๑,๕๐๑ แห่ง สินค้าปศุสัตว์ ๒๔๘,๙๖๗ ตัวอย่าง (เป้าหมาย ๓๒๗,๔๐๐ ตัวอย่าง) ระบบคอมพิวเตอร์ ๘๓ คอมพิวเตอร์ (เป้าหมาย ๙๐ คอมพิวเตอร์) และเฝ้าระวังสถานที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาดและทำลายเชื้อโรค ๒,๕๔๙,๐๒๑ แห่ง จากเป้าหมาย ๒,๘๘๔,๐๐๐ แห่ง

๒) ผลการติดตามเกษตรกรในพื้นที่ ๒๓ จังหวัด เกี่ยวกับโครงการทั้งด้านการรับทราบ การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการตรวจรับรอง การถ่ายโอนภารกิจตรวจรับรองคุณภาพ ฯลฯ พบว่า

๒.๑) การรับทราบข้อมูลข่าวสาร มีเกษตรกร ร้อยละ ๙๗.๕๒ ที่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ โดยรับทราบจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมเกษตรกรผลิตสินค้าคุณภาพ คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗๙ รองลงมาร้อยละ ๑๑.๖๓ เป็นช่องทางโทรทัศน์/วิทยุ นอกนั้น ทราบจากเพื่อนบ้าน ญาติ พี่น้อง และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

๒.๒) การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ ร้อยละ ๒๓.๐๘ เกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ รองลงมาร้อยละ ๒๒.๗๗ จำเป็นต้องใช้ใบรับรองในการจำหน่ายผลผลิต และส่งออก โดยเฉพาะสินค้าด้านปศุสัตว์และประมงมีการใช้ประโยชน์จากใบรับรองคิดเป็นร้อยละ ๙๗.๑๔ และร้อยละ ๑๐๐ ตามลำดับ

๒.๓) การถ่ายโอนภารกิจตรวจรับรองคุณภาพ เพื่อให้การตรวจรับรองคุณภาพสินค้ามีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากขึ้น จึงมีการโอนภารกิจให้เอกชนเข้ามาช่วยดำเนินการในสินค้าพืช (ข้าว ผัก และผลไม้) และประมง ซึ่งพบว่า เกษตรกรร้อยละ ๖๗.๑๑ ไม่ทราบว่ามีการดำเนินการดังกล่าว

๒.๔) การจำหน่ายผลผลิต จากการเปรียบเทียบก่อนและหลังได้รับมาตรฐานฟาร์ม พบว่า หลังได้รับมาตรฐานเกษตรกรจำหน่ายผลผลิตให้กับบริษัทมากขึ้น จากร้อยละ ๑๗.๓๖ เป็นร้อยละ ๓๐.๖๑ และจำหน่ายให้ผู้รวบรวมในท้องถิ่นลดลงจากร้อยละ ๓๕.๕๔ เหลือร้อยละ ๒๗.๒๑ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการกำหนดราคา พบว่า ราคาถูกกำหนดโดยผู้ซื้อ แต่มีสัดส่วนลดลงหลังได้รับการรับรองมาตรฐาน จากร้อยละ ๕๖.๖๙ เหลือร้อยละ ๔๙.๖๑ โดยเกษตรกรสามารถต่อรองได้มากขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๐๕ และมีการตกลงซื้อขายล่วงหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐.๑๖ ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการสินค้าที่ได้คุณภาพของผู้ใช้ผลผลิต

๒.๕) ความคิดเห็นของเกษตรกรหลังการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร

(๑) ด้านต้นทุนการผลิต พบว่า เกษตรกรร้อยละ ๖๓.๑๙ มีความเห็นว่าต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น โดยเป็นการเพิ่มขึ้นของต้นทุนร้อยละ ๒๗.๓๒ ของต้นทุนเดิม เนื่องจากราคาอาหารสัตว์ที่เพิ่มขึ้น และร้อยละ ๑๕.๕๘ มีต้นทุนการผลิตที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๒๔ ของต้นทุนเดิม เป็นผลมาจากการจัดการฟาร์มที่ดี การใช้สารเคมีในปริมาณที่เหมาะสม และมีการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี

(๒) ด้านรายได้จากการผลิตสินค้าคุณภาพ เกษตรกรร้อยละ ๕๓.๑๙ มีรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๕ ของรายได้เดิมที่เคยได้รับ ร้อยละ ๓๒.๖๓ เห็นว่ารายได้เท่าเดิม และร้อยละ ๑๔.๑๘ เห็นว่ามีรายได้ลดลง โดยเฉพาะเกษตรกรที่เลี้ยงกุ้งขาวที่ประสบปัญหาโรคอีเอ็มเอส

(๓) ด้านสุขภาพของเกษตรกร พบว่าหลังเข้าร่วมโครงการมีสุขภาพดีขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒๒ และเห็นว่าเหมือนเดิม ร้อยละ ๓๔.๐๖ ที่เหลือไม่ถึงร้อยละ ๑ มีสุขภาพไม่ดี เนื่องจากร่างกายไม่แข็งแรง และเห็นว่าในการผลิตผัก ผลไม้ ยังมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมี ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองเพิ่มขึ้น

(๔) ด้านสภาพแวดล้อม จากการสอบถามเกษตรกรถึงระบบนิเวศบริเวณใกล้เคียง ร้อยละ ๖๖.๑๗ เห็นว่าระบบนิเวศดีขึ้น เนื่องจากมีการจัดการฟาร์มตามหลักเกษตรดีที่เหมาะสม มีการเลือกใช้สารเคมี หรือใช้ในอัตราที่เหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งมีระบบการจัดการน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ ยังมีเกษตรกรอีกร้อยละ ๓๒.๓๓ และร้อยละ ๑.๕๐ ที่เห็นว่าเหมือนเดิมและไม่ดีขึ้น โดยให้เหตุผลว่ามาจากปัจจัยด้านภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง จากการผลิตที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา และมลพิษจากภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น

(๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนของภาครัฐมีผลในระดับมาก ที่ระดับคะแนน ๓.๖๒ ส่วนปัจจัยที่มีผลระดับปานกลาง ได้แก่ด้านการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการให้เกษตรกรรับทราบข้อมูลต่าง ๆ ปัจจัยราคาผลผลิตและช่องทางการตลาด เงินลงทุนในการปรับปรุงฟาร์ม และการประสพภัยธรรมชาติ นอกนั้นเป็นปัจจัยที่มีผลระดับน้อยต่อการตัดสินใจ ได้แก่ การขาดแคลนแรงงาน โรคระบาด อายุของเกษตรกร และการถือครองที่ดิน

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ควรเร่งประชาสัมพันธ์การเปลี่ยนมาตรฐานจากหน่วยงานตรวจสอบเป็นมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ.) และการโอนถ่ายภารกิจการตรวจรับรองให้เอกชนดำเนินการ เพื่อให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP มีความเข้าใจและปฏิบัติได้จริงมากขึ้น

๓.๒) การพัฒนาสินค้าเกษตรและอาหารของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ในกลุ่มพื้นฐาน ควรให้ความสำคัญการปรับปรุงโรงเรือนให้ถูกสุขลักษณะตามมาตรฐาน อย. แล้วจึงพัฒนาไปสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมในกลุ่มที่มีศักยภาพ เน้นความสำคัญการพัฒนาผลิตตามมาตรฐาน GMP นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มใหม่ ๆ ได้เข้ารับการสนับสนุนจากโครงการเพื่อพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์

๓.๑.๓ โครงการเมืองเกษตรสีเขียว

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินโครงการเมืองเกษตรสีเขียว เพื่อพัฒนาจังหวัดที่มีศักยภาพและความโดดเด่นในการผลิตสินค้า ให้เป็นเมืองเกษตรสีเขียวที่มีรูปแบบการผลิตสินค้าและอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีเป้าหมายนำร่องในพื้นที่ ๖ จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ ศรีสะเกษหนองคาย จันทบุรี ราชบุรี และพัทลุง โดยมีระยะเวลาโครงการตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ ผลการติดตาม ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) ภาพรวม

(๑) ด้านการพัฒนาพื้นที่ มุ่งพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งผลิตปลอดภัย ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงบำรุงดินด้วยการใช้สารชีวภาพ ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก ปูนปรับสภาพพื้นที่ดินที่เป็นกรด และรณรงค์การไถกลบตอซังแก่เกษตรกรแล้ว ๑๖,๑๐๒ ราย ในพื้นที่ ๑๕๗,๕๔๐ ไร่

(๒) ด้านการพัฒนาสินค้า มีสินค้าที่ได้รับการพัฒนา จำแนกเป็นด้านพืช (ข้าว พืชผัก ไม้ผล และสมุนไพร) ด้านประมง (กุ้งขาว ปลานิล ปลาสวยงาม และกบ) และด้านปศุสัตว์ (สุกร) ทำให้สินค้าเกษตรได้มาตรฐานเพิ่มขึ้น จากการส่งเสริมเกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรตามหลัก GAP ๑,๔๐๐ ราย การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาฟาร์มพืชอินทรีย์ตามระบบโรงเรียนเกษตรกร ๖๐๐ ราย และแบบกลุ่ม ๓๐ กลุ่ม

(๓) ด้านกระบวนการผลิตสินค้าและอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยในสินค้าประมงได้พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดีและการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste ๒,๗๑๖ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๑,๘๘๑ ราย และการลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้ง ๒๕๐ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste ๔๒ จุด ส่วนสินค้าปศุสัตว์ ได้คัดเลือกฟาร์มและถ่ายทอดความรู้ในการนำของเสียจากกระบวนการผลิต มาผลิตเป็นพลังงานชีวภาพ เช่น ใช้มูลสุกรเพื่อผลิตก๊าซชีวภาพ ๒๓ ฟาร์ม

๑.๒) รายจังหวัด

(๑) จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่บูรณาการ คือ อ.แม่แตง และพื้นที่ร่วมดำเนินงาน เช่น อ.สันกำแพง

(๑.๑) ด้านพืช (ข้าว พืชผัก และไม้ผล) คัดเลือกและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ GAP แบบรายเดี่ยว ๓๐๐ ราย แบบกลุ่ม ๔ กลุ่ม เกษตรอินทรีย์ ๑๐๐ ราย ปรับปรุงบำรุงดิน ๓,๙๔๐ ราย โดยส่งเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก การใช้ปูนปรับสภาพดิน และการไถกลบตอซังในพื้นที่รวม ๔๓,๗๙๐ ไร่ รวมทั้งพัฒนาความรู้ระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก ๓๑ ราย

(๑.๒) ด้านประมง (ปลานิล และปลาหับทิม) ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดีและการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste จำนวน ๒๕๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๑๘๐ ราย จากเป้าหมาย ๒๕๐ ราย การลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้ง ๕๐ ราย และจัดทำจุดสาธิต Zero Waste ครบ ๒ จุด

(๒) จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่บูรณาการ คือ อ.ห้วยทับทัน และพื้นที่ดำเนินงาน คือ อ.ราษีไศล

(๒.๑) ด้านพืช (ข้าว หอมแดง พริกไทย และไม้ผล) คัดเลือก และถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบ GAP แบบรายเดี่ยว ๓๐๐ ราย เกษตรอินทรีย์ ๑๐๐ ราย พัฒนา กลุ่มผลิตพืชอินทรีย์ตามระบบโรงเรียนเกษตรกร ๑๐๐ ราย และส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินแก่เกษตรกร ๔,๐๐๐ ราย ในพื้นที่ ๕๐,๒๓๐ ไร่ โดยได้รับตรวจวิเคราะห์ดินแล้ว ๓,๗๙๘ ราย คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๙๕ ของเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริม รวมทั้งจัดอบรมที่ปรึกษาเกษตรกรด้านระบบควบคุมภายในการผลิตข้าวอินทรีย์แบบกลุ่มการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มและการควบคุมภายในแก่เกษตรกร ๒๓๔ ราย

(๒.๒) ด้านประมง (กบและปลานิล) ถ่ายทอดความรู้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร ๓๐๐ ราย และลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้ง ๕๐ ราย

(๓) จังหวัดหนองคาย พื้นที่บูรณาการ คือ อ.สระใคร และพื้นที่ร่วมดำเนินงาน คือ อ.เมือง อ.ศรีเชียงใหม่ และ อ.ท่าบ่อ

(๓.๑) ด้านพืช (ข้าวและผัก) คัดเลือกเกษตรกร ๑๖๐ ราย พัฒนา กลุ่มเกษตรกรเข้าสู่ระบบมาตรฐาน GAP ๑ กลุ่ม และพัฒนา กลุ่มผลิตพืชอินทรีย์ตามระบบโรงเรียน ๑๐๐ ราย พร้อมทั้งถ่ายทอดความรู้ในการปรับปรุงบำรุงดิน ๓,๐๐๐ ราย พื้นที่ ๑๐,๕๐๐ ไร่ เสริมสร้างและจัดการ

องค์ความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์ การพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตร GAP รวมทั้งพัฒนาความรู้ระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก ๓๒ ราย

(๓.๒) ด้านปศุสัตว์ (สุกร) คัดเลือกฟาร์ม และถ่ายทอดความรู้ในการลดของเสียในกระบวนการผลิตให้เหลือน้อยที่สุด โดยนำมาผลิตเป็นพลังงานทดแทน จำนวน ๙ ฟาร์ม ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบระบบการผลิตพลังงานทดแทน

(๓.๓) ด้านประมง (ปลาตูก ปลาไนล) ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดี และจัดการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste จำนวน ๒๕๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๒๓๐ ราย จากเป้าหมาย ๒๕๐ ราย และการลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทั้ง ๕๐ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste ๒ จุด

(๔) จังหวัดจันทบุรี พื้นที่บูรณาการ คือ อ.ขลุง และ อ.ท่าใหม่ และพื้นที่ร่วมดำเนินงาน คือ อ.นายายอาม อ.เมือง และ อ.แหลมสิงห์

(๔.๑) ด้านพืช (พืชผัก ข้าว และไม้ผล) ถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP แบบรายเดี่ยว ๒๐๐ ราย แบบกลุ่ม ๔ กลุ่ม เกษตรอินทรีย์ ๑๐๐ ราย และส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน ๓๑,๕๐๐ ไร่ รวมทั้งพัฒนาความรู้ระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก ๓๐ ราย

(๔.๒) ด้านประมง (กุ้ง) ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดีและจัดการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste จำนวน ๑,๔๖๖ ราย จากเป้าหมาย ๑,๕๐๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๑,๑๓๕ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste แล้ว ๓๖ จุด จาก ๕๐ จุด

(๕) จังหวัดราชบุรี พื้นที่บูรณาการ คือ อ.โพธาราม ส่วนพื้นที่ร่วมดำเนินงาน คือ อ.ปากท่อ อ.บ้านโป่ง และ อ.บางแพ

(๕.๑) ด้านพืช (ผัก ข้าว ไม้ผล และสมุนไพร) ถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP แบบรายเดี่ยว ๒๐๐ ราย แบบกลุ่ม ๑ กลุ่ม และพัฒนากลุ่มผลิตพืชอินทรีย์ ๑๐๐ ราย ปรับปรุงบำรุงดิน ๑,๖๕๕ ไร่ จากเป้าหมาย ๒,๓๐๐ ไร่ รวมทั้งพัฒนาความรู้ระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก ๓๒ ราย

(๕.๒) ด้านปศุสัตว์ (สุกร) คัดเลือกฟาร์มเกษตรกร ๑๔ ฟาร์ม และถ่ายทอดความรู้ในการลดของเสียในกระบวนการผลิตให้เหลือน้อยที่สุด โดยนำมาผลิตเป็นพลังงานทดแทน จำนวน ๙ ฟาร์ม ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบระบบการผลิตพลังงานทดแทน

(๕.๓) ด้านประมง (ปลานิล กุ้ง และปลาช่อน) ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติที่ดี และจัดการฟาร์มเข้าสู่ระบบ Zero Waste ๒๕๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพ การลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๒๒๖ ราย การลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทั้ง ๕๐ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste ๑ จุด จาก ๒ จุด

(๖) จังหวัดพัทลุง พื้นที่บูรณาการ คือ อ.ควนขนุน พื้นที่ร่วมดำเนินงาน คือ อ.เมือง อ.ป่าพะยอม อ.ศรีบรรพต และ อ.บางแก้ว

(๖.๑) ด้านพืช (ข้าว ผัก และไม้ผล) ถ่ายทอดความรู้เกษตรกรเพื่อพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบ GAP แบบรายเดี่ยว ๒๔๐ ราย ส่งเสริมการผลิตข้าวสังข์หยด ๑ กลุ่ม และพัฒนากลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจร ๑ กลุ่ม รวมทั้งส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน ๑,๓๐๗ ไร่ จากเป้าหมาย

๒,๕๐๐ ราย ในพื้นที่ ๓,๖๐๐ ไร่ รวมทั้งพัฒนาความรู้ระบบการตรวจสอบสินค้าเกษตรแก่ผู้ประกอบการ ขนาดกลางและขนาดเล็ก ๓๒ ราย

(๖.๒) ด้านประมง (กุ้งขาว ปลาตุ๊ก และปลานิล) ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร ๒๕๐ ราย ประเมินประสิทธิภาพการลดการปล่อยคาร์บอนในระดับฟาร์ม ๑๑๐ ราย จาก ๒๕๐ ราย ลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้ง ๕๐ ราย รวมทั้งจัดทำจุดสาธิตระบบ Zero Waste แล้ว ๑ จุด จาก ๒ จุด

๒) ข้อเสนอแนะ

๒.๑) การบริหารจัดการโครงการ

(๑) แนวทางการปฏิบัติงานในช่วงแรกของโครงการไม่ชัดเจน ทั้งในเรื่อง พื้นที่บูรณาการ และสินค้าที่จะดำเนินการ ขณะที่หน่วยงานในพื้นที่ต้องเร่งรัดการดำเนินงานและเบิกจ่ายงบประมาณให้ทัน ทำให้การเบิกจ่ายไม่มีประสิทธิภาพ และงบประมาณบางส่วนถูกนำไปใช้ในนอกพื้นที่บูรณาการ ประกอบกับเป็นช่วงที่เกษตรกรกำลังเร่งเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรเท่าที่ควร ดังนั้น ควรสร้างความชัดเจน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการพัฒนาเมืองเกษตรสีเขียว เพื่อให้จังหวัดใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ และควรให้จังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการด้านกิจกรรมคัดเลือกเกษตรกร รวมทั้งบริหารจัดการโครงการ

(๒) การดำเนินงานกิจกรรมตามภารกิจของหน่วยงานเป็นลักษณะต่าง หน่วยงานต่างทำ ยังไม่บูรณาการ ขาดการเชื่อมโยงในแต่ละกิจกรรม ทำให้ภาพของโครงการไม่ชัดเจนว่าหลังการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว พื้นที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง ดังนั้น เมื่อกำหนดพื้นที่และสินค้าที่จะดำเนินการได้แล้ว ควรจัดทำแผนปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

(๓) การจัดสรรงบประมาณในวงเงินที่จำกัด ทำให้หลายกิจกรรมไม่สามารถดำเนินการได้ งบประมาณส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับกิจกรรมจัดอบรมความรู้ และคัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากต้องกระจายให้ครบในแต่ละอำเภอ ดังนั้น ในการจัดสรรงบประมาณควรพิจารณาความสอดคล้องและลำดับความสำคัญก่อนหลังในแต่ละกิจกรรม นอกจากนี้ การคัดเลือกเกษตรกรเป้าหมายควรเป็นกลุ่มเดียวกันไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของแต่ละหน่วยงาน

๒.๒) การดำเนินกิจกรรม

(๑) การพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบมาตรฐาน GAP ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เคยได้รับการรับรองมาตรฐานนี้แล้ว โดยให้ความเห็นว่า สินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพตามมาตรฐานขาดตลาดรองรับที่แน่นอน ราคาจำหน่ายไม่แตกต่างจากสินค้าเกษตรกรที่ปลูกทั่วไป ทำให้ไม่สนใจในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต ดังนั้น นอกเหนือจากกิจกรรมที่ส่งเสริมในด้านการผลิต ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการตลาด การวางแผนด้านการตลาดก่อนที่จะผลิต และการเชื่อมโยงแหล่งทุน รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งกระจายผลผลิตแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

(๒) การจัดการของเสียในฟาร์มสุกรให้เหลือน้อยที่สุด โดยการก่อสร้างระบบบ่อก๊าซชีวภาพ (Biogas) ซึ่งกรมปศุสัตว์เป็นผู้กำหนดรูปแบบโครงสร้างของระบบบ่อก๊าซ แต่เกษตรกรต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เพื่อให้ตรงกับความต้องการ เหมาะสมกับขนาดและพื้นที่ของฟาร์ม ทั้งนี้ หากรูปแบบที่กำหนดขึ้นมีความเหมาะสมแล้ว กรมปศุสัตว์ควรชี้แจง ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบโครงสร้างแต่ละชนิด เช่น ขนาดของพื้นที่ใช้ ปริมาณมูลสุกร ต้นทุนในแต่ละรูปแบบ และข้อดีข้อเสีย เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจและเกิดการยอมรับมากขึ้น

๓.๑.๔ โครงการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชรองรับประชาคมอาเซียน

กรมการข้าว ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ดำเนินการ เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง (Hub) เมล็ดพันธุ์เขตร้อนของเอเชีย ศูนย์กลางการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ทั้งระบบและเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับปรับเปลี่ยนให้เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีเป้าหมายส่งเสริมเกษตรกร ๓๐,๐๐๐ ครัวเรือน ผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อการส่งออก และเพิ่มมูลค่าการส่งออกเมล็ดพันธุ์ของประเทศ เป็น ๘,๐๐๐ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๘ และยกระดับ “ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชพิษณุโลก” เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าเมล็ดพันธุ์พืชของไทย รวมทั้งผลิตเมล็ดพันธุ์ดีผ่านกลไกศูนย์ข้าวชุมชน สหกรณ์การเกษตร และผู้ประกอบการ ๕๖๐,๐๐๐ ตัน ระยะเวลาดำเนินโครงการตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ ผลการติดตาม ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) ผลิตเมล็ดพันธุ์ฝักและพีชไร่เพื่อการส่งออกและใช้ในประเทศ ได้แก่ ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองชั้นพันธุ์ขยาย ๓๕๐ ตัน ร้อยละ ๑๑๗ ของเป้าหมาย ๓๐๐ ตัน นำไปใช้ประโยชน์ ๒๐๔ ตัน คิดเป็นเนื้อที่ปลูก ๑๓,๖๑๖ ไร่ และยกระดับการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองชั้นพันธุ์จำหน่ายผ่านสถาบันเกษตรกรได้ ๑,๑๕๓ ตัน ร้อยละ ๘๘.๖๙ ของเป้าหมาย ๑,๓๐๐ ตัน สหกรณ์จำหน่ายให้สมาชิกแล้ว ๗๔๕ ตัน คิดเป็นเนื้อที่ปลูก ๔๙,๖๕๙ ไร่ ส่วนถั่วเขียวผลิตได้ ๓๖๐ ตัน ร้อยละ ๓๐ ของเป้าหมาย ๑,๐๐๐ ตัน ต่ำกว่าเป้าหมาย เนื่องจากประสบปัญหาภัยธรรมชาติ

๑.๒) ศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ทั้งระบบ ดำเนินการยกระดับศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชพิษณุโลก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยตรวจสอบมาตรฐานเมล็ดพันธุ์เพื่อออกไปรับรอง ๓,๔๙๙ ตัวอย่าง ร้อยละ ๗๗.๗๖ ของเป้าหมาย ๔,๕๐๐ ตัวอย่าง

๑.๓) ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

(๑) คณะกรรมการรับรองเมล็ดพันธุ์ข้าวอนุมัติให้ผลิตและรับรองเมล็ดพันธุ์ข้าว ๒๐๐ ตัน จากเป้าหมาย ๑,๐๐๐ ตัน และพัฒนาเครือข่ายการผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ๒๗๐ ราย ตรวจประเมินร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ปี ๒๕๕๗ จำนวน ๙๑ ร้าน (ร้อยละ ๙๑) และติดตามร้านจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ปี ๒๕๕๖ จำนวน ๔๙ ร้าน (ร้อยละ ๗๑)

(๒) ตรวจสอบและรับรองเมล็ดพันธุ์ข้าว (Q-Seed) โดยตรวจประเมินในพื้นที่ ๑๖,๒๐๐ ไร่ หรือร้อยละ ๙๓.๑๐ ของเป้าหมาย ๑๗,๔๐๐ ไร่ และตรวจสอบคุณภาพ ๘,๔๘๙ ตัน หรือร้อยละ ๘๔.๘๙ ของเป้าหมาย ๑๐,๐๐๐ ตัน

(๓) ผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ผ่านศูนย์ข้าวชุมชน ๒๘๑ ศูนย์ ใน ๖๐ จังหวัด พร้อมทั้งอบรมชาวนาชั้นนำในศูนย์ที่จัดตั้งใหม่ ๓๖๐ ราย ตามเป้าหมาย นอกจากนี้ ได้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว ๖๔๘,๐๐๐ กิโลกรัม และจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ๑๘,๒๔๒ ไร่ ร้อยละ ๓๒.๔๖ ของเป้าหมาย ๕๖,๒๐๐ ไร่

(๔) ส่งเสริมการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกรในสถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตเมล็ดพันธุ์และยกระดับการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีมีคุณภาพของสหกรณ์ โดยสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ดีชั้นพันธุ์จำหน่ายได้ทั้งสิ้น ๒๙,๘๐๑ ตัน หรือร้อยละ ๙๑.๗๐ ของเป้าหมาย ๓๒,๕๐๐ ตัน จำแนกเป็น ข้าว ๒๘,๒๘๘ ตัน ถั่วเหลือง ๑,๑๕๓ ตัน และถั่วเขียว ๓๖๐ ตัน

(๕) ส่งเสริมจัดตั้งหมู่บ้านส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวใช้เอง และกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้เกษตรกรในพื้นที่ พร้อมทั้งเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ดำเนินการในปี ๒๕๕๖ และปี ๒๕๕๗ รวม

๒๐ หมู่บ้าน โดยในฤดูนาปี ๒๕๕๖ และ ๒๕๕๗ มีพื้นที่ทำแปลงเมล็ดพันธุ์ ๕,๓๙๑ ไร่ และ ๕,๕๓๙ ไร่ สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนด ๕,๐๐๐ ไร่ มีผลผลิตข้าวนาปีและนาปรังรวม ๕,๖๒๗ ตันต่อปี (เป้าหมาย ๒,๕๐๐ ตันต่อปี) ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ๓๙,๔๖๓ บาทต่อฤดู (เป้าหมาย ๒๕,๐๐๐ บาทต่อฤดู)

๒) ข้อเสนอแนะ

๒.๑) สมาชิกหมู่บ้านส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ มีความพร้อมและประสบการณ์ ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากเป็นกลุ่มเดิมที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์ข้าวชุมชนหรือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว อยู่ก่อนแล้ว พื้นที่จัดทำแปลงพันธุ์ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน แต่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ ในด้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ลานตาก โรงเรือนเก็บเมล็ดพันธุ์ หลายแห่งยังไม่มีความพร้อม ไม่สามารถกันฝน หรือศัตรูทำลายได้ และใช้วิธีการกระจายเมล็ดพันธุ์เก็บตามบ้านสมาชิก ดังนั้น หน่วยงานควรมีการประสาน กับองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว

๒.๒) ด้านการตลาด หมู่บ้านส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหาตลาด รongรับผลผลิตที่แน่นอนได้ และยังมีใบอนุญาตรวบรวมเมล็ดพันธุ์ควบคุมเพื่อการค้า นอกจากนี้ ยังขาด เงินทุนหมุนเวียน ทำให้ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบมารับซื้อเมล็ดพันธุ์จากสมาชิก ดังนั้น ควรพัฒนาเครือข่าย เชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์กับเกษตรกรที่ต้องการ สนับสนุนให้กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ได้เข้าร่วม เป็นสมาชิกชมรมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรให้ความรู้ แนะนำ และขั้นตอนในการจดทะเบียนขอใบอนุญาต รวบรวมเมล็ดพันธุ์ควบคุมเพื่อการค้า

๓.๑.๕ โครงการเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ และกรมประมง ในการพัฒนาด้านสินค้าชายแดน ๑๘ ด้าน (จุดผ่านแดน ๑๕ ด้าน และจุด ผ່อนปรน ๓ ด้าน) และเพิ่มประสิทธิภาพด้าน ๕ ด้าน ตามมติ คสช. (ด้านสะเดา ด้านปาดังเบซาร์ ด้านแม่สอด ด้านคลองใหญ่ และด้านคลองลึก) ให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล มีศักยภาพในการตรวจสอบสินค้า เกษตรที่จะนำเข้าประเทศ และอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายสินค้าเกษตรผ่านด่านสินค้าชายแดน อย่างสะดวกและรวดเร็วเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๗ ผลการติดตาม ดังนี้

๑) การดำเนินงานของ มกอช.

๑.๑) ยกระดับการพัฒนาด้านสินค้าเกษตรชายแดนให้มีคุณภาพ โดยการเชื่อมโยง การตรวจสอบสินค้าเกษตรและอาหาร ด้วยการพัฒนาระบบบูรณาการและสร้างความเข้มแข็งด้านตรวจ กักกันสินค้าเกษตร สนับสนุนแผนการปฏิบัติการเฝ้าระวังและควบคุมมาตรฐานสินค้าเกษตรในระดับจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ หนองคาย มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา และเลย และสุ่มตรวจสารตกค้าง Aflatoxin ในถั่วลิสง จำนวน ๘๐ ตัวอย่าง

๑.๒) เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยพัฒนาระบบเชื่อมโยง การยื่นคำขอและการแจ้งนำเข้า - ส่งออก จำนวน ๑ ระบบ อยู่ระหว่างดำเนินการโดยจัดจ้างบริษัท CAT ดำเนินการระหว่าง ๑ ก.ค. ๕๗ - ๒๘ ก.พ. ๕๘ รวมทั้งบูรณาการด้านตรวจสอบกักกันสินค้าเกษตร โดยการจัดอบรมความรู้แก่เจ้าหน้าที่ ๑๖๖ ราย

๒) ผลการติดตามด้านสินค้าชายแดนในจังหวัดมุกดาหาร หนองคาย ตราด เชียงราย ตาก และสระแก้ว พบว่า

๒.๑) มูลค่าสินค้าเกษตรที่สำคัญที่ผ่านด่านฯ ในช่วงตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ ทั้งสินค้าส่งออกและนำเข้ามีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งด้านพืช เช่น ผลไม้ เมล็ดพันธุ์พืช ดอกกล้วยไม้ พันธุ์ปาล์ม/ผัก ข้าวสาร ด้านสัตว์ เช่น โค กระบือ สุกร ไก่ไข่/ไข/ชิ้นส่วน และด้านสัตว์น้ำ เช่น พันธุ์ปลา ปลาน้ำจืด ปู กุ้ง หอย และสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร เช่น น้ำตาลทราย กาแฟสำเร็จรูป น้ำมันพืช เบียร์ รวม ๑๔,๐๔๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๖,๔๖๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ หรือมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๑๗.๒๕ และมูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรด้านพืช เช่น ผัก ผลไม้ พืชไร่ ใบชา ถั่วเหลือง กากน้ำตาล ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง มันเส้น มะพร้าว ฯลฯ ด้านสัตว์ เช่น โค กระบือ หนั้โค/กระบือ และด้านสัตว์น้ำ เช่น ปูทะเล ปลาแช่แข็ง กุ้งก้ามกราม ปลาเบญจพรรณ ฯลฯ รวม ๒,๙๕๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๔ เพิ่มขึ้นเป็น ๗,๐๐๖ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ หรือมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๑๓๗.๐๙

ส่วนปี ๒๕๕๗ (เดือนตุลาคม ๒๕๕๖ - เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๗) มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญ รวม ๑๖,๙๐๓ ล้านบาท และนำเข้าสินค้าเกษตรที่สำคัญ รวม ๕,๖๓๒ ล้านบาท

๒.๒) ความพร้อม และอุปสรรคในการดำเนินงาน

(๑) ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า หน่วยงานค่อนข้างมีความพร้อม เนื่องจากมีประสบการณ์การตรวจสอบสินค้ากับประเทศในสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและเคร่งครัด แต่ในด้านตรวจพืช ด้านกักกันสัตว์ และด้านตรวจสัตว์ ยังไม่มีความพร้อมในด้านอัตรากำลัง เครื่องมือตรวจสอบสินค้า และในด้านตรวจพืชยังไม่ได้เชื่อมต่อระบบ NSW

(๒) ด้านกฎหมายประจำด่าน พบว่า ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายประจำด่าน กฎระเบียบของประเทศเพื่อนบ้านที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะด้านที่ติดกับชายแดนประเทศพม่า กัมพูชา และลาว เช่น การเก็บภาษีของประเทศลาวแตกต่างกันในแต่ละแขวง ส่วนกัมพูชา ขึ้นอยู่กับสภาพคลองของประเทศ เป็นต้น

(๓) การเข้าตรวจสอบสินค้าในพื้นที่ตามประกาศเขตอารักขาของศุลกากร หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องขออนุญาตจากกรมศุลกากร และอัตรากำลังไม่เพียงพอในการปฏิบัติงานประจำที่ด่าน ซึ่งกระทบต่อการให้บริการในลักษณะ One Stop Service (OSS)

(๔) มีเพียงด่านจังหวัดมุกดาหาร ที่มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการบริการ ณ จุดตรวจสินค้าร่วม แต่ยังไม่มีความหมายรองรับในการดำเนินงานพื้นที่ควบคุมร่วมกัน

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกรมศุลกากรควรหารือร่วมกันในประเด็นการใช้พื้นที่ตามประกาศเขตอารักขาของกรมศุลกากร เพื่อให้การตรวจสอบสินค้าเป็น One Stop Service รวมทั้งให้ความรู้ด้านกฎหมาย การนำเข้า - ส่งออก และโควตาสินค้าในแต่ละด่านแก่เจ้าหน้าที่ประจำด่านสินค้าเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓.๒) ควรเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการบริการ ณ จุดตรวจสินค้าร่วม (Common Control Area : CCA) โดยควรเร่งรัดให้มีการพิจารณากฎหมายที่คุ้มครองการดำเนินงานในพื้นที่ควบคุมร่วมกัน (พรบ.ศุลกากร ว่าด้วยเรื่อง อำนาจทางศุลกากรในพื้นที่ควบคุมร่วมกัน ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการ

พิจารณาของรัฐสภา) และการจัดตั้งศูนย์ One Stop Service (OSS) ทั้งในด้านอาคารปฏิบัติการ ควบอยู่รวมในพื้นที่เดียวกัน สนับสนุนเครื่องมือและห้องปฏิบัติการในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า

๓.๓) ควรเจรจาวิภาคีกับประเทศเพื่อนบ้านในการใช้กฎระเบียบการนำเข้า – ส่งออกที่ชัดเจน

๓.๑.๖ โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะประสบการณ์ ในการซ่อมเครื่องมือทำการเกษตร และบำรุงรักษาเครื่องจักรที่มีอายุการใช้งานยาวนาน และเพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพการเกษตร แก่สมาชิกสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และประชาชนทั่วไป มีเป้าหมาย ๒๕๐ รุ่น รวม ๗,๕๐๐ ราย และเจ้าหน้าที่อีกรุ่นละ ๕ ราย รวม ๑,๒๕๐ ราย ระยะเวลาดำเนินงาน ปีงบประมาณ ๒๕๕๗ (ต.ค. ๕๖ – ก.ย. ๕๗) ผลการติดตาม ดังนี้

๑) การดำเนินงาน ให้การอบรมเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในการซ่อมแซมบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตรจำนวน ๘,๘๑๗ ราย หรือร้อยละ ๑๐๑ จากเป้าหมาย ๘,๗๕๐ ราย

๒) ผลได้จากการดำเนินงาน

เกษตรกรสามารถลดต้นทุน ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพได้ปีละ ๑๐๐ – ๑,๐๐๐ บาท และมีความรู้เพิ่มขึ้นสามารถซ่อมแซมเครื่องมือทำการเกษตรที่ชำรุดให้กลับมาใช้งานได้ดังเดิม เกษตรกรนำความรู้ในการซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรไปใช้ประโยชน์บางส่วน ร้อยละ ๕๕.๕๖ และจะนำความรู้ที่ได้ไปซ่อมเครื่องจักรกลเองร้อยละ ๖๑.๕๔ มีเกษตรกรร้อยละ ๓๘.๔๖ ไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์ในการซ่อมและคาดว่าจะต้องจ้างซ่อม เนื่องจากเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ ไม่สามารถซ่อมเองได้ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อโครงการมากที่สุดร้อยละ ๗๖.๓๐ รองลงมาพอใจมาก ร้อยละ ๑๗.๓๖ และพอใจปานกลาง ร้อยละ ๖.๓๔ ตามลำดับ

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้เร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณในช่วงไตรมาสที่ ๑ ถึงร้อยละ ๕๐ ของงบประมาณที่ได้รับ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องปรับแผนการปฏิบัติงานใหม่ โดยเร่งจัดอบรมให้เร็วขึ้น จากการวิเคราะห์ความต้องการเข้ารับการอบรมของเกษตรกร พบว่า การอบรมหลักสูตรดังกล่าวในบางพื้นที่ตรงกับช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยวของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรที่สนใจเข้ารับการอบรมเข้าร่วมโครงการได้น้อย ดังนั้นในการจัดการอบรมครั้งต่อไป ควรสำรวจความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับช่วงเวลาในการเข้ารับการฝึกอบรม

๓.๒) ระยะเวลาการอบรมสั้นเกินไป ทำให้ผู้สอนไม่สามารถสอนได้ละเอียด และผู้เข้ารับการอบรมไม่สามารถจดจำรายละเอียดของเครื่องจักรกลการเกษตรได้ทั้งหมด ทำได้แต่ซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรขั้นพื้นฐานเท่านั้น ดังนั้น ควรขยายระยะเวลาการอบรมเพิ่มขึ้น

๓.๓) การจัดหลักสูตรการอบรม ควรสำรวจความต้องการของเกษตรกรว่า ต้องการความรู้ในเครื่องจักรกลการเกษตรชนิดใดที่ส่งเสริมการลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพทำการเกษตรในการทดแทนแรงงานเกษตร เพื่อนำมากำหนดหลักสูตรต่อไป

๓.๔) การนำความรู้ไปปฏิบัติ เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้เนื่องจากขาดเครื่องมืออุปกรณ์ในการซ่อม ดังนั้นควรสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ในการซ่อมเครื่องจักรกล และกำหนดแนวทางบริหารจัดการเครื่องมืออุปกรณ์ที่รัฐให้การสนับสนุน เพื่อให้เกษตรกรยืมใช้และเก็บรักษาไว้ใช้ร่วมกันได้อย่างยั่งยืนภายในชุมชน โดยพิจารณาความพร้อมของสหกรณ์และชุมชนด้วย

๓.๕) ข้อเสนอแนะ

(๑) ควรคัดเลือกเกษตรกรที่มีความตั้งใจฝึกอบรมในโครงการนี้ไปอบรมต่อยอดความรู้เรื่องเครื่องจักรกลการเกษตรในหลักสูตรขั้นสูง (Advance) ระยะต่อไป เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถเป็นที่ปรึกษาให้เกษตรกรรายอื่น ๆ รวมทั้งซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตร หรือเปิดร้านซ่อมประจำตำบล หรือเปิดร้านคาร์แคร์ในสหกรณ์ที่มีปั้มน้ำมัน ซึ่งในการเปิดร้านซ่อมควรจะต้องดูความพร้อมของสหกรณ์และชุมชนประกอบด้วย

(๒) ควรส่งเสริมให้สหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร และสร้างเครือข่ายธุรกิจกับเอกชน เพื่อให้บริการกับสมาชิก ซึ่งเอกชนที่ร่วมก็จะได้รับประโยชน์จากการมีจำนวนลูกค้าที่แน่นอน และเรียกเก็บเงินค่าบริการผ่านสหกรณ์ได้ทันที ซึ่งเป็นผลจากการประเมินโครงการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินโครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตรกรอีกด้วย

(๓) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานเกษตรกรให้แพร่หลายควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้เพราะผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ก็จะมีอาชีพปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวและมันสำปะหลังจำนวนมาก เทคโนโลยีดังกล่าว ได้แก่ เครื่องปลูกมันสำปะหลัง หรือเครื่องเกี่ยวนวดข้าว หรือเทคโนโลยีอื่น ๆ ที่สามารถใช้เครื่องจักรกลเพื่อทดแทนการขาดแคลนแรงงานได้ ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานเกษตรกร กรณีศึกษา มันสำปะหลังของสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร เครื่องปลูกมันสำปะหลังยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ทราบว่ามีการผลิตเครื่องปลูกมันสำปะหลังเพื่อทดแทนแรงงานคน แต่มีเกษตรกรซึ่งมีพื้นที่ปลูกขนาดใหญ่เริ่มมีการใช้เครื่องปลูกทดแทนแรงงานคนบ้างแล้ว พบว่าสามารถปลูกมันสำปะหลังได้ ๒ ไร่ต่อชั่วโมง และการศึกษาระบบการใช้เครื่องเกี่ยวนวดข้าว ซึ่งได้เปรียบเทียบเครื่องเกี่ยวนวดข้าวกับการใช้แรงงานคนเกี่ยว ผลปรากฏว่า ใช้แรงงานคน มีค่าใช้จ่าย ๑,๐๘๓ บาทต่อไร่ ใช้เครื่องเกี่ยวนวดข้าว ๕๗๐ บาทต่อไร่ ซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายได้เกินครึ่งหนึ่งของการใช้แรงงานคน

๓.๒ การประเมินผลโครงการตามนโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตร

๓.๒.๑ โครงการจัดรูปที่ดินในพื้นที่นำร่องโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จังหวัดพิษณุโลก

กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลัก ในการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและที่ดินของเกษตรกรให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ คูส่งน้ำ คูระบายน้ำ ทางลำเลียงปัจจัยการผลิตและผลผลิต ออกเอกสารสิทธิ์ใหม่ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งยกระดับรายได้สุทธิทางการเกษตรให้สูงขึ้น ผลการประเมิน ดังนี้

๑) การดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานในระยะแรกคือ ปี ๒๕๕๓ นำร่องในพื้นที่ ๑,๕๑๓.๒๗ ไร่ ซึ่งเป็นการจัดรูปที่ดินแบบประเภทการพัฒนาแบบสมบูรณ์แบบ ๔๔๘ แปลง เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๒๖๑ ราย และถ่ายทอดความรู้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่จัดรูปที่ดิน และการเสริมสร้างองค์ความรู้การจัดการด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๗๖

๒) ผลกระทบ

๒.๑) ด้านประสิทธิภาพการชลประทาน พบว่า การส่งน้ำและระบายน้ำออกจากแปลงมีประสิทธิภาพดีขึ้น จากเดิมที่มีเกษตรกรร้อยละ ๓๐.๘๗ ที่สามารถรับน้ำเข้านาได้สะดวก เพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๘.๗๘ หลังมีโครงการ และเกษตรกรร้อยละ ๙๓.๘๓ สามารถระบายน้ำออกจากแปลงนาในช่วงที่ไม่ต้องการน้ำได้สะดวกขึ้น จากเดิมที่มีเพียงร้อยละ ๒๙.๖๓

๒.๒) ด้านประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน พบว่า มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖๘.๐๗ เป็นร้อยละ ๑๙๑.๓๒ เนื่องจากมีน้ำเพียงพอ เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี

๒.๓) ด้านประสิทธิภาพการผลิต ข้าวเป็นพืชหลักในพื้นที่โครงการ ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นหลังมีโครงการ โดยข้าวนาปีเพิ่มขึ้นจาก ๗๒๐.๒๑ เป็น ๘๔๐.๖๗ กิโลกรัมต่อไร่ และข้าวนาปรังเพิ่มขึ้นจาก ๗๓๗.๓๓ เป็น ๘๔๙.๖๓ กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อหักต้นทุนการผลิตแล้ว ทำให้เกษตรกรมีรายได้สุทธิจากการปลูกข้าวทั้งปี ๓๑,๑๐๖.๗๙ บาทต่อครัวเรือน (เพิ่มขึ้น ๖๗๕.๕๒ บาทต่อครัวเรือน จากก่อนมีโครงการ)

๒.๔) ด้านสังคม เมื่อพิจารณาจากปัญหาการขัดแย้งการใช้น้ำในช่วงฤดูแล้งของเกษตรกรในพื้นที่หลังมีการจัดรูปที่ดินลดลง จากร้อยละ ๕๘.๐๒ เหลือ ๘.๕๔ และยังก่อให้เกิดการสร้างงานมีการใช้แรงงานในพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้ เกษตรกรในพื้นที่มีส่วนร่วมการวางแผนบริหารจัดการน้ำ อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

๒.๕) แนวทางการเรียกเก็บเงินทุนค่าใช้จ่ายในการจัดรูปที่ดินเฉลี่ย ๑๒,๘๘๐.๔๖ บาทต่อไร่ ทางเลือกการชำระคืน ถ้าเกษตรกรสมทบร้อยละ ๑๐ ๒๐ และ ๓๐ กรณีชำระครั้งเดียวทั้งหมด (เกษตรกรต้องจ่าย ๑,๒๘๘ ๒,๕๗๖ และ ๓,๘๖๔ บาทต่อไร่ ตามลำดับ) และกรณีเลือกผ่อนชำระ ๑๕ ปี แต่ละปีชำระจำนวนเท่า ๆ กัน (เกษตรกรจ่ายปีละ ๑๒๔ ๒๔๗ และ ๓๗๑ บาทต่อไร่ ตามลำดับ) พบว่า จากผลการวิเคราะห์ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มจากรายได้สุทธิจากการผลิตข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ ๒ ครั้งต่อปี เกษตรกรมีรายได้สุทธิการเกษตรในพื้นที่โครงการเพิ่มขึ้น ๙๘๖ บาทต่อไร่ เมื่อพิจารณาจากทั้ง ๓ ทางเลือกแล้ว เกษตรกรมีความสามารถจ่ายเงินคืนทุนได้

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ควรขยายรูปแบบวิธีการบริหารจัดการแบบบูรณาการไปสู่พื้นที่แหล่งน้ำอื่น ๆ ในทุกจังหวัด และเน้นการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำให้มากขึ้น รวมทั้งให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาระบบชลประทานด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบชลประทาน

๓.๒) ควรมีการศึกษาการคิดต้นทุนการจัดรูปที่ดินในพื้นที่อื่นที่มีแบบแผนการผลิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งรูปแบบการจัดรูปที่ดินประเภทพัฒนาบางส่วน เพื่อเปรียบเทียบเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการคิดอัตราค่าคืนทุนต่อไป

๓.๒.๒ โครงการจัดระบบการปลูกข้าว

กรมการข้าวเป็นหน่วยงานหลัก ร่วมบูรณาการกับ ๑๐ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปฏิรูประบบการปลูกข้าวใหม่ โดยกำหนดรูปแบบการปลูกข้าวเป็น ๔ ระบบ ตามสภาพพื้นที่โครงการชลประทาน/โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ทุกระบบส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวปีละไม่เกิน ๒ ครั้ง ปลูกพืชหลังนา/พืชปุ๋ยสด แทนการปลูกข้าวในช่วงปลายปี และกลางปี ตามลำดับ หรือให้เว้นปลูก (พักดิน) หลังจากทำนา ครบ ๒ ครั้ง เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล บริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ตัดวงจรการระบาดของศัตรูข้าวและข้าววัชพืช และรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าวให้มีความสมดุล ระยะเวลาดำเนินโครงการตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๗ ผลการประเมิน ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) พื้นที่เข้าร่วมโครงการในปี ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ รวม ๒,๓๐๗,๓๖๔.๖๐ ไร่ ร้อยละ ๗๔.๔๓ ของเป้าหมาย ๓,๑๐๐,๐๐๐ ไร่ รวมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ๙๖,๗๔๑ ราย สนับสนุน เมล็ดพันธุ์พืชหลังนาและพืชปุ๋ยสด ๔,๓๐๖.๙๓๔ ตัน ครอบคลุมพื้นที่ ๗๗๙,๙๙๘.๕๓ ไร่ ซึ่งมีเกษตรกร มากกว่าร้อยละ ๘๐ ที่นำเมล็ดพันธุ์พืชหลังนาและพืชปุ๋ยสดไปปลูกแล้ว ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ ๔.๖๐ เก็บผลผลิตพืชหลังนาจำหน่ายก่อนการไถกลบ เนื่องจากได้รับเมล็ดพันธุ์ล่าช้า

๑.๒) การถ่ายทอดความรู้และทักษะแก่เกษตรกรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกข้าว พืชหลังนา และพืชปุ๋ยสด ๙๕,๐๐๐ ราย โดยเกษตรกรร้อยละ ๙๒.๗๖ นำความรู้ไปปฏิบัติแล้ว

๒) ผลกระทบ

๒.๑) พื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ ปลูกข้าวปีละไม่เกิน ๒ ครั้ง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการ พบว่า เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ (จากพื้นที่ร้อยละ ๘๔ เป็นร้อยละ ๙๔ ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ)

๒.๒) การใช้น้ำไม่เกินปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่สามารถดำเนินการได้ตามแผน โดยโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาทั้ง ๑๘ โครงการ ส่งน้ำให้แก่เกษตรกรเพื่อใช้ทำการเกษตรตามแผนการส่งน้ำ ซึ่งไม่เกินปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่

๒.๓) การลดต้นทุนการผลิตข้าว จากการเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจาก ๓,๑๑๒ บาทต่อไร่ เป็น ๓,๔๐๒ บาทต่อไร่ หลังเข้าร่วมโครงการ หรือคิดเป็นร้อยละ ๙.๓๒ เมื่อพิจารณาต้นทุนต่อตัน เพิ่มขึ้น จาก ๔,๒๖๐ บาท เป็น ๔,๔๖๐ บาท หรือเพิ่มร้อยละ ๔.๖๙ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์โครงการที่กำหนด ให้ลดต้นทุนการผลิตร้อยละ ๑๕ เกษตรกรยังไม่สามารถดำเนินการได้

๒.๔) ผลจากการจัดระบบปลูกข้าว ในปีการเพาะปลูก ๒๕๕๖/๕๗ เกษตรกรสามารถผลิตข้าวได้ ๗๖๗ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการเฉลี่ย ๓๓ กิโลกรัมต่อไร่ หรือร้อยละ ๔.๕๐ เมื่อหักต้นทุนการผลิต ๓,๔๐๒ บาทต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิเพิ่มขึ้นจาก ๒,๘๘๕ บาทต่อไร่ เป็น ๔,๐๗๑ บาทต่อไร่ เพิ่มขึ้น ๑,๑๘๖ บาทต่อไร่ หรือร้อยละ ๔๑.๑๒ หลังเข้าร่วมโครงการ

๒.๕) การแก้ปัญหาทรัพยากรดินเสื่อมโทรมและรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าว โดยส่งเสริมให้เกษตรกรพักแปลงนา และปรับปรุงบำรุงดินด้วยการปลูกพืชหลังนา/พืชปุ๋ยสด มีเกษตรกรร้อยละ ๘๐ เห็นว่า หลังการดำเนินการดินมีความอุดมสมบูรณ์ และร่วนซุยมากขึ้น ส่วนการรักษาระบบนิเวศน์ในนาข้าว ซึ่งส่งเสริมให้เกษตรกรลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูข้าวลง แต่เนื่องจากนโยบายการแทรกแซงราคาข้าวที่ผ่านมา ทำให้เกษตรกรต้องการเพิ่มปริมาณผลผลิต และลดการสูญเสียของผลผลิต จึงมีการใช้ปุ๋ยเคมี ๔๖.๖๖ กิโลกรัมต่อไร่ (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๗๖) และสารกำจัดศัตรูในแปลงข้าวเฉลี่ย ๓๐๒ บาทต่อไร่ (เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๓๗) ทำให้ยังไม่สามารถบรรลุเกณฑ์ที่โครงการกำหนดให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีลง ๕ กิโลกรัมต่อไร่ และลดต้นทุนการใช้สารเคมีเฉลี่ย ๔๒๐ บาทต่อไร่

๒.๖) ตัดวงจรการระบาดของศัตรูข้าวและข้าววัชพืช พบว่า มีพื้นที่เสียหายจากการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลลดลงจากก่อนมีโครงการ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๙ ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ (จากพื้นที่เสียหายร้อยละ ๑๔.๐๙ เหลือร้อยละ ๑.๙๐ ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ) และพื้นที่เสียหายจากการระบาดของข้าววัชพืชลดลงจากก่อนมีโครงการ คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๙ ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ (จากพื้นที่เสียหายร้อยละ ๒.๒๕ เหลือร้อยละ ๑.๔๖ ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ) ซึ่งเป็นผลมาจากการเว้นปลูกข้าว หรือปลูกข้าวปีละไม่เกิน ๒ ครั้ง

๒.๗) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อโครงการ ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับค่อนข้างมาก ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๒๔ โดยเฉพาะการสำรวจความต้องการของเกษตรกร และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ ส่วนการมีส่วนร่วมในการเลือกปลูกพืชหลังนา/พืชปุ๋ยสด การจัดสรรน้ำ และการอบรมความรู้ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ควรขยายระยะเวลาโครงการจัดระบบการปลูกข้าวที่กำลังสิ้นสุดลงในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ นี้ ออกไปอีก เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลและข้าววัชพืชอย่างยั่งยืน เนื่องจากการจัดระบบปลูกข้าว ส่งผลให้พื้นที่ระบาดและเสียหายดังกล่าวลดลง

๓.๒) โครงการกำหนดแผนปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ล่าช้า ส่งผลให้การผลิต/จัดหาและสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชหลังนา และพืชปุ๋ยสดให้เกษตรกรล่าช้า ไม่ทันฤดูกาลเพาะปลูก ซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่องมาทุกปี นอกจากนี้การปฏิบัติงานของหน่วยงานบูรณาการยังเป็นลักษณะต่างหน่วยงานต่างดำเนินการ และหน่วยงานสนับสนุนบางหน่วยงานไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการบูรณาการงาน ดังนั้นจึงควรปรับแผนการปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสม และกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานบูรณาการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้การบูรณาการงานโครงการในระยะต่อไป สามารถขับเคลื่อนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การดำเนินโครงการปี ๒๕๕๙ กิจกรรมจัดเวทีชุมชน ควรกำหนดให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนการดำเนินงานโครงการปีงบประมาณ ๒๕๕๙ และกิจกรรมผลิต/จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชหลังนาและพืชปุ๋ยสดที่จะสนับสนุนให้เกษตรกรในระยะที่ ๑ ควรดำเนินการให้แล้วเสร็จและนำไปแจกจ่ายให้เกษตรกรได้ทันช่วงฤดูกาลเพาะปลูกในช่วงเดือน ก.พ. - มี.ค. ๒๕๕๙ เป็นต้น

๓.๓) เกษตรกรบางรายไม่มีความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการและระบบนิเวศน์ในนาข้าวที่ถูกทำลายจากการปลูกข้าวอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี และการใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมีในปริมาณมาก จึงควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการและระบบนิเวศน์ในนาข้าวอย่างต่อเนื่องและให้ทั่วถึง โดยผ่านสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว เป็นต้น

๓.๒.๓ โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ ๒

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ร่วมกับหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิตให้เหมาะสมต่อการผลิตข้าวหอมมะลิ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้ในระยะที่ ๒ (ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๖) สรุปผลการประเมินผล ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) พัฒนาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยการก่อสร้างและบำรุงรักษาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา ๒๗๗,๔๔๓ ไร่ หรือร้อยละ ๕๘.๕๐ ของเป้าหมายโครงการ นอกจากนี้ได้ก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทาน เช่น ระบบระบายน้ำ ระบบกักเก็บน้ำ และระบบส่งน้ำ รวม ๒๙ แห่ง จากเป้าหมาย ๓๐ แห่ง และชุดลอกคลอง ห้วย สระ หน้าฝาย ๑๒ แห่ง

๑.๒) การถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตข้าว โดยการจัดอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการแนวทางการดำเนินการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิ ๖,๖๔๖ ราย พัฒนาเกษตรกรเข้าสู่ระบบรับรองมาตรฐาน GAP และการผลิตพืชตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ๓,๔๔๘ ราย

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การพัฒนาศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ ดำเนินการผ่านศูนย์ข้าวชุมชน ร้อยละ ๘๖.๖๗ มีสมาชิกร่วมจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๒๓ รายต่อศูนย์ คิดเป็นพื้นที่ ๑๗๖.๖๗ ไร่ต่อศูนย์ ต่อปี ในจำนวนนี้มีร้อยละ ๗๖.๙๒ ที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกปี ที่เหลือผลิตเป็นบางปี เนื่องจากไม่ได้รับเมล็ดพันธุ์ และดำเนินการในลักษณะต่างคนต่างผลิต โดยมีศูนย์ข้าวชุมชนร้อยละ ๓๕.๗๑ ที่สามารถกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวในพื้นที่ (ไขขาว)

๒.๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิต พบว่า เกษตรกรร้อยละ ๙๗.๓๕ สามารถใช้ประโยชน์จากระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เป็นทางสัญจรและขนส่งปัจจัยการผลิตถึง ร้อยละ ๙๕ นอกนั้นเป็นแหล่งน้ำเสริมในการเพาะปลูกและช่วยระบายน้ำออกจากพื้นที่ในช่วงที่มีฝนตกมากร้อยละ ๖๖ และร้อยละ ๖๕ ตามลำดับ คิดเป็นระดับความพึงพอใจในระดับปานกลาง ที่คะแนนเฉลี่ย ๓.๐๙

๒.๓) ประสิทธิภาพการผลิต

(๑) อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์หลังสิ้นสุดโครงการในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ พบว่า เกษตรกรในพื้นที่ที่ยังไม่มีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ กับพื้นที่ที่มีการปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำแล้ว และเสริมระบบการจัดการน้ำชลประทาน มีการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวใกล้เคียงกันเฉลี่ย ๒๘ กิโลกรัมต่อไร่ หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๒ และร้อยละ ๓ จากก่อนมีโครงการในปีการผลิต ๒๕๕๑/๕๒ ขณะที่เกษตรกรในพื้นที่ที่มีการปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ แต่เสื่อมสภาพต้องปรับปรุงมีการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๓๑ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓ เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำ และมีเมล็ดพันธุ์ปลอมปนมาก

(๒) ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาพรวมของทั้ง ๓ พื้นที่ พบว่า ในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ มีผลผลิตข้าวหอมมะลิเฉลี่ย ๔๕๓.๒๕ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการในปีการผลิต ๒๕๕๑/๕๒ เฉลี่ย ๑๒๗.๒๑ กิโลกรัมต่อไร่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์โครงการ ๕๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ ยังไม่บรรลุเป้าหมายโครงการ ต่ำกว่า ๖๖.๗๕ กิโลกรัมต่อไร่ เนื่องจากระบบการส่งและระบายน้ำที่เป็นปัญหาจากสภาพพื้นที่ที่มีการก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำมานาน ประกอบกับการบำรุงรักษาที่ดำเนินการได้ไม่ดี ซึ่งผลผลิตที่ผลิตได้ร้อยละ ๗๖.๕๘ นำไปจำหน่าย ที่เหลือเก็บไว้ทำพันธุ์ บริโภค และแจกญาติพี่น้อง

(๓) ผลตอบแทนสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร ในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ จากปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้เฉลี่ย ๔๕๓.๒๕ กิโลกรัมต่อไร่ มีต้นทุนการผลิตรวม ๓,๗๕๘.๘๗ บาทต่อไร่ จำหน่ายได้ในราคาเฉลี่ย ๑๖.๖๑ บาทต่อกิโลกรัม เมื่อหักต้นทุนการผลิตมีผลกำไรสุทธิเฉลี่ยไร่ละ ๓,๗๗๐ บาท หรือ ๘ บาทต่อกิโลกรัม หรือคิดเป็นรายได้สุทธิที่เป็นเงินสดจากการจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยครัวเรือนละ ๖๗,๐๘๘ บาท

(๔) ความคิดเห็นต่อคุณภาพข้าวหอมมะลิที่ผลิตได้ พิจารณาจากเกณฑ์ความหอม เปรอร์เซ็นต์ตันข้าว สิ่งเจือปน และการใช้พันธุ์ผ่านการรับรอง เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนมีโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ ๕๕.๙๕ เห็นว่ามีคุณภาพดีคงเดิม รองลงมาร้อยละ ๓๓.๓๔ เห็นว่ามีคุณภาพดีขึ้น และร้อยละ ๑๐.๗๑ เห็นว่ามีคุณภาพลดลง เนื่องจากมีข้าวพันธุ์อื่นปนมาก และถูกตัดราคา

๒.๔) ประสิทธิภาพการตลาดข้าวหอมมะลิ

(๑) การรวบรวมข้าวเปลือกของสถาบันเกษตรกร จากการดำเนินนโยบายแทรกแซงราคาของรัฐบาล และการเชื่อมโยงกับคู่ค้า บริษัท โรงสี เปิดจุดรับซื้อข้าวในพื้นที่ของสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์ต้องรับซื้อข้าวเปลือกในราคาสูงตามที่กำหนด การรับซื้อนอกโครงการเกิดต้นทุนสูงตามไปด้วย ทำให้ขาดเงินทุนในการรวบรวม แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสิ้นสุดโครงการ ในปีการผลิต ๒๕๕๖/๕๗ สหกรณ์

ยังสามารถรวบรวมข้าวเปลือกเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕ เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงก่อนมีโครงการในปีการผลิต ๒๕๕๑/๕๒ คือ รวบรวมได้เพิ่มขึ้นจาก ๓,๙๙๑.๘๘ ตัน เป็น ๕,๕๗๒.๕๐ ตัน

(๒) การพัฒนาคลังสต็อกกลุ่มข้าวหอมมะลิ มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้และจัดตั้งเป็นคลังสต็อกกลุ่มฯ ๑๙ สหกรณ์ ในจำนวนนี้มี ๗ สหกรณ์ที่มีโรงสีข้าว ส่วนสหกรณ์ที่ไม่มีโรงสี เปิดให้สหกรณ์และโรงสีนอกพื้นที่ใช้เป็นจุดซื้อขาย ซึ่งสหกรณ์ร้อยละ ๖๒.๕๐ มีจำนวนคู่ค้าเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ร้อยละ ๒๕ มีจำนวนคู่ค้าคงเดิม และร้อยละ ๑๒.๕๐ มีจำนวนลดลง เนื่องจากเป็นสหกรณ์ขนาดเล็ก เอกชนมีจุดรับซื้อและศักยภาพมากกว่า

(๓) การส่งออกข้าวหอมมะลิในโครงการ จากการสอบถามผู้ประกอบการค้าข้าว/โรงสี ผู้แทนสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่ พบว่า ร้อยละ ๕๕.๘๑ เห็นว่ามีการส่งออกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ให้มากขึ้น ร้อยละ ๓๖.๕๖ เห็นว่าคงเดิม และร้อยละ ๑๑.๖๓ เห็นว่าลดลง

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิต ทั้งการพัฒนาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทาน เป็นลักษณะดำเนินงานตามงบประมาณที่จัดสรรในแต่ละปี และต้องใช้เงินลงทุนสูง ประกอบกับเกษตรกรไม่ยินยอมให้ใช้พื้นที่ในการทำคู คลอง และทางลำเลียง ส่งผลให้ไม่บรรลุตามแผนงานโครงการที่กำหนด ในการพัฒนาระยะต่อไปควรคำนึงถึงความต่อเนื่องในการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนา ดูแล และซ่อมบำรุงให้มีประสิทธิภาพการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

๓.๒) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สิ่งสำคัญคือ การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ให้ถึงเกษตรกรอย่างทั่วถึง และการแก้ไขปัญหาการปลอมปนของเมล็ดพันธุ์ รวมทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นต้นทุนที่ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร

๓.๓) การพัฒนาตลาด ซึ่งโครงการได้ใช้ระบบสหกรณ์เป็นกลไกในการขับเคลื่อน การรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรทั่วไป สหกรณ์ขนาดเล็กมีศักยภาพและความคล่องตัวในการบริหารจัดการยังไม่สามารถแข่งขันกับภาคเอกชนได้ สิ่งที่ควรดำเนินการ คือ สหกรณ์ควรทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงกับภาคเอกชน เพื่อเป็นตัวแทนสมาชิกสหกรณ์/เกษตรกร ในการแก้ไขปัญหาด้านการตลาด นอกจากนี้จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาดแก่เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง

๓.๒.๔ โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน (อกม.) เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในบทบาทหน้าที่จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานการเกษตรของหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ประสานงานถ่ายทอดความรู้และแก้ไขการเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้าน และการติดตามสถานการณ์การเกษตร รวมทั้งรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน ผลการประเมินผล ดังนี้

๑) การดำเนินงาน คัดเลือกและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการ ให้มีความรู้ความเข้าใจ ช่วยประสานงาน และให้ข้อมูลข่าวสารต่อเกษตรกรในการสร้างกลุ่มสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่ เทคนิคการถ่ายทอดความรู้ การขึ้นทะเบียนเกษตรกร/ผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน และการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัย จำนวน ๗๕,๑๘๑ ราย

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การรับทราบบทบาทของ อคม. พบว่า หลังผ่านการอบรม อคม. ร้อยละ ๙๒ ขึ้นไป รับทราบและเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เช่น การประสานงาน การติดตามสถานการณ์การเกษตร และการมีส่วนร่วมระหว่างหมู่บ้าน/หน่วยงานในการทำแผนพัฒนาการเกษตร

๒.๒) ความพร้อมของ อคม.ต่อการปฏิบัติงาน ทั้งด้านประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การเกษตร และการแก้ไขปัญหา การติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานกับเกษตรกร และเป็นผู้ช่วย การปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ของภาครัฐ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานของ อคม. มีความเห็นว่างคม.มากกว่าร้อยละ ๙๐ มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน

๒.๓) การปฏิบัติงานตามภารกิจทั้ง ๔ ด้านของ อคม. พบว่า บทบาทที่ อคม.ปฏิบัติหน้าที่ได้มากที่สุด คือการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานการเกษตรของหมู่บ้าน ร้อยละ ๙๕.๓๕ รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน และการติดตามสถานการณ์การเกษตรรวมทั้งรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน ร้อยละ ๘๖.๓๘ และ ๘๒.๐๖ ตามลำดับ ส่วนบทบาทการประสานงาน ถ่ายทอดความรู้และแก้ไขการเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้าน ปฏิบัติหน้าที่ได้ลำดับสุดท้าย ร้อยละ ๗๒.๐๙

๒.๔) การรับบริการของเกษตรกรจาก อคม. พบว่า เกษตรกรมีสัดส่วนจำนวนใกล้เคียงกัน ระหว่างเคยได้รับบริการกับไม่ได้รับบริการจาก อคม. คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗๒ และ ๔๕.๒๘ ตามลำดับ โดยเกษตรกรที่ไม่ได้รับบริการ เนื่องจากได้รับความรู้และประสบการณ์มาก่อนแล้ว รวมทั้งแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

๒.๕) การยอมรับและรับทราบบทบาทของ อคม. จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล และเกษตรกรในหมู่บ้าน พบว่า อคม. ร้อยละ ๙๓.๗๖ ได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน และเกษตรกรในพื้นที่ และเป็นที่ยุติของเกษตรกร ร้อยละ ๕๙.๗๕ แต่ยังมีเกษตรกร ร้อยละ ๔๕.๙๑ ที่ไม่ทราบบทบาทดังกล่าว เนื่องจาก อคม.รับบทบาทหลายหน้าที่ เกษตรกรเห็นว่าปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ไม่ทราบว่าปฏิบัติงานในหน้าที่หรือบทบาทใด

๒.๖) ความเชื่อมโยงระหว่าง อคม. กับอาสาสมัครเกษตรของหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยังมีความเชื่อมโยงระหว่างกันน้อยมาก มีเพียงร้อยละ ๓๘.๔๕ ของ อคม. ที่มีการประสานงานกับอาสาสมัครเกษตรสาขาอื่น ๆ เนื่องจากไม่ทราบว่า เป็น อคม. และไม่สามารถให้ความช่วยเหลือครอบคลุมทุกด้าน โดยมีอาสาสมัครที่ประสานกับ อคม. มากที่สุด คือ หมอดินอาสา รองลงมา เป็นอาสาปศุสัตว์ ประมงอาสา อาสาสมัครชลประทาน เกษตรหมู่บ้าน

๒.๗) ความพึงพอใจ ด้านเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของ อคม. เช่น การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) และขึ้นทะเบียนผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) อยู่ในระดับมาก ที่ค่าคะแนน ๔.๓๘ และ ๔.๓๕ และในด้านของ อคม. มีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในระดับปานกลางถึงน้อย เนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่ เกิดการขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) การพัฒนา อคม. เพื่อสนับสนุนภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่สำคัญ คือการประสานความเชื่อมโยงระหว่างอาสาสมัครเกษตรด้านต่าง ๆ หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรกรในพื้นที่ให้รับทราบ เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานในพื้นที่ของ อคม. นอกจากนี้ ควรพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตรแก่ อคม. ให้ครอบคลุมทุกด้าน พร้อมทั้งสนับสนุนข้อมูลข่าวสารทั้งด้านการผลิต และการตลาดที่ทันต่อสถานการณ์

เพื่อให้ อกม.สามารถปฏิบัติงานในพื้นที่ครอบคลุมได้มากขึ้น รวมทั้งให้เกิดความเชื่อถือและยอมรับจากเกษตรกรมากขึ้น

๓.๒) ในประเด็นที่ อกม. มีความพึงพอใจต่อบทบาทของตนเองในระดับปานกลาง เนื่องจากในการดำเนินการที่ผ่านมาไม่ได้รับค่าตอบแทนในการดำเนินงาน และ อกม. จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ดังนั้น ในการจัดทำแผนปฏิบัติงานโครงการต่าง ๆ ของ กษ. เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ควรพิจารณา อกม. เป็นกลุ่มแรก

๓.๒.๕ โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงการผลิตที่มีการนำเครื่องจักรกลการเกษตรเข้ามาทดแทนแรงงานในภาคเกษตรมากขึ้น ผลการประเมินการสนับสนุนเงินทุนให้สหกรณ์ในปี ๒๕๕๕ ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) สนับสนุนเงินกู้จากกองทุนพัฒนาสหกรณ์แก่สหกรณ์ ๑๑ สหกรณ์ รวม ๑๑ ล้านบาท โดยสหกรณ์นำเงินทุนไปให้สมาชิกของสหกรณ์กู้รายละ ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

๑.๒) จำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรระหว่างร้อยละ ๐ - ๓๒ ของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด เนื่องจากจำนวนเครื่องจักรกลการเกษตรมีน้อย สมาชิกของสหกรณ์ทำกิจกรรมทางการเกษตรในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถขอใช้บริการได้และบางแห่งไม่มีเครื่องจักรกลการเกษตรให้บริการแล้ว

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การเข้าถึงเงินทุนตามโครงการ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน เนื่องจากโครงการสนับสนุนเงินทุนให้สหกรณ์เท่ากัน แห่งละ ๑ ล้านบาท ทำให้สหกรณ์ที่มีสมาชิกน้อยมีโอกาสกู้เงินตามโครงการได้มากกว่า โดยสมาชิกสหกรณ์แต่ละแห่งสามารถกู้เงินตามโครงการได้คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓- ๒๙.๓๕ ของสมาชิกสหกรณ์ทั้งหมด

๒.๒) การบริหารเงินทุนที่ได้รับจากโครงการ จากจำนวนสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ ๑๑ แห่ง ในจำนวนนี้ ๑๐ แห่ง ได้รับผลกำไรจากการสนับสนุนเงินทุนจากโครงการเฉลี่ย ๑๘,๓๑๘ - ๗๐,๐๐๐ บาท ส่วนอีก ๑ แห่ง ขาดทุนจากการสนับสนุนเงินทุนให้สมาชิกกู้ ๘,๐๗๕ บาท โดยสหกรณ์ทั้งหมดสามารถจ่ายชำระเงินกู้คืนกองทุนพัฒนาการเกษตรได้ตามกำหนด

๒.๓) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาผลที่เกิดจากการให้บริการเงินทุนสำหรับธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร พบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการทุกรายได้รับประโยชน์ทั้งด้านเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และการใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรในราคาที่ถูกว่าเอกชน โดยลดค่าใช้จ่ายได้ร้อยละ ๕๐ บาท

๒.๔) ด้านสังคม พิจารณาจากการเข้าถึงการให้บริการเงินทุนสำหรับธุรกิจ การให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร พบว่า มีสมาชิกสหกรณ์ที่ได้รับเงินอุดหนุนดอกเบี้ยต่ำเพียงร้อยละ ๔.๔๖ ส่วนที่เหลือร้อยละ ๙๕.๕๔ ไม่ได้รับการ นอกจากนี้ สหกรณ์บางแห่งนำเงินทุนตามโครงการให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยปกติร้อยละ ๘ - ๙.๕๐ ต่อปี

๒.๕) ความยั่งยืนของธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร จากจำนวนสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ ๑๑ แห่ง มีการยกเลิกแล้ว ๕ แห่ง ที่เหลือดำเนินการอยู่ ๖ แห่ง ในจำนวนนี้มี ๓ แห่งที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และอีก ๓ แห่ง กำลังประสบปัญหา เช่น มีการใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรในช่วงสั้น ๆ ๔ - ๕ เดือนต่อปี ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการ ไม่มีความรู้เรื่องเครื่องจักรกลการเกษตร มีค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงสูง และขาดทุนจากการทำธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ฯลฯ อยู่ระหว่างการพิจารณาขายเครื่องจักรกลการเกษตร

๒.๖) ความพึงพอใจต่อโครงการ พบว่า ในส่วนของเจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดและสหกรณ์การเกษตร มีความพอใจในระดับมาก เนื่องจากได้รับเงินทุนดอกเบี้ยต่ำมาช่วยในธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร แต่ในสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง เนื่องจากจำนวนเงินที่ให้สมาชิกไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

๒.๗) การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านการจัดหาเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อดำเนินธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรแก่สมาชิกสหกรณ์ และเกิดการเริ่มต้นสร้างเครือข่ายธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรระหว่างสหกรณ์กับเอกชน ในรูปแบบของการให้สินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อไปใช้บริการของเอกชน และเป็นผู้ประสานระหว่างสมาชิกสหกรณ์ที่ต้องการใช้เครื่องจักรกลการเกษตรกับเอกชน แต่ในด้านความยั่งยืนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ จากจำนวน ๑๑ สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ คงเหลือเพียง ๓ แห่ง ที่ยังดำเนินการอยู่ (สหกรณ์การเกษตรแม่แจ่ม จำกัด สหกรณ์การเกษตรพากา จำกัด และสหกรณ์การเกษตรตำบลบ้านหวาย จำกัด) ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ประสบผลสำเร็จคือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาและนำมาปรับปรุง บุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรกลการเกษตร และการสร้างแรงจูงใจแก่สมาชิกสหกรณ์ในการมาใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ด้วยการควบคุมคุณภาพของงาน และการกำหนดอัตราค่าบริการที่แข่งขันกับเอกชนได้

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ควรสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้สหกรณ์นำไปให้สมาชิกไปใช้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตจากการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร โดยใช้บริการได้ทั้งเครื่องจักรกลการเกษตรของสหกรณ์และเอกชน

๓.๒) เน้นการสร้างเครือข่ายธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร โดยให้สหกรณ์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนสมาชิกต่อรองกับเอกชนในการกำหนดอัตราค่าบริการ และการควบคุมคุณภาพการบริการ

๓.๓) การดำเนินธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ต้องมีความพร้อมของทั้งในด้านปริมาณผู้ใช้บริการ และบุคลากรของสหกรณ์ในการบริหารจัดการเครื่องจักรกลการเกษตร รวมทั้งการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสหกรณ์ที่เคยดำเนินธุรกิจให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตรมาแล้ว

๓.๓ การประเมินผลโครงการที่ขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรฯ

๓.๓.๑ โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันข้าวไทยสู่สากล

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลัก ในการพัฒนาสมาชิกสหกรณ์การเกษตรพรหมพิราม จำกัด จังหวัดพิษณุโลก สหกรณ์นิคมสวรรคโลก จำกัด จังหวัดสุโขทัย และสหกรณ์การเกษตรเมืองพิจิตร จำกัด ให้มีความสามารถในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีกระจายให้กับสหกรณ์เครือข่ายและเกษตรกรสมาชิกได้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีส่งเสริมให้มีการปลูกพืชตระกูลถั่ว/พืชปรับปรุงดินสลับการทำนาลดการทำนาเหลือปีละ ๒ ครั้ง ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และลดการใช้สารเคมีปรับเปลี่ยนมาใช้สารอินทรีย์/ชีวภาพแทนระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ - ๒๕๖๑ ได้รับอนุมัติเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตฯ ๕๕.๘๘ ล้านบาท ผลการประเมิน ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) ส่งเสริมสมาชิกสหกรณ์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี มีเกษตรกรและพื้นที่ดำเนินการในฤดูนาปี ๓๑๐ ราย ไร่ละ ๑๑๐ ของเป้าหมาย ๒๘๐ ราย พื้นที่ปลูก ๓,๙๔๑ ไร่ ไร่ละ ๑๐๙ ของเป้าหมาย ๓,๖๐๐ ไร่ ส่วนฤดูนาปรัง ๒๘๕ ราย ไร่ละ ๑๐๑ ของเป้าหมาย ๒๘๐ ราย พื้นที่ปลูก ๓,๕๖๘ ไร่ ไร่ละ ๙๙ ของ ๓,๖๐๐ ไร่ โดยถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (นาปี) ๓๐๐ ราย ไร่ละ ๙๖.๗๗ ของเป้าหมาย ๓๑๐ ราย

๑.๒) จัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวชั้นขยาย (R๒) จากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดพิษณุโลก ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจังหวัดสุโขทัยและบางส่วนของสหกรณ์ผลิตได้เอง จำหน่ายแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ ๑๘๗.๗๓ ตัน แบ่งเป็นข้าวนาปี ๙๘.๕๓ ตัน และข้าวนาปรัง ๘๙.๒๐ ตัน

๑.๓) ส่งเสริมเกษตรกรปลูกพืชตระกูลถั่วและพืชปรับปรุงบำรุงดินมีสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรม ๔๕๐ ราย ผ่านการอบรมเทคโนโลยีการผลิตถั่วและพืชปรับปรุงบำรุงดิน ๔๒๐ ราย ไร่ละ ๙๓ ของ ๔๕๐ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยโครงการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนแก่สมาชิกเพื่อทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์และปลูกพืชตระกูลถั่ว/พืชปรับปรุงดิน ๕.๐๐ ล้านบาท ดำเนินการได้ ๔๘๖ ราย

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การผลิตเมล็ดพันธุ์

(๑) การรับซื้อข้าวเปลือกเมล็ดพันธุ์คั้นพบว่า ปริมาณข้าวเปลือกที่สมาชิกสหกรณ์ผลิตได้ ๕,๕๓๒.๓๗ ตัน ไร่ละ ๑๑๐ ของ ๕,๐๔๐ ตันต่อปี ผ่านการรับรองตามมาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร และสหกรณ์สามารถรับซื้อคั้นเป็นข้าวเปลือกเมล็ดพันธุ์ตามโครงการฯ ได้ ๔,๓๕๕.๙๔ ตัน ไร่ละ ๗๘.๗๔ ของผลผลิตข้าวที่ผลิตได้หรือไร่ละ ๙๖.๐๓ ของเป้าหมาย การรับซื้อคั้น ๔,๕๓๖ ตัน/ปี ซึ่งมากกว่าปีที่ ๑ จำนวน ๔,๐๗๑.๓๒ ตัน มูลค่า ๕๖.๕๓ ล้านบาท เฉลี่ยตันละ ๑๒,๙๗๗ บาท นอกนั้นไม่ผ่านการรับรอง และบางส่วนนำเข้าโครงการรับจําเป็นข้าวเปลือกทั่วไป ๑,๑๗๖.๔๓ ตัน ไร่ละ ๒๑.๒๖ ของผลผลิตข้าวที่ผลิตได้ขายออกเป็นข้าวเปลือกทั่วไป เฉลี่ยตันละ ๙,๕๑๒ บาท มูลค่า ๑๑.๑๙ ล้านบาท

(๒) การผลิตเมล็ดพันธุ์ชั้นจําหน่ายพบว่า ปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวที่โครงการรับซื้อจากสมาชิก ๔,๓๕๕.๙๔ ตัน นำมาผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพเป็นเมล็ดพันธุ์ชั้นจําหน่ายได้ ๓,๙๕๓.๒๗ ตันสูงกว่าเป้าหมาย ๕๕๑ ตัน มูลค่า ๖๓.๗๗ ล้านบาท เฉลี่ยตันละ ๑๖,๑๓๑ บาท มีอัตราการสูญเสียระหว่างการปรับปรุงน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ไร่ละ ๑๐ คือ ไร่ละ ๙.๒๖ (ซึ่งคิดเป็นปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวเพียง

ร้อยละ ๐.๖๖ เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว ๖๐๐,๐๐๐ ตันต่อปี) สามารถนำไปเพาะปลูกได้คิดเป็นพื้นที่ ๑๙๗,๖๖๓ ไร่ หรือร้อยละ ๐.๓๐ ของพื้นที่ทำนาปีทั้งประเทศ ๖๔.๙๙ ล้านไร่

(๓) การกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีร้อยละ ๗๙.๘๕ เป็นการจำหน่ายให้กับสมาชิกสหกรณ์ เกษตรกรทั่วไป สหกรณ์/ร้านค้าเครือข่ายภายในจังหวัด ส่วนอีกร้อยละ ๒๐.๑๕ จำหน่ายให้กับสหกรณ์/ร้านค้าเครือข่าย และร้านค้าทั่วไปจังหวัดอื่น ๆ

๒.๒) การนำเทคโนโลยีการปลูกถั่วหรือพืชปรับปรุงดินสลับนาไปปฏิบัติจากสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรที่ผ่านการอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกถั่วหรือพืชปรับปรุงดินสลับนา ๔๒๐ ราย พบว่า ร้อยละ ๗๔.๒๘ ปลูกพืชตระกูลถั่วโดยเฉพาะถั่วเขียวทุกราย (ในจำนวนนี้ร้อยละ ๙๔.๑๙ ใช้วิธีไถกลบเมื่อต้นถั่วเขียวมีอายุ 1/2 - ๒ เดือน และร้อยละ ๖ ปล่อยให้ถั่วเขียวอายุ ๒ 1/2 เดือน จึงเก็บผลผลิตก่อนจึงไถกลบจำหน่ายได้ในราคา กก. ละ ๒๖ บาท มีรายได้เฉลี่ย ๒๙,๗๗๕ บาทต่อราย) ส่วนร้อยละ ๒๕.๗๒ ใช้วิธีหมักฟางแล้ว ไถกลบ

๒.๓) ประสิทธิภาพการผลิต

(๑) การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ พบว่า ในปีที่ ๒ สมาชิกสหกรณ์มีผลผลิตข้าวเปลือกเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๐.๗๔ ตันต่อไร่ ต่ำกว่าปีที่ ๑ ที่ผลิตได้เฉลี่ย ๐.๘๐ ตันต่อไร่ เนื่องจากในพื้นที่ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก และ อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย เกิดการระบาดของแมลงบั่ว และผลกระทบจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงซึ่งเมื่อนำรายได้จากการขายข้าวเปลือกเมล็ดพันธุ์ ๙,๕๖๔ บาทต่อไร่ (๑๒,๙๗๗ บาทต่อตัน) หักด้วยต้นทุนรวม ๖,๖๔๖ บาทต่อไร่ สมาชิกสหกรณ์จะมีผลตอบแทนสุทธิ ๒,๙๑๘ บาทต่อไร่ (๓,๙๖๐ บาทต่อตัน)

(๒) การลดต้นทุนการผลิตจากการเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตรวมก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า สมาชิกสหกรณ์ยังไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ โดยมีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจาก ๖,๕๐๑ บาทต่อไร่ก่อนเข้าร่วมโครงการ เป็น ๖,๖๔๖ บาทต่อไร่หลังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจะเป็นในส่วนของค่าสารปราบศัตรูพืช และค่าปุ๋ยเคมี

๒.๔) การปรับลดการใช้สารเคมี พบว่ายังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ สมาชิกสหกรณ์ร้อยละ ๙๘.๙๒ ยังมีการใช้สารเคมี เช่น สารปราบศัตรูพืช สารควบคุมวัชพืช และปุ๋ยเคมี เฉลี่ย ๓๗.๘๓ กก./ไร่ เนื่องจากมีการระบาดของศัตรูข้าว มีเพียงร้อยละ ๓๕.๑๗ ที่มีการนำปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักมาใช้ เฉลี่ย ๔๐ กก./ไร่ โดยเพิ่มขึ้นจากปีที่ ๑ ที่มีการใช้ร้อยละ ๒๙ หรือคิดเป็นร้อยละ ๗ ในปีที่ ๒

๒.๕) ความสามารถในการจ่ายชำระคืนเงินลงทุนหมุนเวียนของสหกรณ์จากการพิจารณาผลกำไรสุทธิจากการดำเนินธุรกิจการผลิตเมล็ดพันธุ์ของโครงการตั้งแต่ปีที่ ๑ - ๒ พบว่า มีผลกำไรทั้ง ๒ ปี โดยมีผลกำไรสุทธิ ๕.๓๐ และ ๗.๑๙ ล้านบาท ตามลำดับ รวมทั้งความสามารถในการจ่ายชำระคืนเงินลงทุนหมุนเวียนของสมาชิกสหกรณ์ตามระยะเวลาที่กำหนด คาดว่าจะสามารถชำระคืนเงินลงทุนให้แก่กองทุนฯ ได้ตามกำหนด

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันข้าวไทย จำเป็นต้องพัฒนาเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพ ซึ่งมีเมล็ดพันธุ์บางส่วนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ต้องจำหน่ายเป็นข้าวทั่วไป ดังนั้น นอกเหนือจากการนำร่องในสหกรณ์ ๓ แห่ง ควรขยายผลไปยังสหกรณ์อื่นๆ เพื่อเป็นการเพิ่มแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์จากเดิมที่ดำเนินการในศูนย์ข้าวชุมชน หมู่บ้านผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และสถาบันเกษตรกรต่าง ๆ โดยต้องคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมการผลิตเมล็ดพันธุ์ของสหกรณ์ รวมทั้งความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเมล็ดพันธุ์ล้นตลาด

๓.๒) ควรสนับสนุนองค์ความรู้การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวแก่สมาชิกสหกรณ์ และเกษตรกร ในการใช้แมลงศัตรูตามธรรมชาติและสารสกัดจากธรรมชาติช่วยกำจัดศัตรูข้าว แทนการใช้สารเคมีจำนวนมาก ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และยังทำลายระบบนิเวศน์ธรรมชาติ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ควรประสานงานกับศูนย์บริหารศัตรูพืชของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการถ่ายทอดให้ความรู้ นอกจากการให้ความรู้แก่สมาชิกสหกรณ์และเกษตรกรแล้ว ควรอบรมเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ให้มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วย เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ที่เกิดปัญหา แทนการพึ่งพาและลดภาระของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

๓.๓) การปรับปรุงบำรุงดิน โดยการส่งเสริมการปลูกพืชสลับนา ช่วงเวลาในการส่งเสริมควรสอดคล้องกับฤดูกาลทำนา เช่น กรณีถั่วเขียว เกษตรกรมากกว่าร้อยละ ๙๐ เลือกลูกกลบก่อนที่จะเก็บผลผลิต เนื่องจากต้องเริ่มเตรียมดินสำหรับฤดูกาลทำนา ทำให้สูญเสียรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตถั่วเขียว

๓.๔) ในประเด็นการลดการใช้สารเคมีที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้นั้น ซึ่งมาจากนโยบายการแทรกแซงราคาของรัฐบาล และการระบาดของแมลงศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีในการเร่งผลผลิตและปราบศัตรูพืช นอกจากนี้ เป็นผลมาจากพันธุ์ที่ส่งเสริมเป็นพันธุ์ที่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมี ดังนั้น ควรดำเนินการในลักษณะควบคู่กันไประหว่างปุ๋ยเคมีกับปุ๋ยอินทรีย์ ในลักษณะ ลด ละ และเลิกการใช้ปุ๋ยเคมี

๓.๓.๒ โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวและสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนาเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าอาเซียน

กรมการข้าว ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อยกระดับการผลิตและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตข้าวให้สูงขึ้น ลดต้นทุนการผลิต และสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชาวนาในชุมชนในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอ มีเป้าหมายพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนหลักและศูนย์เครือข่าย ๕๕ ศูนย์ และนำร่องในหมู่บ้านต้นแบบให้สามารถลดต้นทุนการปลูกข้าวอย่างน้อย ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ อุตรดิตถ์ อำนาจเจริญ นครสวรรค์ อ่างทอง และนครศรีธรรมราช โดยขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรฯ ๑๒๘.๙๑ ล้านบาท มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๘ ผลการประเมิน ดังนี้

๑) การดำเนินงาน

๑.๑) กิจกรรมศูนย์ข้าวชุมชน ในปีการผลิต ๒๕๕๓/๕๔ ซึ่งเป็นปีแรกดำเนินการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนหลักและเครือข่ายครบ ๕๕ ศูนย์ แต่ระหว่างดำเนินการมีการยุบรวมศูนย์ข้าวชุมชนของจังหวัดอ่างทอง จาก ๑๑ ศูนย์ เหลือเพียง ๖ ศูนย์ ทำให้ในปีการผลิต ๒๕๕๔/๕๖ มีศูนย์ข้าวชุมชนคงเหลือ ๕๐ ศูนย์ โดยกรมการข้าวสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละ ๓ ตัน หรือ ๑๕ กิโลกรัมต่อไร่ ต่อเนื่อง ๓ ปี ศูนย์ข้าวชุมชนมีพื้นที่ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์เฉลี่ย ๒๐๙ ไร่ต่อศูนย์ หรือ ๑๐๔.๕๐ ของเป้าหมาย ๒๐๐ ไร่ต่อศูนย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ตรวจรับรองระบบการผลิตเฉลี่ย ๓ ครั้งต่อราย เฉลี่ย ๒๑ ตัวอย่างต่อศูนย์ คิดเป็นพื้นที่ที่มีการตรวจรับรอง ๑๙๑.๙๘ ไร่ต่อศูนย์ หรือร้อยละ ๙๑.๙๘ ของพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์นาตัวอย่างไปตรวจสอบคุณภาพเฉลี่ย ๑๘ รายต่อศูนย์ หรือร้อยละ ๙๐ ของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์เป้าหมาย ๒๐ รายต่อศูนย์ ในส่วนที่ไม่ส่งตรวจ เนื่องจากมีพื้นที่ทำนามาก การดูแลไม่ทั่วถึง และไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนของระบบการผลิตตั้งแต่แรก

๑.๒) กิจกรรมด้านการพัฒนาศักยภาพชาวนา และองค์กรชาวนาให้เข้มแข็ง โดยจัดอบรมชาวนาชั้นนำ/ยุวชาวนา กลุ่มแม่บ้าน ๑,๗๓๙ ราย หรือร้อยละ ๑๐๕.๓๙ ของเป้าหมาย ๑,๖๕๐ ราย สำราจและเผ่าระวังการระบาดของศัตรูข้าวในบริเวณศูนย์วิจัยข้าวและศูนย์ข้าวชุมชนรวม ๖๐ แห่ง รวมทั้งอบรมเกษตรกรในศูนย์จัดการศัตรูข้าวชุมชน ๘,๕๓๓ ราย

๑.๓) กิจกรรมหมู่บ้านต้นแบบการลดต้นทุนการผลิตข้าว แนะนำเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่เหมาะสม ๗ ด้าน ตามแนวทางการลดต้นทุนการผลิต จัดทำแปลงเรียนรู้การลดต้นทุนจังหวัดละ ๒๐ ไร่ รวม ๑๒๐ ไร่ และจัดทำแปลงส่งเสริมการลดต้นทุน ๓๐ - ๕๐ รายต่อหมู่บ้าน มีพื้นที่เฉลี่ย ๓๓๗ ไร่ต่อหมู่บ้าน

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีของศูนย์ข้าวชุมชนจากพื้นที่ที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ๒๐๙ ไร่ต่อศูนย์ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวได้ทั้งหมด ๑๐๘.๓๐ ตันต่อศูนย์ หรือเฉลี่ย ๕๑๘.๑๗ กิโลกรัมต่อไร่ มีพื้นที่ขอตรวจรับรองระบบการผลิต ๑๙๑.๙๘ ไร่ต่อศูนย์ (ร้อยละ ๙๑.๘๖) ผลผลิต ๙๗.๓๖ ตันต่อศูนย์ (ร้อยละ ๘๙.๙๐) ผ่านการตรวจรับรองคิดเป็นพื้นที่ ๑๒๗.๕๐ ไร่ต่อศูนย์ (ร้อยละ ๖๖.๔๑) ผลผลิต ๖๑.๙๕ ตันต่อศูนย์ (ร้อยละ ๖๓.๖๓) หรือ ๔๘๕.๘๙ กิโลกรัมต่อไร่ และผลผลิตหลังการปรับปรุงสภาพเฉลี่ย ๕๘.๗๑ ตันต่อศูนย์ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของโครงการที่กำหนดให้ศูนย์ข้าวชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ดี ๕๐ ตันต่อศูนย์ พบว่า บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในส่วนที่ไม่ผ่านการรับรอง เนื่องจากมีพันธุ์ปนทั้งข้าวแดง และเมล็ดพันธุ์อื่น ๆ เกินเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่พร้อมกัน การเปลี่ยนพันธุ์ข้าวบ่อย และไม่ได้ตัดพันธุ์ปนตามระยะเวลาที่กำหนด

๒.๒) การพัฒนาศักยภาพชาวนาและองค์กรชาวนา ผลจากการจัดอบรมความรู้ พบว่า จากจำนวนชาวนาชั้นนำเฉลี่ย ๕ รายต่อศูนย์ ในจำนวนนี้ร้อยละ ๙๖.๓๖ สามารถเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ และคำปรึกษาแก่เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์/เกษตรกรทั่วไปได้ นอกจากนี้ ยุวชาวนาร้อยละ ๖๖.๐๐ มีการนำความรู้ไปปฏิบัติใช้แล้ว และในด้าน การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวของกลุ่มแม่บ้านมีเพียงร้อยละ ๓๐.๗๒ ที่ดำเนินการ เช่น ทำโลชั่นนํ้านมข้าว สบู่ นํ้านมข้าว และไอศกรีมข้าวกลั่นงอก เป็นต้น

๒.๓) ประสิทธิภาพการผลิต จากการเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ที่ผ่านการตรวจรับรองระบบการผลิต และผ่านการตรวจรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วไป พบว่า ประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ดีกว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วไป ทั้งด้านปริมาณผลผลิต ราคาที่จำหน่ายได้ ต้นทุนการผลิต และผลตอบแทนสุทธิต่อครัวเรือน โดย

(๑) เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย ๔๘๕.๘๙ กิโลกรัมต่อไร่ จำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ ๒๒.๖๖ บาท เมื่อหักต้นทุนรวม ๔,๑๑๑.๗๐ บาทต่อไร่ (๘.๔๖ บาทต่อกิโลกรัม) เกษตรกรจะมีรายได้สุทธิเฉลี่ย ๖,๘๙๘.๕๗ บาทต่อไร่ หรือเฉลี่ย ๑๔.๒๐ บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นรายได้สุทธิต่อครัวเรือน ๗๒,๕๗๒.๙๖ บาท

(๒) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั่วไป มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย ๕๔๐.๑๐ กิโลกรัมต่อไร่ จำหน่ายได้ในราคา กิโลกรัมละ ๑๕.๖๖ บาท เมื่อหักต้นทุนรวม ๔,๕๔๐.๒๔ บาทต่อไร่ (๘.๔๑ บาทต่อกิโลกรัม) เกษตรกรจะมีรายได้สุทธิเฉลี่ย ๓,๙๑๗.๗๒ บาทต่อไร่ หรือเฉลี่ย ๗.๒๕ บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นรายได้สุทธิต่อครัวเรือน ๔๓,๒๑๒.๔๕ บาท

๒.๔) ผลการส่งเสริมหมู่บ้านต้นแบบการลดต้นทุนการผลิตข้าว

(๑) เกษตรกรผู้ทำแปลงส่งเสริมการลดต้นทุนมีประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มขึ้น หลังมีโครงการ โดยมีพื้นที่ทำแปลง ๘.๒๐ ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย ๖๕๔.๓๒ กิโลกรัมต่อไร่ (เพิ่มขึ้น ๘๘.๒๒ กิโลกรัมต่อไร่) จำหน่ายผลผลิตได้ในราคา ๑๔.๐๙ บาทต่อกิโลกรัม มีต้นทุนการผลิต ๔,๓๐๒.๒๖ บาทต่อไร่ หรือ ๖.๓๖ บาทต่อกิโลกรัม ลดลงจากก่อนมีโครงการ ๐.๙๐ บาทต่อกิโลกรัม ยังไม่บรรลุเป้าหมายของโครงการที่กำหนดให้ลดต้นทุนการผลิตได้อย่างน้อย ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน เนื่องจากค่าแรงงานและค่าปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น

(๒) รายได้สุทธิ เมื่อหักด้วยต้นทุนการผลิต ๔,๓๐๒.๒๖ บาทต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้สุทธิต่อไร่ ๕,๐๕๘.๖๘ บาทต่อไร่ หรือเฉลี่ย ๗.๗๓ บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๔๑,๔๘๑.๑๘ บาท เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ ๑๖,๒๒๔.๖๖ บาทต่อครัวเรือน หรือร้อยละ ๖๔.๒๔

๒.๕) ความพึงพอใจต่อโครงการ ในภาพรวมทั้งเกษตรกร ประธานศูนย์ข้าวชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในระดับมาก เนื่องจากทำให้มีเมล็ดพันธุ์ดีใช้ภายในชุมชน มีรายได้จากการผลิตเมล็ดพันธุ์ สามารถประเมินสถานการณ์การระบาดของศัตรูข้าวได้ และความเหมาะสมของกิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้โครงการ เป็นต้น

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) การผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดี ซึ่งพบว่ายังมีพื้นที่ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ไม่เข้าตรวจรับรองระบบการผลิตอีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งยังมีเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ผ่านการตรวจรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากมีพันธุ์ปนทั้งข้าวแดง และเมล็ดพันธุ์อื่น ๆ เกินเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่พร้อมกัน การเปลี่ยนพันธุ์ข้าวบ่อย และไม่ได้ตัดพันธุ์ปนตามระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งนโยบายภาครัฐที่ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ถอนตัวจากการเข้าโครงการจำหน่ายผลผลิตเป็นข้าวทั่วไป ดังนั้น การคัดเลือกศูนย์ข้าวชุมชน และคัดเลือกสมาชิกผู้ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์สำหรับโครงการที่จะดำเนินงานในระยะต่อไป ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ และต้องเป็นความสมัครใจที่แท้จริงของเกษตรกร รวมทั้งในการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ ควรมีเจ้าหน้าที่ติดตามดูแลให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อลดการสูญเสียงบประมาณของภาครัฐ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรและชุมชน

๓.๒) ควรทบทวนการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนของการกู้ยืมเงินสินเชื่อของเงินทุนหมุนเวียนของโครงการ เพื่อให้ศูนย์ข้าวชุมชนสามารถกู้ยืมได้ และควรพิจารณาเบิกจ่ายให้ทันช่วงเวลาในการรวบรวมผลผลิตของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อให้ศูนย์ข้าวชุมชนได้ใช้เงินทุนหมุนเวียนอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตข้าว จากการส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านแปรรูปผลผลิตข้าว พบว่ามีการดำเนินการเพียงร้อยละ ๓๐.๗๒ ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชน ปริมาณการผลิตไม่แน่นอน และยังมีปริมาณน้อย ดังนั้น นอกเหนือจากให้ส่งเสริมองค์ความรู้ในการแปรรูปแล้ว ควรส่งเสริมในด้านการบริหารจัดการตลาดควบคู่ไปด้วย เช่น การทำแผนการตลาด การสำรวจความต้องการสินค้าของผู้บริโภค และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

๓.๔) กิจกรรมหมู่บ้านต้นแบบการลดต้นทุนการผลิตข้าว มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ๗ ด้าน เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้น การสร้างองค์ความรู้ และความเข้าใจแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งจำเป็น ควรเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่ได้จากการวิเคราะห์ชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดผลอย่างชัดเจน และเป็นต้นแบบในการขยายผลต่อไป

๓.๓.๓ โครงการปรับโครงสร้างสินค้ากาแฟแบบครบวงจร

กรมส่งเสริมสหกรณ์ ร่วมกับกรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน และกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันโดยการพัฒนาระบบการผลิตกาแฟของเกษตรกร ด้วยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุนการผลิตกาแฟ เพิ่มคุณภาพผลผลิตกาแฟและเพิ่มมูลค่าของสินค้ากาแฟ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟและธุรกิจกาแฟของสถาบันเกษตรกร ๓ แห่ง คือ สหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด กลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเล จังหวัดชุมพร และกลุ่มเกษตรกรทำสวน จปร.จังหวัดระนอง โดยขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรฯ ๕๔.๔๔ ล้านบาท ผลการประเมินดังนี้

๑) การดำเนินงาน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการรวม ๗๕๐ ราย เป็นเกษตรกรนำร่องในปี ๒๕๕๓ จำนวน ๓๐ ราย นอกนั้นเป็นเกษตรกรขยายผล โดยเกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น อุปกรณ์การตัดฟันต้นกาแฟ ปุ๋ย มูลค่า ๑๔,๒๒๐ บาท และเกษตรกรร้อยละ ๘๘.๕๑ มีการจัดเก็บตัวอย่างดินส่งตรวจวิเคราะห์ค่าดิน ซึ่งรับทราบผลตรวจพร้อมทั้งวิธีการปรับปรุงบำรุงดินคิดเป็นร้อยละ ๙๔.๕๑

๒) ผลกระทบ

๒.๑) การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตกาแฟ

(๑) การนำความรู้ไปปฏิบัติ เกษตรกรร้อยละ ๘๓.๑๑ นำความรู้ไปใช้ปฏิบัติแล้ว ในเรื่องของการตัดฟันต้นกาแฟ และการดูแลรักษาหลังการตัดฟันต้น ส่วนที่ยังไม่ได้นำไปปฏิบัติ คือ การจัดการดินบนที่ลาดชัน เนื่องจากผลผลิตส่วนใหญ่ปลูกอยู่บริเวณเขา โดยเกษตรกรร้อยละ ๘๑.๓๗ ได้ขยายผลการตัดฟันต้นกาแฟไปในแปลงอื่นๆ แล้ว

(๒) ผลการส่งเสริมเกษตรกรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร เช่น การตัดฟันต้นกาแฟ การตรวจวิเคราะห์ดิน และการจัดการปรับปรุงบำรุงดิน ฯลฯ พบว่าเกษตรกรร้อยละ ๕๐.๐๐ เห็นผลแล้วในเรื่องของผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๕.๐๐ คุณภาพเมล็ดกาแฟดีขึ้นร้อยละ ๔๘.๐๐ และต้นทุนการผลิตลดลงร้อยละ ๒๗.๐๐

(๓) อัตราการตายของต้นกาแฟ พบว่า การตัดฟันต้นกาแฟแบบไว้กิ่งพี่เลี้ยงมีอัตราการตายร้อยละ ๑๐ น้อยกว่าแบบตัดหมดต้นที่มีอัตราการตายร้อยละ ๑๓

(๔) ประสิทธิภาพการผลิต จากเกณฑ์โครงการที่กำหนดเพิ่มผลผลิตกาแฟแปลงเดี่ยวจาก ๒๐๐ เป็น ๒๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ และแปลงที่ปลูกร่วมกับพืชอื่น จาก ๑๔๓ เป็น ๑๘๐ กิโลกรัมต่อไร่ พบว่า ผลผลิตกาแฟทั้งแปลงเดี่ยวและแปลงปลูกร่วมกับพืชอื่นมีผลผลิตต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ยกเว้นแปลงเดี่ยวในปี ๒๕๕๓ ที่มีผลผลิต ๒๖๑ กิโลกรัมต่อไร่ มากกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ ๔.๔๐ นอกนั้น ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย เนื่องจากการตัดฟันต้นกาแฟล่าช้า ผลผลิตยังไม่เต็ม

(๕) ต้นทุนการผลิต เมื่อสิ้นสุดโครงการเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟต้องมีต้นทุนการผลิตไม่มากกว่าร้อยละ ๑๐ ของต้นทุนการผลิตของประเทศเวียดนาม (๓๘.๔๐ บาทต่อกิโลกรัม) ในภาพรวมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖ ยังไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ส่วนหนึ่งมาจากค่าจ้างแรงงานและราคาปัจจัยการผลิตที่ปรับตัวสูงขึ้น มีเพียงเกษตรกรที่ทำแปลงเดี่ยวที่เข้าร่วมโครงการในปี ๒๕๕๓ และปี ๒๕๕๔ ที่มีต้นทุนการผลิต ๒๘.๗๔ และ ๓๗.๓๖ บาทต่อกิโลกรัม หรือต่ำกว่าต้นทุนการผลิตของประเทศเวียดนาม ๙.๖๖ และ ๑.๐๔ บาทต่อกิโลกรัม ส่วนในแปลงที่ปลูกร่วมกับพืชอื่นในทุกปียังไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้

๒.๒) การดำเนินธุรกิจและเพิ่มมูลค่ากาแพของสถาบันเกษตรกร เมื่อสิ้นสุดโครงการ สถาบันเกษตรกรจะต้องมีรายได้จากการจำหน่ายกาแพเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า มีเพียงสหกรณ์ผู้ปลูกกาแพจังหวัดชุมพร จำกัด ที่มีปริมาณการขยายตัวของธุรกิจ ร้อยละ ๑๙.๘๔ ต่อปี สูงกว่าเป้าหมาย ร้อยละ ๙.๘๔ ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาทะเล จังหวัดชุมพร และกลุ่มเกษตรกรทำสวน จปร. จังหวัดระนอง มีอัตราการขยายตัวของธุรกิจเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๘.๔๕ และลดลงร้อยละ ๒.๒๖ ตามลำดับ ต่ำกว่าเป้าหมายทั้ง ๒ สถาบัน

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) ความพร้อมของเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ส่งเสริม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ ทั้งการส่งเสริม ให้ความรู้ และติดตามให้คำแนะนำ การปรับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่จะมีผลต่อกระบวนการปฏิบัติงานของโครงการที่ไม่ต่อเนื่อง ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจต่อเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

๓.๒) การคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ ควรยึดหลักตามกฎหมาย และเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ มากกว่าจำนวนเป้าหมาย เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า

๓.๓) การนำเทคโนโลยีแบบใหม่ไปใช้ในพื้นที่ หน่วยงานควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งข้อมูล องค์ความรู้ และวิธีการถ่ายทอดให้เกษตรกรในพื้นที่ได้รับทราบและเข้าใจในเทคโนโลยีที่ต้องการให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนจากวิธีการเดิม เช่น วิธีการตัดพื้ต้นกาแพ ลักษณะการตัดแบบใดที่จะให้ผลประโยชน์ต่อเกษตรกรมากที่สุด หรือเมล็ดพันธุ์กาแพที่ส่งเสริมเหมาะสมกับพื้นที่ ให้ผลผลิตตรงกับความต้องการของตลาดหรือไม่ รวมทั้งควรนำเสนอผลสำเร็จในพื้นที่อื่นที่ได้มีการดำเนินการ เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกร และลดปัญหาการถอนตัวระหว่างดำเนินการ ซึ่งทำให้ภาครัฐสูญเสียทั้งงบประมาณและบุคลากรโดยไม่เกิดประโยชน์

๓.๔) จากการขาดแคลนแรงงาน และทักษะในการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแพ การเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนเวลาที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิตกาแพ และกระทบถึงรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้การบริหารจัดการการเก็บเกี่ยว และการดูแลหลังการเก็บเกี่ยว

๓.๕) ในการดำเนินธุรกิจกาแพของสถาบันเกษตรกร สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการคือ การประชาสัมพันธ์ธุรกิจกาแพให้เป็นที่รู้จัก พัฒนาผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับตลาด นอกจากนี้ ต้องพัฒนาองค์ความรู้ในการบริหารจัดการตลาด ควบคู่กับการผลิตของเกษตรกร เพื่อให้สามารถผลิตผลิตภัณฑ์กาแพได้ในปริมาณที่เหมาะสม

๓.๓.๔ โครงการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมด้วยวิธีที่ปฏิบัติได้และเห็นผลจริง

กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมปศุสัตว์ ร่วมกับชุมนุมสหกรณ์โคนมแห่งประเทศไทย และสมาคมผู้เลี้ยงโคนมไทยโฮลสไตน์ฟรีเชียน ดำเนินการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนในระบบการเลี้ยงโคนม เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้และการแข่งขัน สร้างระบบการเก็บข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน เพื่อรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น กับผู้เลี้ยงโคนมจากข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์ โดยขอรับการสนับสนุนเงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรฯ ๔๓.๙๑ ล้านบาท และเกษตรกร/สหกรณ์จ่ายสมทบ ๒๘.๘๐ ล้านบาท รวม ๗๒.๗๑ ล้านบาท ผลการประเมิน ดังนี้

๑) การดำเนินงาน เริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๒ จำนวน ๒๐ สหกรณ์ เกษตรกร ๑,๐๓๙ ราย โดยในปี ๒๕๕๖ มีสหกรณ์ยกเลิกโครงการ ๘ สหกรณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหารของสหกรณ์ ไม่เห็นด้วยในการเข้าร่วมโครงการ ต้องการลดจ่ายที่ต้องจ่ายสมทบ เจ้าหน้าที่ที่ทีมที่ปรึกษาลาออกและหาทดแทนไม่ได้

๒) ผลการประเมินผล

๒.๑) การปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนม มีจำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ ที่ผ่านการปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมในปี ๒๕๕๖ ลดลงเหลือ ๑๒ สหกรณ์ (๕๓๑ ราย) จากปี ๒๕๕๒ ที่เริ่มโครงการ ๒๐ สหกรณ์ (๑,๐๓๙ ราย) เนื่องจากการยกเลิกการเข้าร่วมโครงการระหว่างดำเนินการ

๒.๒) การส่งเสริมการเลี้ยงโคนม พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจากปีที่เริ่มต้นโครงการ (ปี ๒๕๕๒) ที่มีต้นทุนการผลิต ๑๒.๖๘ เป็น ๑๓.๘๑ บาทต่อกิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ๑.๑๓ บาทต่อกิโลกรัม เนื่องจากราคาอาหารสัตว์ และค่าแรงงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตของประเทศที่เพิ่มขึ้นจาก ๑๒.๘๑ บาทต่อกิโลกรัม ในช่วงเริ่มโครงการ เป็น ๑๕.๐๓ บาทต่อกิโลกรัม ถือว่าเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตได้บางส่วน โดยมีอัตราส่วนต้นทุนการผลิตต่อผลผลิตอยู่ในอัตราคงที่ คือ ๐.๙๖ เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการ

๒.๓) ประสิทธิภาพการผลิต

(๑) ด้านคุณภาพน้ำนมดิบพบว่า มีสมาชิกไม่ถึงร้อยละ ๔๐ ที่ผ่านเกณฑ์ที่โครงการกำหนด คือ จำนวนเซลล์เม็ดเลือดขาว ไม่เกิน ๔๐๐,๐๐๐ เซลล์/มล. ปริมาณของแข็งรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๒.๔๐ และจำนวนจุลินทรีย์ ไม่เกิน ๔๐๐,๐๐๐ โคโลนี/มล.

(๒) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า ในส่วนของปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ยในฝูง ไม่น้อยกว่า ๔,๒๐๐ กก./ตัว/ช่วงการให้นม มีเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์ค่อนข้างน้อย ร้อยละ ๓๕ ขณะที่ช่วงห่างการให้นมของแม่โคนม (ไม่เกิน ๔๖๐ วัน) สัตส่วนแม่โคต่อฝูงโคนม (๔๐:๖๐) และสัดส่วนแม่โครีดนม : แม่โคแห้งนม (๖๕ : ๓๕) มีเกษตรกรผ่านเกณฑ์ปานกลาง ร้อยละ ๕๓ ๗๕ และ ๗๕ ตามลำดับ

๒.๔) การสร้างระบบการเก็บข้อมูล ส่งเสริมให้เกษตรกรจดบันทึกข้อมูลบัญชีฟาร์ม เช่น จำนวนโค การให้อาหาร สัตส่วนอาหาร วิธีการเลี้ยงดู ฯลฯ เพื่อทีมที่ปรึกษาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการส่งเสริมในแต่ละปีให้ได้ตามแผน ซึ่งมีเกษตรกรร้อยละ ๘๒ ที่ดำเนินการ ส่วนที่เหลือยังไม่ให้ความสำคัญในส่วนนี้

๒.๕) ความพึงพอใจต่อโครงการ ทั้งในด้านการส่งเสริม กระบวนการ และทีมที่ปรึกษาที่ทำหน้าที่ดูแลให้คำแนะนำ ในภาพรวมเกษตรกรร้อยละ ๖๘ มีความพึงพอใจระดับมาก

๓) ข้อเสนอแนะ

๓.๑) เพื่อลดปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการโครงการ ควรชี้แจงทำความเข้าใจ ประเมินผลความพร้อม และความตั้งใจของสหกรณ์/เกษตรกรก่อนคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ สร้างความเชื่อมโยงให้เกิดขึ้นระหว่างนักวิจัยกับผู้เลี้ยงโคนมเพื่อให้เกิดการนำผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง นอกจากนี้ ควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างทีมที่ปรึกษา สหกรณ์ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีความชำนาญเกี่ยวกับโคนมในการปฏิบัติงานร่วมกับทีมที่ปรึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาการลาออกของเจ้าหน้าที่ภาคสนาม ซึ่งเป็นผลให้ขาดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และเกิดความไม่ต่อเนื่อง

๓.๒) ในด้านปัจจัยภายนอก เช่น พันธุ์โค และอาหารสัตว์ ควรส่งเสริมการวิจัยพันธุ์โค และอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการวิจัยเฉพาะทาง เช่น การวิจัยวัคซีนและเทคนิคการผสมพันธุ์ เพื่อแก้ไขปัญหาการผสมพันธุ์โคติดยาก จัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพมาจำหน่ายแก่สมาชิก และส่งเสริมเกษตรกรปลูกหญ้าไ่ว์เลี้ยงโคให้มากขึ้น และเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบ ในการกำหนดราคารับซื้อน้ำนม ควรมีความแตกต่างกันตามระดับชั้นของ คุณภาพน้ำนมดิบด้วย นอกจากนี้ ให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและพัฒนาระบบคุณภาพการจัดฟาร์มอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระบบการผลิตและการตลาด

ภาคผนวก

**สรุปผลการระดมความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากการนำเสนอผลงาน
การติดตามและประเมินผลโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๗
ระหว่างวันที่ ๑ - ๔ กันยายน ๒๕๕๗
ณ ห้องประชุมเพ็ชรรัตน์ ศูนย์ประเมินผล**

๑. โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)

๑.๑ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต ๑๒

๑.๑.๑ ปัญหาหลัก ๆ ของกลุ่มทั้ง ๓ ประเภทมีอะไรบ้าง

๑.๑.๒ เกษตรกรที่มีรายได้ไม่ถึง ๑๘๐,๐๐๐ บาทต่อปี แต่เกษตรกรสามารถอยู่อย่างพอเพียง และมีชีวิตที่ดี จึงควรปรับหลักเกณฑ์การพิจารณาใหม่ ไม่ควรนำเงินรายได้มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

๑.๑.๓ โครงการนี้มีการประเมินเกษตรกรเพื่อเป็น Smart Farmer อย่างไร อะไรเป็นดัชนีชี้วัด

๑.๒ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน

โครงการนี้ประเมินว่าเกษตรกรเป็น Smart Farmer ได้อย่างไร และอะไรเป็นดัชนีชี้วัด

๒. โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน

๒.๑ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

๒.๑.๑ โครงการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน มีการส่งเสริมและสนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ มีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน อาทิ กรมวิชาการเกษตร กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมการข้าว และกรมหม่อนไหม เป็นต้น ซึ่งการผลิตด้านปศุสัตว์และประมงยังอยู่ในสถานะที่สามารถดำเนินการขอรับการรับรองมาตรฐาน GAP (Goods Agricultural Practices : GAP) ได้ แต่ทางด้านการผลิตพืชในประเทศมีเกษตรกรผู้ผลิตพืชมากกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ราย จึงเป็นเรื่องยากที่จะดำเนินการให้การรับรองมาตรฐาน GAP เนื่องจากเป็นมาตรฐานแบบสมัครใจ จะไม่บังคับให้เกษตรกรยื่นขอมาตรฐาน GAP โดยหลายภาคส่วนได้ตั้งคำถามว่าเหตุใดเกษตรกรที่ได้รับมาตรฐาน GAP แล้วราคาไม่ดีเท่าที่ควร ในส่วนนี้ มกอช. ได้หารือกับหน่วยงานต่าง ๆ จึงขอให้เจ้าหน้าที่และข้าราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกันหามาตรการให้ GAP เป็นมาตรฐานที่ผลิตแล้วผู้บริโภคได้รับความปลอดภัย โดยช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ในการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานในเรื่องตลาดก็ควรมีตลาดรองรับสินค้าที่ได้รับมาตรฐานด้วย ซึ่ง มกอช. เคยมีตลาดให้เกษตรกรขายสินค้าที่ได้รับมาตรฐาน GAP และมีการส่งสินค้าไปยังโรงพยาบาลด้วย อย่างไรก็ตามหน่วยงานต่าง ๆ ควรมีการบูรณาการการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาสินค้าสู่การรับรองมาตรฐาน

๒.๑.๒ มกอช. ได้ขึ้นทะเบียนห้องปฏิบัติการที่เป็นเครือข่าย (LAB) ประมาณ ๘๐ แห่ง โดยผ่านการรับรองจากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งทำการตรวจสอบวัตถุดิบก่อนที่จะส่งออกทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้ เป็นช่องทางที่ทำให้ทราบถึงสถานการณ์การปนเปื้อนของสารตกค้างในสินค้าเกษตร

๒.๑.๓ หน่วยตรวจ (Inspection Body : IB) ซึ่งทำหน้าที่ด้านการตรวจประเมินในระดับแปลงหรือฟาร์มแก่เกษตรกรตามหลักเกณฑ์ของหน่วยงานเจ้าของเรื่อง (CA/CB) ซึ่งเป็นผู้ออกไปรับรอง และ มกอช. จะเป็นผู้รับรองหน่วยตรวจ (Accredittion) ทั้งนี้ การถ่ายโอนภารกิจไปยังหน่วยตรวจพบปัญหาการดูแลติดตามหน่วยตรวจอย่างไรให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้การตรวจประเมินของหน่วยตรวจเป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร โดย มกอช. ได้มีการอบรมติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรอาสาเรื่องมาตรฐานสินค้าเกษตรด้วย

๒.๑.๔ จากการศึกษาที่มีสื่อต่าง ๆ รายงานว่ามีการตรวจพบสารตกค้างในสินค้าเกษตรที่ได้รับเครื่องหมาย Q Mark /Q Restaurant ซึ่งเป็นมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ.) นั้น ผู้แทน มกษ. ชี้แจงว่า ได้มีการสุ่มตรวจสินค้าเกษตรทั้งในแปลง ตลาดทั่วไป และห้างสรรพสินค้า พบว่าสินค้าเกษตรบางตัวยังคงมีสารตกค้างแต่ไม่เกินค่ามาตรฐานความปลอดภัย จึงนำมาวางจำหน่ายได้

๒.๒ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๒.๒.๑ จากผลการประเมินยังไม่มีมีการพิจารณาเรื่องราคาส่วนต่างของสินค้าเกษตรที่ได้รับ การรับรองมาตรฐาน ต้องมีการสร้างค่านิยมให้ผู้บริโภคดูแลรักษาสุขภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลา นอกจากนี้ ควรมีตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่ได้รับมาตรฐานด้วย

๒.๒.๒ กลุ่มผู้ผลิตต้องมีความพร้อม มีกำลังการผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพ

๒.๓ ผู้แทนศูนย์ประเมินผล

๒.๓.๑ ควรจำแนกข้อมูลมาตรฐานสินค้าเกษตรเป็น ข้าว พืช ผัก สุก รก กุ้ง และจำแนกเป็นรายปีด้วย

๒.๓.๒ ทำอย่างไรให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เช่น สินค้าเกษตรที่เป็นวัตถุดิบให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP และนำไปสู่การรับรอง HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point : HACCP) ซึ่งการดำเนินงานโครงการเฉพาะต้นน้ำอาจจะยังไม่เพียงพอ

๓. โครงการเมืองเกษตรสีเขียว (Green city)

๓.๑ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน

เสนอแนะถึงเป้าหมายสุดท้ายของโครงการ Green City คืออะไร และทำอย่างไรให้เกิดการประสานงานในส่วนของกิจกรรมให้มีการเชื่อมโยงกันในแต่ละหน่วยงานใน ๑๑ กรม เมื่อดำเนินการไปแล้วสภาพแวดล้อมในพื้นที่ เกษตรกร และนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์อย่างไร

๓.๒ ผู้แทนกรมประมง

ควรตรวจสอบข้อมูลจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากไม่มีกิจกรรมลดปริมาณไนโตรเจนในน้ำทิ้ง และจังหวัดหนองคายไม่มีการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว มีเฉพาะปลานิล ปลาตุ๊ก เพราะกุ้งขาวต้องเลี้ยงในแหล่งน้ำเค็มเท่านั้น

๓.๓ ผู้แทนกรมปศุสัตว์

การดักตะกอน หากเครื่องชำรุดเสียหายจะมีวิธีการกำจัดตะกอนอย่างไร ส่วนการสนับสนุนข้อมูลในส่วนของงบประมาณที่ช่วยเหลือเกษตรกรในการก่อสร้างบ่อบำบัด นั้น รัฐสนับสนุนงบประมาณร้อยละ ๕๐ ไม่ใช่เงินทุนที่เกษตรกรต้องจ่ายคืนให้รัฐร้อยละ ๕๐

๓.๔ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๔

ตัวชี้วัดของโครงการเมืองเกษตรสีเขียวควรเป็นรูปธรรมมากกว่านี้

๓.๕ ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร

เบื้องต้นในที่ประชุมมีข้อสรุปว่าในปีแรกทิศทางการดำเนินงานของโครงการเมืองเกษตรสีเขียวยังไม่ชัดเจน โดยในระยะต่อไป สศก. ในฐานะที่เป็นแกนนำหลักควรมีทิศทางการดำเนินงานโครงการให้ชัดเจนว่าต้องการให้โครงการเป็นเกษตรสีเขียวทั้งจังหวัด อำเภอ ตำบล หรือเฉพาะหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามเกษตรกรในพื้นที่ยังไม่เกิดแรงจูงใจให้ผลิตเกษตรอินทรีย์ หรือการปลูกพืชตามมาตรฐาน GAP อีกทั้งกระทรวงพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาผลผลิต ไม่ได้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่อย่างใด จึงควรมีการเชื่อมโยงกับกระทรวงพาณิชย์เพื่อเข้าร่วมดำเนินการในโครงการนี้ด้วย

๔. โครงการพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตเมล็ดพันธุ์รองรับประชาคมอาเซียน

๔.๑ ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร

๔.๑.๑ ตรวจสอบข้อมูลอัตราการผลิตต่อไร่ของถั่วเหลืองในสไลด์ ๓๒ และปรับเปลี่ยนข้อมูลในผลการประเมินเรื่องใบอนุญาตรวบรวมเมล็ดพันธุ์จาก พพ.๑ เป็น พพ. ๓

๔.๑.๒ ในสไลด์ ๒๙ แก้ไขข้อมูลการส่งออกเมล็ดพันธุ์ของไทยจากอันดับ ๓ เป็นอันดับ ๔ ของเอเชีย และในสไลด์ ๒ เปลี่ยนจากอันดับ ๑๒ เป็นอันดับที่ ๒๔ ของโลก

๔.๒ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๔.๒.๑ ศูนย์ข้าวชุมชนมีปัญหาเรื่องโรงเก็บ และลานตากในพื้นที่ใด

๔.๒.๒ นิยามข้าวคุณภาพดีคืออะไร

๔.๓ ผู้แทนกรมการข้าว

๔.๓.๑ ชี้แจงเรื่องลานตากข้าวในระดับจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะได้รับงบประมาณจากจังหวัด แต่หากงบประมาณของจังหวัดไม่เพียงพอ ให้เกษตรกรตากและเก็บไว้ที่บ้านของเกษตรกรเอง แล้วทางประธานศูนย์จะเป็นผู้ติดต่อซื้อขายภายหลัง

๔.๓.๒ เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี คือ เมล็ดที่ผ่านมาตรฐานการปรับปรุง อีกนัยหนึ่งคือพันธุ์ข้าวที่ผ่านมาตรฐาน พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๑๘ และแก้ไขเพิ่มเติม

๔.๓.๓ ชี้แจงเรื่องการตรวจประเมิน ๑๗,๔๐๐ ไร่ ขณะนี้ครบตามเป้าหมายแล้ว แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ๑๕,๔๐๐ ไร่ (จ้างบริษัทเอกชนตรวจ) ๒,๐๐๐ ไร่ (กรมการข้าวตรวจประเมินเอง)

๔.๔ ผู้อำนวยการศูนย์ประเมินผล

ควรพิจารณาปรับกระบวนการดำเนินงาน กระบวนการตรวจสอบรับรอง และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันพิจารณาพื้นที่เพาะปลูก การใช้เมล็ดพันธุ์ ตรวจสอบและแก้ไขข้อมูลอีกครั้ง

๕. โครงการเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

๕.๑ ผู้แทนกรมการข้าว

กรณีด้านที่มีศักยภาพในการนำเข้าถั่วลิสง เช่น ด้านแม่สอด จะมีมาตรการและเครื่องมือในการตรวจสอบอย่างไร

๕.๒ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

๕.๒.๑ ในปี ๒๕๕๘ ด้านใดที่มีการนำเข้า ควรมีการตรวจสอบทุกด้าน โดยจะจัดส่งเครื่องมือตรวจ Aflatoxin ซึ่งเป็นชุดเล็กตรวจแบบ test kit ขณะนี้กรมวิชาการเกษตรได้ดำเนินการจัดซื้อกล่องจุลทรรศน์ออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังส่วนกลางได้ ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากประเทศออสเตรเลีย

๕.๒.๒ เหตุใดจึงไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานด้านสะเดา

๕.๓ ผู้อำนวยการศูนย์ประเมินผล

๕.๓.๑ ด้านสะเดาจะติดตามเชิงลึกในปี ๒๕๕๘ แต่ในปี ๒๕๕๗ ด้านสะเดาไม่ได้อยู่ในแผนการติดตาม

๕.๓.๒ ควรให้ความสำคัญกับเครื่องมืออุปกรณ์ในแต่ละด้าน เพราะมีสภาพที่เก่ามาก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ใช้สายตาคาดคะเน รวมถึงควรมีห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐานและมีความทันสมัย

๖. โครงการส่งเสริมการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรทดแทนแรงงานเกษตร

๖.๑ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์

๖.๑.๑ ควรให้เกษตรกรสามารถประดิษฐ์เครื่องจักรกลได้เอง ส่วนเรื่องการบริหารจัดการเครื่องจักรกลของเกษตรกร ต้องหาวิธีการที่จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง รายได้เพิ่มขึ้น และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๖.๑.๒ การซ่อมบำรุงเครื่องจักรกลการเกษตร เกษตรกรสามารถซ่อมได้เฉพาะเครื่องจักรกลขนาดเล็ก แต่ไม่สามารถซ่อมเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ได้ เนื่องจากไม่มีความพร้อมทั้งอุปกรณ์และขาดทักษะ การที่จะส่งเสริมเกษตรกรจึงเป็นเพียงให้เกษตรกรใช้เครื่องจักรกลการเกษตรอย่างไรให้มีประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุด

๖.๑.๓ ตามตัวชี้วัดหลักที่ว่าส่วนแบ่งการตลาดเครื่องจักรกลการเกษตร และอุปกรณ์การเกษตรในภูมิภาคอาเซียนของไทยสูงสุด นั้น ไทยจำเป็นต้องคิดค้นแบรนด์ไทยหรือไม่ถึงจะบรรลุตัวชี้วัดหลักนี้

๗. โครงการจัดรูปที่ดินในพื้นที่โครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน จ. พิษณุโลก

๗.๑ ผู้แทนกรมชลประทาน

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อกรมชลประทานเป็นอย่างมาก และจะนำความรู้นี้ไปประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หากมีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูล ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะจากผลการประเมินโครงการจะได้ทำการประสานมายังศูนย์ประเมินผลต่อไป

๗.๒ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิตเชิงเศรษฐกิจ สไลด์ที่ ๑๘ จำเป็นต้องใช้ปัจจัยสารเคมีและแรงงานเพิ่มขึ้นหรือไม่

๗.๓ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๘

๗.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ฟังก์ชันการผลิตในกรณีสมการข้าวนาปีหลังมีโครงการ พบว่ามีผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (Decreasing Return to scale) และสมการข้าวนาปรังหลังมีโครงการ พบว่าฟังก์ชันการผลิตที่ประมาณการได้มีผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Return to scale) จากผลการประเมินดังกล่าวมีความแตกต่างกันเพราะเหตุใด

๗.๓.๒ ตั้งข้อสังเกตถึงผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิตเชิงเศรษฐกิจว่า จำเป็นต้องใช้ปัจจัยสารเคมีและแรงงานเพิ่มขึ้นหรือไม่

๗.๓.๓ การวิเคราะห์สมการฟังก์ชันการผลิตข้าวนาปีและนาปรังควรมีการใส่ปัจจัยปริมาณปุ๋ยเคมีและสารเคมีในสมการด้วย

๗.๔ ผู้แทนสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

ผู้วิจัยคิดเงินคืนทุนจากการที่รัฐบาลอุดหนุนร้อยละ ๘๐ โดยยึดตามข้อเสนอแนะของธนาคารโลก ว่าด้วยการวิเคราะห์แนวทางการคิดเงินคืนทุน ซึ่งกำหนดแนวทางการพิจารณาเรียกเก็บเงินคืนทุนสำหรับโครงการพัฒนาการเกษตรชลประทานไว้ไม่เกินร้อยละ ๕๐ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๕ นั้น หากเป็นไปได้ ผู้วิจัยควรจะทำการศึกษาเงินคืนทุนที่รัฐบาลอุดหนุนที่ร้อยละ ๕๐ ด้วย เพื่อดูผลกระทบต่อเกษตรกรว่าเป็นอย่างใด เกษตรกรจะได้ผลประโยชน์จากโครงการนี้หรือไม่

๘. โครงการจัดระบบการปลูกข้าว

๘.๑ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๔

๘.๑.๑ ประเด็นข้อค้นพบและข้อเสนอแนะด้านเกษตรกรที่ว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและทั่วถึงโดยผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และหอกระจายข่าว ฯลฯ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงระบบนิเวศในนาข้าวที่ถูกทำลายจากการปลูกข้าว และการใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมีในปริมาณมาก นั้น จากผลการประเมินด้านการบริหารจัดการ พบว่า ได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์แล้ว จำนวน ๕๐ ครั้ง (ร้อยละ ๔๑๗ ของแผน) ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ที่น่าจะเพียงพอ ดังนั้น ผู้แทนฯ จึงขอให้พิจารณาแก้ไขข้อค้นพบและข้อเสนอแนะอีกครั้ง

๘.๑.๒ เรื่องการแก้ไขปัญหาทรัพยากรดินเสื่อมโทรม เมื่อพิจารณาดำรงที่ ๘ การรักษาระบบนิเวศในนาข้าวให้อุดมสมบูรณ์ พบว่า หลังมีโครงการ การใช้ปุ๋ยเคมี/ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืชเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการ จะเห็นว่าไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ ให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรลง ซึ่งควรเพิ่มข้อเสนอแนะถึงการปิดเปื้อนนโยบายรัฐบาลของโครงการนี้ด้วย

๘.๒ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๘

จากผลการประเมิน พบว่า ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่ ทั้ง ๓ ระบบเพิ่มขึ้น โดยระบบที่ ๓ มีผลต่างก่อนและหลังมีโครงการมากที่สุดถึง ๘๘ กิโลกรัมต่อไร่ อีกทั้งรายได้สุทธิ และรายได้เงินสดก็เพิ่มขึ้นมากกว่าระบบที่ ๑ และ ๒ แต่เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๗ รักษาระบบนิเวศในนาข้าวให้มีความอุดมสมบูรณ์ ในส่วนของยาปราบศัตรูพืชใช้หน่วยเป็นบาทต่อไร่ ทำให้ไม่ทราบถึงปริมาณการใช้ยาปราบศัตรูพืชที่แน่นอน และหากพิจารณาวัตถุประสงค์ข้อที่ ๖ ตัดวงจรการระบาดของศัตรูข้าวและวัชพืช ไม่ได้แยกออกเป็นระบบ จึงทำให้ไม่สามารถระบุได้ว่าระบบไหนลดได้มากกว่ากัน

๘.๓ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๘.๓.๑ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๗ รักษาระบบนิเวศในนาข้าวให้มีความอุดมสมบูรณ์ ให้ผู้วิจัยพิจารณาถึงความสำคัญของปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมี เนื่องจากจะเป็นตัวชี้วัดถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

๘.๓.๒ ความต้องการใช้เมล็ดพันธุ์พืชสด มีปัญหาเรื่องปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ไม่เพียงพอต่อพื้นที่ของเกษตรกร

๘.๓.๓ เรื่องการประชาสัมพันธ์ให้ระบุว่าเป็นการประชาสัมพันธ์อะไร ขอบเขตประมาณไหน เช่น ควรประชาสัมพันธ์ ให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจถึงระบบนิเวศในนาข้าวที่ถูกทำลายจากการปลูกข้าว และการใช้ปุ๋ยเคมี/สารเคมีในปริมาณมาก

๙. โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ ๒

๙.๑ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๔

ในเขตอำเภอชุมพลบุรี และอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วมซ้ำซาก และจะเริ่มทำนาตั้งแต่เดือนมีนาคม - เมษายน โดยเริ่มหว่านข้าวแห้งไปก่อนแล้วทำการหว่านน้ำ ในบางรอบหว่านแล้วฝนตก น้ำท่วมทำให้ข้าวไม่ออกจึงต้องหว่านซ้ำอีก ในพื้นที่ดังกล่าวจึงเกิดปัญหาการใช้เมล็ดพันธุ์สูง บางครั้งสูงถึง ๕๐ - ๖๐ กิโลกรัมต่อไร่ จึงเป็นปัญหาทุกปี ทำให้เป็นอุปสรรคในการลดการใช้เมล็ดพันธุ์ ซึ่งสูงกว่าอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ยที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคือ ๓๐ กิโลกรัมต่อไร่

๙.๒ ผู้แทนกรรมการข้าว

การจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนที่ดำเนินการโดยกรรมการข้าวร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร นั้น ในระยะ ๓ ปีแรกรัฐบาลสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่ศูนย์ข้าวชุมชนจำนวน ๓ ตันต่อศูนย์ หลังจากนั้น รัฐบาลจะไม่สนับสนุนอีก จะมีเพียงการดำเนินงานของกรรมการข้าวในรูปแบบของการจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อจำหน่ายแก่ศูนย์ข้าวชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งอยู่ ๓ ศูนย์ คือ ศูนย์ข้าวชุมชนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ ส่วนศูนย์ฯ ที่ไม่เข้มแข็ง พอจะไม่มีการผลิตเมล็ดพันธุ์และไม่ซื้อเมล็ดพันธุ์จากกรรมการข้าวเพื่อจำหน่าย ทำให้เมล็ดพันธุ์ที่มีในศูนย์ฯ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชน ประกอบกับศูนย์ฯ จะไม่สามารถจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ได้ในท้องตลาด เนื่องจากไม่มีใบอนุญาตจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ศูนย์ฯ ดังกล่าวจึงเลิกดำเนินการไป ต่อมาในปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๖ ราคาเมล็ดพันธุ์ที่ผลิตได้มีราคาสูงสืบเนื่องจากโครงการรับจำนำข้าว ซึ่งเป็นภาระของ กรรมการข้าวที่ต้องไปซื้อคืนเมล็ดพันธุ์ในราคาที่สูงขึ้น และเมื่อนำเมล็ดพันธุ์มาปรับปรุงบำรุงพันธุ์ให้มี คุณภาพก็จะยิ่งทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้นถึง ๒๙ บาทต่อกิโลกรัม และในปี ๒๕๕๗ ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวลดลง ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการนำเมล็ดพันธุ์ออกจำหน่ายจึงเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง

๙.๓ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๙.๓.๑ หากพิจารณาภาคเอกชนในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ที่เข้ามา ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายกับผู้ผลิต จะสร้างโรงสีข้าวเพื่อรองรับผลผลิตนำไปแปรรูป แต่ตามโครงการนี้ สหกรณ์ไม่ได้เข้ามาให้การส่งเสริมมากนัก และไม่มีโรงสีเข้ามารองรับผลผลิตไปแปรรูป

๙.๓.๒ วิธีการปลูกที่สามารถผลิตได้ ๓๐ กิโลกรัมต่อไร่ นั้น อยากรู้ให้ผู้วิจัยระบุให้ชัดเจนถึง รายละเอียดในการเพาะปลูกว่ามีการเพาะปลูกแบบไหน เช่น แบบดำ แบบหว่านแห้ง หรือหว่านน้ำตาม จึงทำให้ได้เมล็ดพันธุ์เพิ่มขึ้น รวมถึงระบุลักษณะพื้นที่ปลูกด้วย ตัวอย่างเช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีทั้ง การทำนาดำ และการทำนาหว่านแห้ง

๙.๓.๓ การคิดต้นทุนอาจคิดแค่รอบที่ได้ผลผลิต ซึ่งตามหลักแล้วมีการผลิตหลายรอบ การนำ ข้อมูลรอบเดียวมาประเมินผลอาจทำให้ผลการวิเคราะห์คลาดเคลื่อนได้

๙.๓.๔ กรรมการข้าวมีการจัดตั้งศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ดีในพื้นที่ เกษตรกรกลับไม่ใช้บริการแต่มาซื้อเมล็ดพันธุ์จากกรรมการข้าวไปเพาะปลูกแทน นอกจากนี้เกษตรกรบางรายใช้ เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตเองทำให้พันธุ์ที่ได้เสื่อมคุณภาพลง ผู้วิจัยต้องชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญนี้ว่าเป็นเพราะเหตุใด

๙.๓.๕ เรื่องต้นทุนที่คิดเฉพาะต้นทุนเงินสด โดยเกษตรกรไม่ได้คิดค่าแรงงานของตนเอง จึงทำให้ ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าที่ควร จากผลการประเมินประเด็นนี้ทำให้เข้าใจว่าเกษตรกรควรกลับไปใช้แรงงาน ตนเองหรือไม่ จึงจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง ฉะนั้นผู้วิจัยควรแยกต้นทุนออกเป็นต้นทุนเงินสด และไม่ใช้ เงินสดด้วย

๙.๓.๖ เอกสารที่กล่าวว่าเกษตรกรไม่มีความคิดที่จะปลูกข้าวอินทรีย์ หรือข้าว GAP นั้น ชี้แจงว่า ข้าวอินทรีย์กับข้าว GAP มีความแตกต่างกัน โดยข้าวอินทรีย์ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี แต่ข้าว GAP มีการใช้สารเคมีอยู่แต่อยู่ในระดับที่ควบคุมและยอมรับได้ ผู้วิจัยควรระบุให้ชัดเจน

๙.๓.๗ ปัจจุบันสหกรณ์มีแหล่งผลิต มีผู้ผลิต มีการแปรรูปในโรงงาน และมีช่องทางการจัด จำหน่ายอยู่แล้ว แต่ไม่มีโรงสีเป็นของตัวเอง เสนอแนะให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับโรงสีของเอกชน เนื่องจากการที่สหกรณ์มีโรงสีเองจะเป็นการเพิ่มภาระให้กับสหกรณ์มากยิ่งขึ้น

๙.๓.๘ เรื่องต้นทุนการผลิตในภาพรวม เมื่อมีการเร่งการผลิต ต้นทุนต่อไร่จะเพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากค่าแรงงาน และราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ดังนั้นจึงควรเปลี่ยนการคิดต้นทุนต่อไร่เป็นต้นทุนต่อหน่วย เพราะเมื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุนต่อหน่วยอาจจะต่ำลง ในขณะที่ต้นทุนต่อไร่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

๙.๓.๙ เรื่องประสิทธิภาพของตลาดข้าว ต้องระบุให้ชัดเจน หากต้องการทำการตลาดต้องทำให้เห็นเป็นกระบวนการ ผู้วิจัยต้องทำ flow chat เพื่อให้เห็นทิศทางในการดำเนินงานอย่างชัดเจน และเพื่อให้ผู้ที่มาศึกษาโครงการสามารถนำไปต่อยอดได้

๙.๔ ผู้แทนศูนย์สารสนเทศการเกษตร

๙.๔.๑ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) เป็นผู้ดำเนินการในส่วนของการคิดต้นทุนการผลิต ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด จึงควรอธิบายให้ชัดเจน เพื่อลดความเข้าใจว่า ต้นทุนของ สศก. เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดเพียงอย่างเดียว

๙.๔.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการควรเขียนให้ชัดเจนว่า เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการตลาดข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อการส่งออก เพราะฉะนั้น ผลในการศึกษาต้องชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีโครงการนี้แล้ว ผลที่ได้จากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทำให้ไปสู่มาตรฐานการส่งออกอย่างไร และมีการส่งออกเพิ่มขึ้นหรือไม่ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากกรมศุลกากร จะไม่สามารถระบุได้ว่า ข้าวหอมมะลิที่ได้เป็นข้าวที่มาจากจังหวัดอะไร ปริมาณเท่าใด แต่จะสามารถระบุได้เพียงปริมาณการส่งออกข้าวหอมมะลิ ข้าวขาวเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ โดยอาจมีการเปรียบเทียบกับช่วงก่อนที่จะเริ่มโครงการว่าพื้นที่ที่ศึกษามีการส่งออกเท่าไร เมื่อทราบแล้วจะสามารถเปรียบเทียบกับหลังมีโครงการถึงผลที่ได้ว่ามากขึ้น ลดลง หรือเท่าเดิมว่าเป็นเพราะเหตุใด

๙.๔.๓ ต้นทุนการผลิตก่อนดำเนินงานโครงการ ระหว่างมีโครงการ และสิ้นสุดโครงการ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากราคาปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เครื่องเตรียมดิน และค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้นในปี ๒๕๕๖ (วันละ ๓๐๐ บาท) รวมถึงภาวะเงินเฟ้อในขณะนั้นด้วย ดังนั้นควรคิดต้นทุนเป็นบาทต่อหน่วย (ต่อกิโลกรัม) เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพการผลิตที่แท้จริง เพราะถ้าพิจารณาต้นทุนต่อไร่อย่างไร้ก็เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน

๙.๔.๔ จากผลการประเมินยังไม่ปรากฏช่องทางการจัดจำหน่ายข้าวหอมมะลิว่าขายไปที่ไหน ช่องทางใด อย่างไร ดังนั้น ควรมีการพิจารณาเพิ่มเติมช่องทางการจัดจำหน่ายในผลการประเมินนี้ด้วย

๙.๕ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

ผู้ส่งออกส่วนใหญ่จะมีการทำการเกษตรแบบมีสัญญา (Contract Farming) กับเกษตรกร เช่น บริษัทนครหลวงค้าข้าว ที่มีนักวิชาการเป็นผู้ดูแลส่งเสริมการผลิต เกษตรกรมีหน้าที่ผลิตเพียงอย่างเดียว โดยใช้ระบบนี้มาประมาณ ๒๐ - ๓๐ ปี กระบวนการผลิตจึงค่อนข้างคงที่ แต่บริษัทที่เพิ่งเข้าไปทำ Contract Farming จะค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมจะมีจำนวนไม่คงที่ ถ้าหากไม่ควบคุม ก็จะมีปัญหาตามมา ควรสอบถามจากผู้ประกอบการร่วมด้วย

๑๐. โครงการพัฒนาอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน อกม.

๑๐.๑ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

๑๐.๑.๑ มีคำตอบแทนและค่าเบี่ยงในการปฏิบัติงานของ อกม. หรือไม่

๑๐.๑.๒ เนื่องจาก อกม. ๑ คน มีหน้าที่หลายหน้าที่ ซึ่งเป็นอาสาสมัครทางด้านการเกษตร ให้นำหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย เช่น หมอдинอาสา ประมงอาสา ครูบัญชีอาสา เป็นต้น โดยจะก่อให้เกิดความ

ซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน และผู้แทนยังตั้งข้อสังเกตว่าอาสาสมัครเกษตรเหล่านี้สามารถปฏิบัติงานได้ครบถ้วนหรือไม่ นอกจากนี้หาก อกม. มีความสำคัญก็ควรมีการพิจารณาค่าตอบแทนให้ด้วย

๑๐.๑.๓ อกม. และสภาเกษตรกร ในปัจจุบันมีบทบาทและหน้าที่ต่างกันอย่างไร และเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

๑๐.๒ ผู้แทนศูนย์ประเมินผล

๑๐.๒.๑ โครงการอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) มีแนวคิดมาจาก พ.ร.บ. สภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งมีการเลือกตัวแทนสภาเกษตรกรแห่งชาติระดับจังหวัด และระดับชาติ โดยระดับจังหวัดจะคัดเลือกมาจากอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ในขณะที่ตัวแทนระดับอำเภอ ระดับจังหวัดได้รับค่าตอบแทนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วย ดังนั้นจึงมีการตั้งโครงการขึ้นมา ๑ โครงการ เพื่อนำคนที่มีจิตอาสาให้เป็นตัวแทนในระดับหมู่บ้านประมาณ ๗๘,๐๐๐ คน ทั่วประเทศ และเป็นที่มาโครงการ อกม. ของกรมส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน

๑๐.๒.๒ ตามที่ผู้แทนของ มกอช. ได้ให้ความเห็นว่า อกม. หนึ่งคนที่มีหลายหน้าที่ เช่น หมอдинอาสา ประมงอาสา และอาสาสมัครต่าง ๆ ของหน่วยงานในกระทรวงเกษตร ควรมีการร่วมบูรณาการร่วมกันในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้อาสาสมัครรวมกันเป็น อกม. มีความรอบรู้เรื่องทางการเกษตรอย่างรอบด้านเพียง ๑ คนในหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงให้เหมือนกับกระทรวงสาธารณสุข ที่ให้ความรู้เรื่องสุขอนามัย การป้องกัน ดูแลรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และในอนาคตค่อยหาวิธีการเพื่อขอค่าตอบแทน เช่นเดียวกับ อกม. หากมีการตั้งงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนรองรับหลายล้านบาทในครั้งเดียว จะเป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นได้ยาก เพราะจะเป็นภาระผูกพันของกระทรวงเกษตรฯ และประเทศ เพราะต้องจ่ายค่าตอบแทนตลอดที่เป็น อกม. หากเลิกจ่ายก็จะมีปัญหาตามมา จึงต้องมีการจัดตั้งโครงการขึ้นให้ผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่ชุมชนและหมู่บ้านก่อน จึงจะมีการพิจารณาถึงการจ่ายค่าตอบแทนในการดำเนินงานให้ อกม. ดังนั้นควรเก็บข้อมูลพื้นฐานการเกษตร การร่วมจัดทำเวทีประชาคมมีส่วนในการจัดทำแผนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงประสานงานเชื่อมโยงกับอาสาที่เหลือนอยู่

๑๐.๒.๓ ให้พิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจว่ามีการสูมตัวอย่างบุคคลที่มีจิตอาสา มีหน้าที่มากที่สุดคนละกี่หน้าที่ จากนั้นส่งเสริมให้ความรู้บุคคลเหล่านี้ทั้งหมด ซึ่งในอนาคตอาจเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของโครงการต่อไป

๑๐.๒.๔ เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนไม่คุ้นเคย หรืออาจไม่รู้จัก อกม. เนื่องจากเป็นคำใหม่เดิมอาจจะใช้คำว่า เกษตรหมู่บ้าน ดังนั้น ในการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกร หากเราพูดถึง อกม. อาจได้ผลการสำรวจที่คลาดเคลื่อนได้

๑๐.๓ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๑๐.๓.๑ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรมีหน้าที่เก็บข้อมูลทางการเกษตรก่อนที่จะมีการจัดตั้ง อกม. แต่ในส่วนของ อกม. เคยมีการขึ้นทะเบียนไว้ที่กรมส่งเสริมการเกษตร และมีการเก็บข้อมูลว่าแต่ละคนเป็นอาสาสมัครใดบ้าง เช่น หมอдинอาสา ครูบัญชีอาสา เป็นต้น สามารถไปขอฐานข้อมูลจากกรมส่งเสริมการเกษตรได้ เพื่อนำมาสรุปว่า อกม. ส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครประเภทใด

๑๐.๓.๒ เรื่องที่ชาวบ้านบางส่วนไม่รู้จัก อกม. ทั้งที่ในบางพื้นที่ผู้ใหญ่บ้านมีการแนะนำให้ลูกบ้านรับทราบแล้ว ในฐานะผู้ช่วยฝ่ายเกษตร สาเหตุเกิดจากอะไร ต้องไปหาคำตอบเพิ่มเติม

๑๐.๓.๓ ในปัจจุบันหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการจัดตั้งอาสาสมัครของแต่ละหน่วยงาน โดยอิสระต่อกัน ไม่ฟังพากัน ดังนั้น ควรมีการพูดคุยเพื่อเชื่อมโยงให้ อกม. เพื่อเป็นเครือข่าย

เดียวกัน โดย อกม. จะไม่ได้เป็นเพียงอาสาสมัครของกรมส่งเสริมการเกษตร แต่เป็นอาสาสมัครของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และควรมีการพิจารณาค่าตอบแทน อย่างไรก็ตาม อกม. ก็ต้องมีการสร้างผลงานด้วย

๑๐.๔ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๔

๑๐.๔.๑ เกษตรกรส่วนใหญ่จะรู้จัก อกม. ในภาพของเกษตรหมู่บ้าน โดยพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา อกม. ร้อยละ ๘๐ มีภารกิจหน้าที่หลายหน้าที่ โดยแต่ละหน่วยงานที่ต้องการอาสาสมัครจะประสานกับ อกม. ทั้งนี้อาจจะไม่ใช่อาสาสมัครเกษตรทั้งหมด เช่น เกษตรหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน โดยคนหนึ่งจะมีภารกิจหน้าที่หลายอย่างทำให้ไม่มีเวลาในการปฏิบัติหน้าที่และแก้ไขปัญหาได้อย่างเต็มที่

๑๐.๔.๒ ทางจังหวัดนครราชสีมาเห็นว่าควรมีการจัดหาค่าตอบแทนให้แก่ อกม. จึงมีการจัดตั้งขึ้นมา และได้งบประมาณเล็กน้อยจากทางจังหวัด

๑๐.๕ ผู้แทนศูนย์ประเมินผล

ในข้อค้นพบควรมีการศึกษาข้อดีและข้อเสียในการจัดหาค่าตอบแทนให้แก่ อกม. ด้วย

๑๑. โครงการส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนสำหรับธุรกิจการให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร

๑๑.๑ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์

๑๑.๑.๑ จากการประเมินผลโครงการ ด้านการบริหารจัดการ อัตราดอกเบี้ยที่ให้สมาชิกผู้สหกรณ์การเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์มีหลักเกณฑ์ให้สมาชิกกู้ยืมได้ไม่เกินร้อยละ ๔.๐๐ โดยอัตราดอกเบี้ยที่สหกรณ์กู้ไปจากกรมส่งเสริมสหกรณ์กับที่เอาไปปล่อยกู้แก่สมาชิกไม่ใช่อัตราเดียวกัน จึงเสนอแนะให้ลงรายละเอียดส่วนนี้ในผลการประเมินด้วย

๑๑.๑.๒ ด้านปัจจัยนำเข้า วัตถุประสงค์ของการกู้เงินของกองทุนพัฒนาสหกรณ์ จะต้องเป็นไปตามตัวโครงการ ซึ่งให้ลงรายละเอียดว่าถ้าหากโครงการระบุไว้ว่าให้สหกรณ์กู้เงินเพื่อลงทุนในทรัพย์สิน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ สหกรณ์ก็ต้องนำไปลงทุนในส่วนของทรัพย์สินดังกล่าว แต่หากระบุไว้ว่ากู้เงินเพื่อลงทุนในทรัพย์สินและให้สมาชิกกู้ด้วย ก็ให้ดำเนินการได้ทั้งสองกรณี ซึ่งในส่วนของสหกรณ์การเกษตรขามสะแกแสง จำกัด ที่ให้สมาชิกกู้เงินได้เพียง ๑๙๒,๔๖๘ บาท นั้น ต้องพิจารณาด้วยว่านำไปลงทุนในทรัพย์สินหรือไม่ ทำให้สหกรณ์นำเงินไปให้สมาชิกกุน้อย

๑๑.๒ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๑๑.๒.๑ ไม่เห็นด้วยกับการช่วยเหลือเกษตรกรด้วยการสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตร เนื่องจากยังไม่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตามควรสนับสนุนให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเองให้ได้มากกว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

๑๑.๒.๒ เสนอแนะว่าควรมีการอบรม และสอนให้สหกรณ์สามารถวิเคราะห์โครงการได้

๑๑.๓ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

ผู้แทนจาก มกอช. เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาครัฐควรเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกร ในเรื่องของปัจจัยการผลิต อย่างประเทศญี่ปุ่นที่เป็นประเทศที่เจริญแล้วยังมีการช่วยเหลือเกษตรกรในประเทศของตนเอง

๑๒. โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีของสหกรณ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันข้าวไทยสู่สากลปีเพาะปลูก ๒๕๕๖/๕๗ (ปีที่ ๒)

๑๒.๑ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

๑๒.๑.๑ ต้องมีการตรวจสอบก่อนว่าพันธุ์ข้าวที่จะนำมาผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ เป็นพันธุ์ที่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีหรือไม่ เนื่องจากพันธุ์ข้าวมีผลต่ออัตราการเกิดเมล็ดพันธุ์ เช่น ข้าวหอมมะลิทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพันธุ์ที่ไม่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมี สามารถใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียวได้ จึงผลิตเป็นข้าวอินทรีย์ได้ แต่ข้าวในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนบนเป็นพันธุ์ที่ไม่ตอบสนองต่อการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียว จึงควรมีการสนับสนุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีควบคู่กันไป

๑๒.๑.๒ หากมีปัญหาเรื่องของศัตรูพืช ควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์ควบคู่ไปกับเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อที่จะได้ช่วยกันดูแลเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง

๑๒.๑.๓ ในขั้นตอนการวางแผนในการทำการประเมินผล ผู้วิจัยได้มีการติดต่อกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ด้วยหรือไม่

๑๒.๑.๔ ในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง มีผู้ประกอบการที่ผลิตเมล็ดพันธุ์และเป็นเจ้าของกิจการเองเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้เข้าร่วมกับสหกรณ์ เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมรับในแนวคิดของสหกรณ์มากเท่าที่ควร ส่วนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ลำปาง เชียงใหม่ และพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการเข้าร่วมกับสหกรณ์ จากการลงพื้นที่พบว่าผู้ประกอบการส่วนมากจะไม่มีใบอนุญาตรวบรวมผลผลิต (พพ. ๓) แต่มีใบอนุญาตขาย (พพ. ๔) ออกโดยกรมวิชาการเกษตร ซึ่งถือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งสหกรณ์และผู้ประกอบการชี้แจงว่าการขอใบพพ. ๓ เป็นเรื่องที่ยากมาก มีขั้นตอนซับซ้อน และการดำเนินงานล่าช้า

๑๒.๒ ผู้แทนศูนย์ประเมินผล

๑๒.๒.๑ ได้ชี้แจงถึงขั้นตอนการวางแผนการประเมินผลว่า ก่อนที่จะมีการประเมินผลโครงการในแต่ละปี ศูนย์ประเมินผลจะมีการจัดทำตัวชี้วัดโครงการและจะเชิญกรมต่าง ๆ เข้าร่วมรับฟังเพื่อรับทราบถึงตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลในเบื้องต้น หลังจากนั้นผู้ประเมินผลจะเข้าไปติดต่อผู้รับผิดชอบโครงการของแต่ละกรมต่อไป

๑๒.๒.๒ ควรมีการแสดงรายละเอียดต้นทุนในการซื้อข้าวเปลือกหรือเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรไปซื้อมาเพื่อนำมาผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ดีของแต่ละสหกรณ์

๑๒.๒.๓ สหกรณ์ได้มีการลงทุนในส่วนของเมล็ดพันธุ์พืชหลังนาเองหรือไม่ หรือเป็นโครงการที่ทางรัฐบาลให้การสนับสนุน

๑๒.๒.๔ ด้านเจ้าหน้าที่ หากในปีต่อไปยังมีการดำเนินโครงการนี้ เห็นควรจัดจ้างเจ้าหน้าที่สหกรณ์เพื่อส่งเสริมและอบรมเกษตรกร ทางด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ตามโครงการนี้โดยตรง เพราะเจ้าหน้าที่สหกรณ์จะดูแลทางด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านสินเชื่อ เป็นส่วนใหญ่

๑๒.๓ ผู้แทนกรมการข้าว

๑๒.๓.๑ ข้าวที่สหกรณ์ซื้อมาจากสมาชิก อยู่ในรูปของข้าวสดหรือข้าวแห้ง อัตราสูญเสียตามข้อกำหนดของโครงการที่ตั้งไว้ถึงร้อยละ ๑๐ ใช่หรือไม่ เพราะเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูง ในข้าวสดอัตราสูญเสียมากและมีความชื้น ทั้งนี้ สมาชิกซื้อเมล็ดพันธุ์จากสหกรณ์ มีราคาต้นทุนปลูกรวม ๖,๕๐๐ บาทต่อไร่

๑๒.๓.๒ สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการทั้ง ๓ สหกรณ์ สามารถขายเมล็ดพันธุ์ได้หมด แต่เมล็ดพันธุ์ของกรมการข้าวและผู้ประกอบการขายได้ไม่หมด หลังจากราคาตามโครงการจำหน่ายหมดไป ทำให้เกิดปัญหาเมล็ดพันธุ์ค้างสต็อกตามมา

๑๒.๔ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต ๑๒

๑๒.๔.๑ ตามสไลด์ที่ ๑๑ กรมการข้าวได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับอัตราการสูญเสียที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๑๐ เห็นว่าเป็นอัตราที่สูงเกินไป ควรจะลดหลักเกณฑ์นี้ลง เปรียบเทียบจากอัตราการสูญเสียในโครงการรับจำนำข้าวที่กำหนดไว้เพียงร้อยละ ๒ - ๓ เท่านั้น หากเป็นเมล็ดพันธุ์ตามโครงการควรจะต้องผ่านการปรับหรือคัดเลือกลักษณะดีพอสมควรแล้ว ไม่ควรมีสิ่งเจือปนสูงถึงร้อยละ ๑๐

๑๒.๔.๒ ตามข้อเสนอแนะของผู้วิจัย ที่เห็นว่าควรเพิ่มจำนวนสมาชิกเข้าร่วมโครงการจะต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของตัวโครงการด้วย เช่น เรื่องปุ๋ยสัตว์ นักปศุสัตว์ต้องลงตรวจเยี่ยมฟาร์มทุกสัปดาห์ และต้องปฏิบัติงานในห้องทดลองด้วย การมีเจ้าหน้าที่เพียง ๒ คน ทำให้ไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในส่วนของกลุ่มผู้ผลิตข้าวภายใต้การดูแลของกรมการข้าว จะมีการคัดเลือกหัวหน้ากลุ่ม และดูแลกันเองภายในกลุ่มโดยตลอดทั้งกระบวนการผลิต มีนักวิชาการลงไปช่วยดูแลให้คำแนะนำเท่านั้น ผู้วิจัยจึงควรนำรูปแบบที่ใช้ในการบริหารเจ้าหน้าที่ในลักษณะนี้ ไปถ่ายทอดให้สหกรณ์ได้รับทราบ เนื่องจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมา มีเจ้าหน้าที่เพียง ๒ คน จึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยต้องศึกษารายละเอียดนี้ด้วย

๑๒.๔.๓ แนวคิดของผู้ศึกษากับความหมายของคำทางการเกษตรไม่สอดคล้องกัน โดยความหมายคำว่า Seed กับ Grain มีความแตกต่างกัน โดย Seed จะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการดูแลมาเป็นอย่างดี กระบวนการผลิตต้องค่อนข้างสมบูรณ์ หากเป็น Grain เมล็ดพันธุ์จะมีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่งเท่านั้น การผลิตเมล็ดพันธุ์ตามคำแนะนำ มกอช. เป็นพันธุ์ที่ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมี แต่นำปุ๋ยอินทรีย์เข้ามาใช้ควบคู่เพื่อปรับปรุงคุณภาพดินเท่านั้น โดยที่ธาตุอาหารยังจำเป็นต้องได้รับจากปุ๋ยเคมีอยู่ เพราะฉะนั้นต้องแยกกระบวนการผลิตว่าจะผลิตออกมาเป็น Seed หรือ Grain ถ้าผลิตเพื่อเป็น Grain อาจใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในกระบวนการผลิตเพียงอย่างเดียวก็ได้

๑๒.๔.๔ การส่งเสริมให้มีการเพิ่มผลผลิต ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและความพร้อมของศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว อาทิ สถานที่เก็บพันธุ์ข้าว โรงปรับปรุงคุณภาพ เครื่องจักรกล แรงงานการผลิต และความสามารถในการระบายสินค้า เป็นต้น

๑๒.๔.๕ เนื่องจากโครงการนี้เกิดจากกองทุนปรับโครงสร้าง มีเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้แก่สหกรณ์ ที่เข้าร่วม ๓ สหกรณ์ มีการผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ได้ในราคาดี และขณะนี้ ประเทศไทยผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และในตลาดมีเมล็ดพันธุ์ที่จำหน่ายพบสิ่งเจือปน ข้าวดีด ข้าวแดง หากสหกรณ์สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ตามเกณฑ์คุณภาพของรัฐ จะจำหน่ายได้ในราคาที่สูง ซึ่งปัจจุบันมีนโยบายการเพิ่มจำนวนสมาชิกเพื่อเข้าร่วมโครงการ แต่ยังมีสหกรณ์ที่มีความพร้อมแต่ไม่เข้าร่วมโครงการ ดังนั้น ควรพิจารณาถึงสาเหตุว่าจำนวนโรงผลิตเมล็ดพันธุ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์เพื่อรองรับผลผลิตว่ามีเพียงพอ และครอบคลุมทั้งนอกและในพื้นที่หรือไม่

๑๒.๔.๖ ตามข้อเสนอแนะในข้อ ๔.๓ ที่กล่าวถึงการที่สหกรณ์พยายามขยายเป็นเครือข่ายการผลิตปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ โดยที่กรมพัฒนาที่ดินมีการส่งเสริมละดำเนินการอยู่แล้ว มีการรวมกลุ่มทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงการสร้างโรงปุ๋ยเม็ด จึงควรมีการบูรณาการร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน หากสหกรณ์ดำเนินการเองต้องมีการลงทุนในการผลิต จ้างแรงงาน สร้างโรงเรือนเก็บผลผลิตจะทำให้เป็นภาระกับสหกรณ์

๑๓. โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวและสร้างความเข้มแข็งให้ชาวนา เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าอาเซียน (AFTA)

๑๓.๑ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๔

ในการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ครั้งแรก เฉลี่ยทุกภาค ๒๐๙ ไร่ต่อศูนย์ (เกษตรกรทั้งหมด ๒๐ ราย) ต่อมาได้รับการตรวจรับรองการผลิตเฉลี่ยเพียง ๑๙๑ ไร่ต่อศูนย์ และจำนวนแปลงที่ได้รับการรับรองเฉลี่ย ๑๒๗ ไร่ต่อศูนย์ และสุดท้ายปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาตรฐานเหลือเพียง ๖๔ ตันต่อศูนย์ เป็นเพราะอะไร และในกรณีที่ไม่ผ่านการรับรอง เนื่องจากไม่มีการตรวจรับรองคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ใช้หรือไม่

๑๓.๒ ผู้แทนกรมการข้าว

ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับศูนย์ข้าวชุมชนคือ เมื่อแจกเมล็ดพันธุ์หลักแก่เกษตรกรแล้ว จะมีการลงตรวจมาตรฐานแปลงขยายพันธุ์ ๒ ครั้ง หากไม่ผ่านจะไม่รับซื้อคืน เมื่อถึงระยะเก็บเกี่ยวจะสุ่มตรวจมาตรฐานในห้องปฏิบัติการ ได้แก่ มาตรฐานความงอก ข้าวแดง สิ่งเจอบน ค่าความชื้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นข้าวนาปี ส่วนใหญ่จะผ่านมาตรฐาน เนื่องจากไม่ค่อยมีปัญหาข้าวดีด ข้าวแดง หรือสิ่งปลอมปน

๑๓.๓ ผู้แทนสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต ๑๒

๑๓.๓.๑ การใช้เมล็ดพันธุ์ ๑๔ กิโลกรัมต่อไร่ เป็นปริมาณที่น้อยกว่าที่กรมการข้าวแนะนำ ดังนั้นผู้วิจัยต้องระบุและอธิบายให้ชัดเจนถึงวิธีการปลูก เช่น หวานน้ำตม หวานด้วยเครื่อง หวานด้วยแรงงานคน นาหยอด นาโยน และต้องหาเทคโนโลยีในการผลิตที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

๑๓.๓.๒ ควรเลือกศึกษาและทดสอบในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ และมีอุปกรณ์พร้อม เพื่อลดอุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นในการเก็บข้อมูล เช่น ปัญหาแปลงข้าวที่มีน้ำไม่พอ

๑๓.๓.๓ ในส่วนของราคาข้าวปีเพาะปลูก ๒๕๕๓/๕๔ ที่มองแค่เรื่องผลตอบแทน ไม่รวมรวมราคาปัจจัยการผลิต ควรเปรียบเทียบกับปีฐาน ซึ่งต้องคำนึงถึงสถานะเงินเฟ้อในขณะนั้นด้วย

๑๓.๓.๔ ในตัวโครงการต้องระบุให้ชัดเจนว่าจะรับซื้อเมล็ดพันธุ์อย่างไร ซื้อได้จำนวนเท่าใด เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบโครงการ

๑๔. โครงการปรับโครงสร้างสินค้ากาแฟแบบครบวงจร

๑๔.๑ ผู้แทนสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

๑๔.๑.๑ ขอให้แก้ไขกราฟและตัวเลขผลการดำเนินงานเฉพาะธุรกิจกาแฟ ในสไลด์ที่ ๓๒ ปี ๒๕๕๕ ที่รายได้เท่ากับ ๐.๙๒ รายจ่ายเท่ากับ ๐.๕๙ กำไรสุทธิเท่ากับ -๐.๒ เปลี่ยนเป็นกำไรสุทธิเท่ากับ ๐.๓๓

๑๔.๑.๒ ปัญหาการเก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟด้วยแรงงานที่ไม่มีความชำนาญ ทำให้ได้เมล็ดกาแฟคุณภาพต่ำ ซึ่งจากข้อเสนอแนะที่ให้เกษตรกรวางแผนการผลิตกาแฟให้เหมาะสมกับแรงงานในครัวเรือนนั้น ควรจะมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเก็บเกี่ยว เช่น การใช้สลิ้งช่วยในการเก็บเกี่ยวผลผลิต จะทำให้ได้เมล็ดกาแฟที่มีคุณภาพ

๑๕. โครงการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพการเลี้ยงโคนมด้วยวิธีปฏิบัติได้และเห็นผลจริง ปี

๒๕๕๗

๑๕.๑ ผู้แทนกรมส่งเสริมสหกรณ์

๑๕.๑.๑ การประเมินผลโครงการได้รับประโยชน์และความรู้เป็นอย่างมาก

๑๕.๑.๒ ขอแก้ไขงบประมาณจาก ๗๒,๗๑๔,๐๐๐ บาท เป็นประมาณ ๔๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท และการเบิกจ่ายงบประมาณอาจจะไม่เกิน ๓๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๑๕.๒ ผู้แทนสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

๑๕.๒.๑ เสนอแนะปัญหาการทำฟาร์มโคนมในสไลด์ที่ ๑๙ เรื่องขาดแคลนแรงงานในการทำฟาร์มโคนม ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง เสนอให้มีการจัดทำมาตรฐานในการจัดการฟาร์ม ซึ่งจะก่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีความต่อเนื่องมากขึ้น

๑๕.๒.๒ ปัญหาเรื่องราคาน้ำนมและแหล่งจำหน่ายน้ำนม เสนอให้มีการทำการวิจัยตลาด (Marketing Research) เพื่อช่วยเหลือผู้ผลิตโคนม

๑๕.๒.๓ ปัญหาเรื่องการผลิตพันธุ์โคติดยาก จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ หากมีการวิจัยและพัฒนาเฉพาะทาง มีการวิจัยวัคซีนและเทคนิคการผลิตพันธุ์ก็จะสามารถแก้ไขได้

๑๕.๓ ผู้แทนสมาคมผู้เลี้ยงโคนมไทยโฮลสไตน์ฟรีเชียน

๑๕.๓.๑ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมประสบปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิตสูง ขาดนักวิจัยที่จะเข้ามาดูแลเกษตรกรอย่างทั่วถึง โดยที่ผ่านมามีผลงานวิจัยและพัฒนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิตโคนมมีมากมายแต่สามารถนำไปใช้ได้จริงในพื้นที่น้อย สืบเนื่องจากนักวิจัยไม่ค่อยเข้าใจและเข้าใจไม่ถึงปัญหาของเกษตรกร จึงควรให้นักวิจัยลงไปดูแลติดตามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอย่างใกล้ชิด จะทำให้เห็นปัญหาและแก้ไขได้อย่างทันที่

๑๕.๓.๒ ตัวชี้วัดค่อนข้างสมบูรณ์ ก่อให้เกิดการดำเนินงานที่ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ เกษตรกรมีความตื่นตัว ทำให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๑๕.๔ ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน

ผู้วิจัยทำการประเมินผลด้วยแบบจำลองโลจิส (Logit Model) เหมาะสมดี อย่างไรก็ตามควรพิจารณาลำดับความสำคัญของการศึกษา และชี้ให้เห็นผลการดำเนินงานโครงการให้ชัดเจนว่าล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ

๑๕.๕ ผู้แทนสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

๑๕.๕.๑ อธิบายตัวแปรประสบการณ์ (EXPI) ในแบบจำลองไม่ชัดเจน เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรประสบการณ์ (EXPI) มีค่าเป็นลบ สามารถอธิบายได้ว่าเมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นจะทำให้การเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบลดลง โดยผู้วิจัยได้อธิบายว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์จะไม่ค่อยยอมรับองค์ความรู้ใหม่ และมีความเคยชินกับการผลิตแบบเดิม ๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับตัวแปรองค์ความรู้ในการบริหารจัดการฟาร์ม (KM) มีผลเป็นบวก คือ เมื่อเกษตรกรมีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการฟาร์ม (KM) เพิ่มขึ้นจะทำให้การเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยควรพิจารณา และตรวจสอบตัวแปรทั้งสองใหม่ให้สอดคล้องกัน

๑๕.๕.๒ ผู้วิจัยควรระบุสัญลักษณ์ของระดับนัยสำคัญทางสถิติในแบบจำลองผลการประเมินผลให้ชัดเจน ว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ ๙๐% ๙๕% และ ๙๙% มีสัญลักษณ์ดอกจัน (*) เป็น ๑ ๒ หรือ ๓ ตามลำดับ

๑๕.๖ ผู้อำนวยการศูนย์ประเมินผล

๑๕.๖.๑ ให้ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลในแบบจำลองโลจิส (Logit Model) ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ใส่เข้าไป ในแบบจำลองว่าครบถ้วนหรือไม่

๑๕.๖.๒ ตัวแปรประสบการณ์ (EXPI) และตัวแปรองค์ความรู้ในการบริหารจัดการฟาร์ม (KM) วัดอย่างไร

๑๕.๖.๓ การประเมินผลโครงการระหว่างการดำเนินงานโครงการ (Ongoing Evaluation) เป็นการสะท้อนภาพการดำเนินงานโครงการที่กำลังจะเสร็จสิ้น

วิสัยทัศน์ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
“องค์กรชั้นนำการพัฒนากการเกษตรของประเทศ”

คำขวัญของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
“รวมใจเป็นหนึ่ง เข้าถึงปัญหา สร้างแนวทางพัฒนา นำพาเกษตรไทย”

ศูนย์ประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เกษตรกลาง บางเขน

ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๓๗๙๐๕๐๗, ๐-๒๕๓๗๙๐๖๑๔ โทรสาร ๐-๒๕๓๗๙๐๕๐๗

www.deppe@oae.go.th